

ŞEWÇILA

3 kovara edebî hunerî 3 hamnan 2014

Roşan Lezgîn	: Gilyazî, Şerab û Mêrdîn
Mehdî Özsoy	: Kirdistûnî Med Şarî
Hêlîn Anter	: Yew Dinyaya Newîye
Mihanî Licokic	: Kalê Subhanîyan
Avedîg Îsahagyan	: Budha
Sevîm Aydın	: Roportaj
Hemîd Hozan	: Fetwaya Eşqî
Huseyîn Karakaş	: Kutik
Hacer Petekkaya	: Kay
Necîbe Kirmizigul	: Qeçekîya Xetîca
Bedrîye Topaç	: Şîyayîşo Bêwext
Şeyda Asmîn	: Kilîtê Wendegeyî
Umran Düşütsel	: Gaxan

13

ŞEWCILA

3 kovera edebi huneri 3 ianuar 2012

1

ŞEWCILA

3 kovera edebi huneri 3 februar 2012

2

ŞEWCILA

3 kovera edebi huneri 3 martie 2012

3

ŞEWCILA

3 kovera edebi huneri 3 aprilie 2012

4

ŞEWCILA

3 kovera edebi huneri 3 mai 2012

5

ŞEWCILA

3 kovera edebi huneri 3 iunie 2012

6

ŞEWCILA

3 kovera edebi huneri 3 iulie 2012

7

ŞEWCILA

3 kovera edebi huneri 3 august 2012

8

ŞEWCILA

3 kovera edebi huneri 3 septembrie 2012

9

ŞEWCILA

3 kovera edebi huneri 3 octombrie 2012

10

ŞEWCILA

3 kovera edebi huneri 3 noiembrie 2012

11

ŞEWCILA

3 kovera edebi huneri 3 decembrie 2012

12

ŞEWÇILA

Kovara Edebî Hunerî
Hûmare: 13, Hamnan 2014

Wayîr û Berpîrsiyar

Sahîbi ve Sorumlu Mûdür:

Sidqî Zîlan

Edîtor-Redaktor

Mîzanpaj:

Roşan Lezgîn

Pêardîşê Qapaxî:

Hebûn Okçu

Çap (Baskî):

Berdan Matbaacılık, Güven
Sanai Sitesi,
C Blok No: 239,
Topkapı / İstanbul
Tel: 0 212 613 12 11

Vaya/Fiyat: 5 TL

Adrese:

Elazığ Cad. Diyar Galeriya
C Blok, No: 9
Yenişehir / Diyarbakır
Tel: 90 (412) 223 03 69

E-mail:

rlezgin@hotmail.com

*Berpîrsiyariya
her nuşteyî ya
noştoxî/nuştoxe
bi xo ya!*

Wendoxê erjajeyî,

Bi zerrweşîya vejîyayîşê hûmara ma ya hîrêsine, bi ruhê hêkê hunerî û edebî ma vanê merheba.

Şewçila, êdî çilaya sereke yê huner edebîyatê ma ya; huner û edebîyatê kirdkî bi **Şewçila** şewle danê...

Huner û edebîyat neke tena rengo rindek yê ruhê edîb û hunermendan ê, esas reyayê esîlî yê gonîya miletêk, bingeyê nasnameyê neteweyî yê miletêk ê.

Kitabê ma yê şîran û hikayeyan, romanê ma her serre bineyna zêdîyenê. Mesela, nika çend kitabê edebî ha verê destê ma de, însalah nîzdî ra do Weşanxaneyê Roşna ra vejîyê û biresê verê destê şima heskerdoxanê edebîyatê ma. Bi no qayde kitabxaneyê kirdkî bineyna dewlemend bibo.

Kitabê ma yê edebî asmîn ra nê nê war. Heme bi roşnê çîman, bi keda ruh û mezgî çeku bi çeku, cumle bi cumle munîyenê. Dima kovaranê ma de xo îsbat kenê. Badê pey zî kitab bi kitab kitabxaneyê ma xemilnenê.

Însalah huneranê bînan de zî vera-vera hunermendê ma do vejîyê meydan û eseranê rindekan xo dima verdê. Mesela, na hûmare de nuşteyêko erjajeyê warê hunerê resimî de esto.

Çîyo muhîm, ma ruhê xo yê beyarî, ruhê xo yê rebenî bi huner bixemilnin û bikin sey baxçeyê gulân, sey gullistanî. Ma her kes herinda xo de bibin mîsyonerê kulturê xo, ma kulturêko berz awan bikin.

Eke her ferdê miletêk kerdena xo ra îftîxar bikero, a game milet heme bi estîşê xo îftîxar keno. Her kes, çîyo ke merdim pê îftîxar keno ma bikin...

Mesrefê na hûmara ma birêz Wedat Saygînî da, ma ey rê zaf sipas kenê.

Bi hêvîya ke ma yewna hûmare de ancî pîya bin, bimanîn edebîyat û huner de ...

Diyarbakir, 15.08.2014

TEDEYÎ

Roşan Lezgîn , Gilyazî, Şerab û Mêrdîn	3
Mehdî Özsoy , Kirdistûnî Med Şarî	6
Hêlîn Anter , Yew Dinyaya Newîye Yew Çimo Newe	7
Mihanî Licokic , Kalê Subhanîyan	22
Avedîg Îsahagyan , Budha	25
Sevîm Aydın , Nadîre G. Aldatmaz Reyde Roportaj	31
Hemîd Hozan , Fetwaya Eşqî	38
Dilo Bargiran , Halînê Zerence	39
M. Mamet Qetekonij , Goş Bide Nê Qîrîyan	41
Huseyîn Karakaş , Kutik	44
Hacer Petekkaya , Kay	49
Necîbe Kirmizigul , Qeçekîya Xetîca	50
Bedrîye Topaç , Şîyayîşo Bêwext	56
Şeyda Asmîn , Kiltê Wendegeyî	57
Muhamed Deza Batur , Mirena Ez	62
Umran Düşünsel , Gaxan	63
Seyîdxan Kurij , Kilawe	66
M. Mamet Qetekonij , Seyîdxan Kurij û Kitabê Ey ê Hîkayeyan "Grev"	76

GILYAZÎ, ŞERAB Û MÊRDÎN

| Roşan LEZGÎN |

Hesretê mi, sînayeyê mi, eşqê mi...

Oy emrê mi to rê qurban. Bîy hîrê serrî ke to ez nêkerda meyman. To ez kerda xo vîr ra. To ez kerda qurbanê rastkerdişê ê rêzikanê çewtan ke peynîya xo nêna.

Ez meleka to, ez eşqê to yo ebedî, ez vengê to yo mehrem, nimate.

Ez heme çiman ra nimate la seba to heqîqete.

Mi bêrîya keweyîya çimanê to, bêrîya boya to kerda.

Mi bêrîya engiştanê to yê ke qeleme gênê kerda.

Mi bêrîya vengê to, bêrîya lewanê to kerda...

Oy lajek, emrê mi, ez bi to esta. Ez tena meleka to ya. Eke ti mi xo vîr ra bikî ez zî çin a.

To ez nêardêne xo vîrî, ez zana. Heta ke a kevoke zerrîya to lertzna, hema ez ameya to vîrî. Heta ke eşqê aye zerrîya to de halîn nêviraşt to ez nêardêne xo vîrî.

Roja tewr peyêne ke ma yewbînî dî, sey nikayî mi vîr de yo. Mi ti û a waştîya ereykewtîye tarîfîya adirî de verdayî, îradeyê şima destê şima ra vejîya, şima tarîfîya adirî de helîyayî, vîndî bîy...

Lajek! Lajekê mi, eşqê mi.

O wext mîyanê adirê şima de mi zî per û baskê xo veşnayî. Bi aşman ez nê-eşkaya biperî.

Melekî bêper û baskan benê?

Nê hîrê serran de ez perîşan bîya, hal ra kewta. La badê ke a kevoke zerrîya to ya welatê eşqî de hîrê mûmî vistî ta, derûdorê to de gul û vilî newe ra bîy a, hêdî-hêdî per û baskê mi zî zîl dayî. Senî ke leyîrçikî hak ra vejîyenê, purto nermek canê înanê nazik û bêqewetî wa vejyeno, per û baskê înan virazîyenê, nika ez zî o hal de ya.

Ez zana. Halê to ê mi ra rindêr nîyo. Eke edîb serrêk edebîyat ra dûr biko, edebîyat des serrî edîbî ra dûr şino. Nika edebîyat to ra hîris serrî dûr o...

Lajekê mi! Bêre meke. Mi boya hubrî ra mehrum meke.

Ma yewbînan bêkes û bêwayîr nêverdin, ma yewbînan adirê hesretî de nê-veşnin: ez, ti û nuştîş.

Ma her hîrê eşqê ebedî yê. Heta dinya bibo ma zî estê. Berê ma aşiqan rê,
sewdasereyan rê, dîwaneyan rê tim akerde.

Ma, yê ke eşq, sewda û sînayîşî rê teyšan.

Kam ke ame dekewt dinyaya ma, heta bi heta ma rê meyman.

Lajekê mi! Eşqê mino heqîqî, sînayîşê min o ezêlî û ebedî. Ez ewro to rê qalê
çî kena ti zanî?

Kevoke!

Belê, ez behsê sînaya to, waştîya to kena; ez behsê eşqê şima kena.

Ez to rê qalê gilyazan, şerab û Mêrdînî kena.

Êdî meyweyan ra wa gilyaze to rê meyweya tewr muqadese bo. Saya ke Hewa
daya Ademî ra weşêr, şîrinêr bo. Êdî gilyaze remzê sînayîşê waştîyan bo. Wa mew-
simê gilyazan wextê pîyabîyayîşê aşiqan bo.

Şerab. Şerabo sûr.

Seraserê tarîxî de şimiteyê şafran. Eşq û şerab. Çiqas weş pêkewenê.

Eşq, bêwar û bêmekan nêbeno.

Mêrdîn!

Wa êdî Mêrdîn to rê bajarê eşqî bo.

II

Wisar o. Baxçeyê Hewselî hewnê zimistanî ra weriştê, rengê xo bedilnayo. Dar
û ber kewe bîyo. Awa Dîcle senî ke hezaran serrî ra nat herikîyena, ancî bi naz û na-
zenînî cenet ra zîyena, xo sawena sîneyê kerreyin yê Dîyarbekirî ra û acêr şina.

Vereşan o. Roj mîyanê hewranê sey pemeyî de bi hesret lew nano gilçikê Koyê
Qerejdaxî ra. Ti sereyê xo rêzikan ser ra darenî we, cuya xo ya munzewî ra vejyenî,
leweyê Dîcle de, dîyarê zinarî de, serê dêsê kerrayanê bazaltî de ronîşenî. Zerrîya
to venge, hişê to sey pelê kaxidê sayeyî. Ti cor ra sey kefî sipî cêr ra sey awa Dîcle
kewe yî. Refêkê kevokan serê bedenê Dîyarbekirî ra pereno, berzanê Royê Dîcle ra
çerixêno û ancî agêreno. A hînge de yew kevoka koyan hetê bakurî ra yena û wina
nermek kişta to ya çepe de nîşena. Ti ewnîyenî aye ra. Çutê çimanê şima ginenê
yewbînan ro. Çimê aye hebûba hengure anê vîrê to. Rengê çimanê aye qehweyê
hengimênî yo. Seke dileta to bo, seke Homayî parsûya to ra a xuliqnaya, wina sey to
cor ra sipî cêr ra sey deryayî kewe ya.

Çimê to tadîyenê sûrayîya erxewanî ya rojawanî ser. Ti ewnîyenî dûrî ra, ti zaf
dûrî şinî, ti şinî gilçikê Koyê Qerejdaxî. Awirê to mîyanê lewanê rojî û koyî de ma-
nenê. Kevoke xo dusnena sîneyê to yê çepî ra. Boya şerabê sûrî aye ra yena. Şe-
rabê ke rengê gilyaze de sûr o. Destê aye sey purtikê kevoke wina nermek sawîyeno
destê to ra. Virso virseno. Ti kaleka xo ya çepe de yew germinî hîs kenî. Dewqa to
şina. Ti hîs kenî ke zincîrê şehwetî linganê di kevokan pêra bestenê. Tersê to mîyanê
lewanê to ra xo dano teber. La qederî ra xelasî çin a! Germinî temamê damaranê to

ra geyrena û yena binê-sîneyê to yê çepî de yew birîne akena. Dima yew tîra dejî zerrîya to de jan kena. Sey maseyê ke bikewo torra masegiran, ti vera na germinîye de xo wina bêçare hîs kenî. Na torra masegiran nîya, torra qederî ya. Qeder dorê şima de torra xo vaweno. Ti ceniqîyenî. Ti perpitîyenî. Ters zerrîya to lerneno. Ti vanî qey Qerejdax cor de sey tofanî beno ra û yeno to ser. Awa Dicle har bena, cêr ro pêlan dana. Ti wazenî biremî la ti mîyanê adirê volkanê Qerejdaxî û kefê pêlanê Dicle de xerq benî...

III

Hamnan o; mewsimê gilyazan. Koyî kesk ra, Berrîya Mêrdînî zerd ra xemilî-yaya. Mêrdîn seraser boya gilyazan de mendo. Mêrdîn boya eşqî dano. Roj şîyo awan. Estareyî hêdî-hêdî asmênî neqîşnenê. Mêrdîn bi roşnê lambayanê xo sey gerdanlixêkê sîneyê cinîyêk de estareyanê rîyê asmênî rê peşmirîyeno. Ti û kevoke terasê banêkê qedimî yê Mêrdînî de ronîşte yê. Masaya şima ser o şuşeyê şerabî û yew teboxa bi gilyazan dekerdîye. Gilyazê hîrêletî, goştinî. Şima ra cêr Deştê Mêrdînî binê roşnê estareyan de gewr kena, sey deryayêk pêl dana. Gama ke garson qedehanê şima bi şerab dekeno û şima çimanê yewbînan de vîndî benê, vengê kemanî wina nermek herikîyeno mîyanê zerrîya şima. Badê, vengê kemanî û vengê tembur û ney kewenê têmîyan. Hunermendî bi yew deyîra kurdan dest pêkenê. Gama ke nê misrayan tekrar keno, ti zî tey vanî: *"Lê lê rihê m, rihê min î / Tu kevoka ser hêlîn î / Kela germa vê havînê, rihê min."* Şerab, yê suryanîyan o. Badê ke merdim qurtreno hema tehmê xo fek de hîs beno; tehmê ey sey şimîteyê cenetî yo.

Vayêko honik hetê bakurî ra, kewayîya koyan ra yeno. Her hîrê hunermendî tê-dima deyîranê kurdî, suryankî û erebkî vanê. Deyîrî nermek û sakîn ê, tehmê şerabî de yê; deyîrê sewda yê, deyîrê sînayîşî yê, deyîrê eşqî yê. Deyîran ra boya gilyazan yena. Ti tersenî ke kevoke to bidejno; eşqê aye, sewdaya aye, bêrîya aye ke zerrîya to de zîl dana biqurmiçîyo. La ney, sey melhemê serê birîne ya. Nermek, nazik û nazenîn a. Her qedehê şerabî ra dima ti vêşêr bêrîya aye kenî. Ti verê aye de bêrîya aye kenî. Şewe şina. Gama ke şima şuşeyê hîrêyan yê şerabî şimenê êdî aşme sey awîzeyêk orteyê asmênê Deştê Mêrdînî ra aliqîyena. Aşme şamî werda; tam çarêsê xo de ya. Sey cinîyêka şehewetîne rîyê asmênî de şewle dana. Muzîk vindeno. Dinya bena bêvenge. Ti û kevoke werzenê şinê odaya xo.

Roşnê şîrik yê tîjeaşme pencera ro herikîyayo zereyê oda. Oda ra boya hineyî yena. Ti kincanê xo vejenî, xo nivîne ser o derg kenî. Ti serxoş nîyî la ti sermest î. Çimê to girewte yê. Ti vînenî ke hîrê cinî, destanê her yewe de yew mûme, sey kevokan nişenê leweyê pencera ra. Vera roşnê mûman de versîyê hîrê cinîyan sey rêzilana bi şingînî kewenê têmîyan. Ti mîyanê torra ke qederî mûnda de girêdaye manenî.

Diyarbakir, 19.06.2014

KIRDISTÛNÎ MED ŞARÎ

| Mehdi ÖZSOY |

Gelê cûmêrdûn wilat Kirdistûn
Xayîn fêk berûn şarî d' gînd estûn
Şar ver a lawên ûmnûn, zîmistûn
Heq teresûn îz laçîk, yow fistûn

Semêd nûnê xwu heqûn xwû roşên
Birakûn, wakûn dûn kiştîş, kişên
Se kîr poşmûn bên, ax ûncên, vêşên
Rocû g' bên wisar, payîz, zîmistûn

Semêd nûn û lêp balatî w êstî
Ma wilat xwu vist dişmenûn dêstî
Ma tersê, zulm ver bî lal, dêst bêstî
Şar kerd xwu varard wilat Kirdistûn

Cûmêrdî yû bext cûmêrdûn ça mend
Roc cûmêrdî d' kîrd; xayîn, pîs, ca mênê
Hela teng id xort surla g' tena mend
Gwînyê xwu sur kê nê xelê Kirdistûn

Axê w şêx, mallay g' ca nîverdên leş
Nyê çîm yîn vînên, nyê z' veng şîn yîn gweş
Vergûn kutkûn r' îz helal ib weş-weş
Leşê cehşîkûn, herûn Kirdistûn

Xwu pê nûmow pîs verdên qûl xirab
Cûmêrdûw! Hendê waya kîrd aya b'
Qewxûn veng yê vîn, t' îz wahar "heya" b'
Şar varard mefîn wilat Kirdistûn

YEW DINYAYA NEWÎYE, YEW ÇIMO NEWE*

| Hêlîn ANTER |

“Seserra 19. de dinya zaf bedilîyayîş û çîyanê neweyan rê bîye sahne. Na seserra de qedîyayîşê Împaratorîya Portugali, Osmanî û Çînî dest pêkerd û peynîya Împaratorîya Roma Cermen a muqedese ame. Şeranê Napolyonî ra pey Împaratorîyê Bîritanya çarine ra yewê nufusê dinya, erd zî hîrê ra yewî ser o hukim kerd, coka dinya de bîye qeweto yewin. Yunanîstanî serewedaritîş ra pey xoserîya xo qezenc kerde, vîrazîyayîşê rayîrê asinî û şorişê sanayî ra pey zafê welatan de hereketê bajarvaniye dest pêkerd, peynîyê serewedaritîşê koletîye ra, DYA, Brezîlya û Rûsya de peynîya koletî ameye.”¹ Seserra 19. de îcad û keşfan ra dima, îlmo pozîtîf zî averşîyayîşî rê sehne bîyo. Michel Eugene Chevreul (1828-1831) warê “reng û efektê rengan” de, Hermann Helmholtz (1856-1866) “optîkê fîzyolojîkî” de yew îcado zaf pîl kerd. Nê dîyayîşê neweyî ra pey, qaydeyê rengan û tezadê rengan ra empresyonîstan zaf îstîfade kerd û qaydeyê dîyayîşê dinya seracêr kerdî, huner û hunermendî êdî kewtî yew rayîrî ser ke apey agêrayîşê xo çin o, înan rayîrê şorişî akerd.

“Yewna dîyayîşo newe zî hunerê fotografî yo. Warê dîyayîş û ciwîyayîşî de şorişê neweyî rê bîyo sebeb, antişê nîzdî, hokanê anormalan ra antiş, xeripnayîşê teferuatî, bîlhasa antişê kesanê zitan yan zî musabeqayê estoran, antişê vîyartîşê demê lezê vîstîka nikayêne”² hunermendîye ser o zaf tesîr kerdo, ewnîyayîşê çî de bedîlnayîş viraşto.

Resaman ser o yewna tesîro muhîm zî ino yo. “1854 ra pey mîyanê Japonya û Fransa de îrtîbatê dîplomatîk newe ra saz bîyo. No sazkerdiş ra pey Fransa de hunerê japonan ser o zaf sergî abîyê. Hunermendê Fransa nê sergîyan de çapkerdişê hunerê japonan û fîretê şinasnayîşê hunermendanê pîlan yê japonan ra Utamaro (1755-1806), Hokusai (1760-1848), Hiroshige (1797-1858) nas kerdî. Rengê ziravî yê ke kê vano qey merkez ra şîne dûrî, tewirê sade û metodê çapkerdişê resiman yê japonan zaf tesîrin bî. La çimê rojawanijan musayeyê nê çîyan nêbî.”³ Nê eseran zafê hunermendan girowt bîne tesîrê xo.

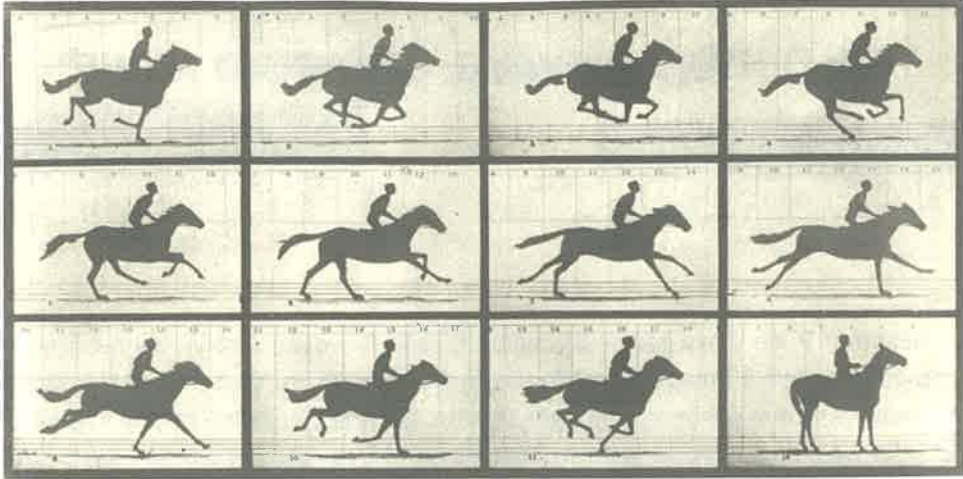
Empresyonîzm yew hawayê îfadekerdişê hunerî û yew dewreyê hunerî yo ke nîmeyê seserra 19. de (serranê 1860yan de) Fransa ra vecîyayo û welatanê bînan ra vila bîyo. “1874 de 30 hunermendî bi nameyê ‘yewbîyayîşê hunermendanê bêna-

* No nuşte Unîversîteya Artûklûyî de sey projeyê mezunîyetî yê lîsansê berzî yê bêtezî amade bîyo.

¹ <http://tr.wikipedia.org>

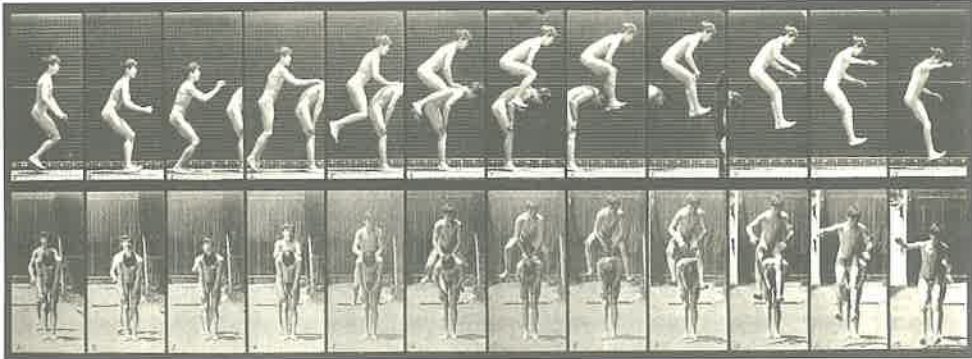
² Maurice Séerullaz, Empresyonizm Sanat Ansiklopedisi, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1991, r. 12

³ ec, r. 12-13

Eadweard Muybridge, Estor, 1878, Kitabxaneyê Kongre de Qisimê Fotograf û Rêça Engiştê, DYA

meyan' verba alternetîfê resmanê Salonê yenê pêser û studyoyê fotografkar Nadarî de yew sergî eyar kenî û na sergî de vecîyenî meydan.⁴ Pê na sergî manîfestoyê Empresyonîzmî îlan kenê. Hem rexnekerdoxî hem zî şar na sergî ser o zaf reaksiyon nîşan danê. Kelîmeya "Empresyonîzm"î reya yewine hetê rojnamevan Louis Leroy ra yena şuxulnayîş. Na sergî de nameyê yew tabloyê Monetî "Impression: soleil levant" (teqîbkerdiş: akewtişê rojî) o. Leroy seba ke hunermendan şermizar biko, henekê xo pê înan biko û vera înan de rexne biko nê nameyî tabloyê Monetî ra gêno. Leroy nuşteyê xo de vano: "Tew lo lo çi Empresyon!" "Ino name de henek, şenikveynayîş, eynî sey nameyanê 'Gotik', 'Barokko', 'Mannerîzm' demêko kilmek de yeno xovîrkerdiş"⁵ û nameyê xo dano yew dewrî.

Eadweard Muybridge, Kayê Herekî, 1883-86, Muzeya Hunerê Metropolitanî, DYA

Resimê Monetî "Impression: soleil levant" de ma "lekeyê rengan ra viraşte yew menzera veynenî. La nê lekeyî vinderte, nêbedilîfayê, lekeyê renginê hira nîyê, eksê ci, renganê ricefnayeyanê qîşkekan ra ameyo viraştiş. Monet tîya de temaşekerdişê tabîetî de çi dîyo, çi fehm kerdo, dinyaya xo de çi cis îfade kerdo, o çî resm kerdo. No

⁴ Ahu Antmen, 20. Yüzyıl Batı Sanatında Akımlar, İstanbul, Sel Yayınları, 2008, r. 21

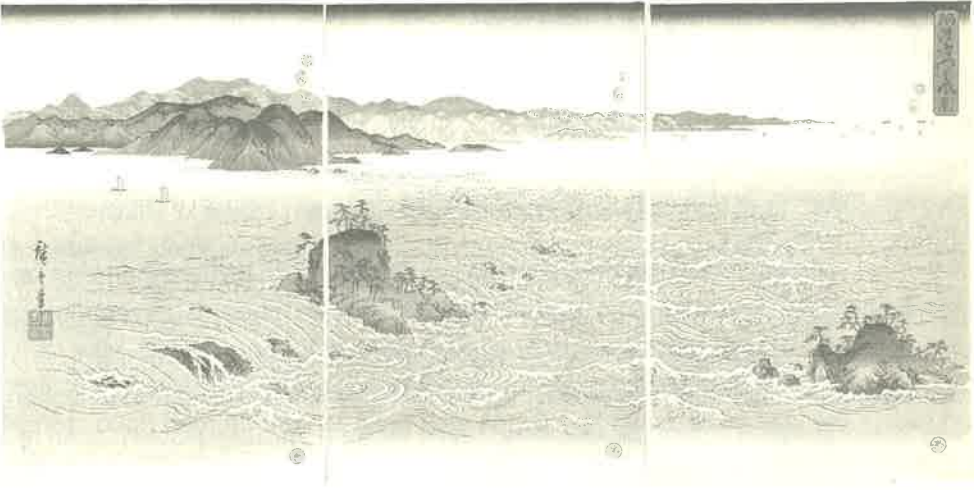
⁵ E.H Gombrich, Sanatın Öyküsü, İstanbul, Remzi Kitabevi, 1997, r. 519

resim de objeyî sînorkerde nîyî. No resim de ma veynenî tena rengî û ricefnayîşê roşnî estê. No resim de tena zereyê 'vîstika nikayêne' de tesbîtkerdoxê rengan û atmosferê roşnan, pêro mekanê tabloyî dekenî, rengî zereyê yewbîn de helîyenî, rişîyenî şonî, bineyke ra pey vîn benê, ma hîs kenî ke bîneyna badê her çî zergûn û roşn beno. Bineyke ra pey no tebîet ra cara çik nêmoneno."⁶

"Tarîxê resimî de Empresyonîzm en muhîm hedîse yo; hetta sey keşfê yew qî-taya newîye muhîm o. Çunke resaman atol-yeya xo verdaybî û şîbî tebîet; keşifê tebîetî û roşnê rojî. No keşif de yew dinyaya newîye, dinyaya roşnan û rengan keşf kerdinî. Semedî resim, yew vînayîşo newe, yew çimo newe, yew wekenitîşo newe û meydanê resmkerdişî dî. Eleqeyê warê resimî, tewir ra, xêz ra şemitîya, şî roşn û rengan ser."⁷ Hunermendanê ke menzeraya atolye caveradaybî û vecîyaybî tebîet, uca de asmîn, weşikîya tebîetî, vîstika nikayêne de bedilîyayîşê tebîetî, reqsê roşnî, merdimî û dinya şinasnayî. Înan unsurê esasî yê-tebîetî, yanî roşn ferq kerd. Empresyonîstan objeyê ke qetî suret de yewbîn ra cîya benê caverdayî, herinda înan de objeyê ke zereyê yewbîn de helîyenê, warê rengin û bêxêzî resm kerdî.

Utamaro, Kuafor, 1797-98, Çap, Galerîya Awustralyaya Başurî, Awustralya

Hiroshige, Şîpeyî, 1857, Çap, Muzeya Huneranê Rindekan ya Boston, DYA

⁶ İsmail Tunali, Felsefenin Işığında Modern Resim, İstanbul, rh+ huner Yayınları, 2003, r. 40-43 7 ec, r. 51

Hunerê resimî hunerê xîtabkerdo-xîya çimî yo. Semedê aye ra resim de roşn tim û tim unsurê tewirê esasîn bîyo. Empresyonîzmî ra ver zî resaman resim de zaf ehemîyet daynî reng û roşnî û nê unsurî bi westatîye şuxulnaynî. "Roşn, resim de sey yew unsurî pê Masaccioyi kewto mîyanê resimê rojawanî"⁸ labelê

Claude Monet, Teqîbkerdiş: Rojakewtiş, 1873, Tuwalî ser o boyaxo rûnên, Muzeya Marmottanî, Fransa

rolê roşn û unsuranê rengan Empresyonîzm de demo verên ra zaf cîya ameyo şuxulnayiş. Dewrê verênî de şuxulnayişê roşnê tebîî rastikên niyo. Roşn, figuran zelal keno, dano nişandayiş û ardim keno ke kompozîsyon saz bibo. Leonardo, Rembrandt, El Greco, Frans Hals û Delacroixî roşn tim no eyar de semedê resimî sey yew wasita şuxulnaynî.

Mevaje ke Empresyonîzmî reyde roşn yew wasita bîyayiş ra vecîyabi, "bibî unsurê esasî yê resimî."⁹ Empresyonîstan herinda roşnê viraşteyî de raşteraşt dest bi şuxulnayişê roşnê rojî kerd. Roşnê rojî tabloyî dekerdî û reng da, nê roşnan pêro sînor û xêzî helênayî, werte ra hewa nayî. Tabloyî tadiyah cumbuşê roşn û rengan ser. Şuxulnayişê roşnê rojî keşfanê pîlan yê Empresyonîzmî ra yew bi. Pêro tebîetî binê roşnê rojî de reng girewt. Empresyonîstan ganîyîya çîyan, rengê versî, yewbînî ser o tesîrê pêro renganê tebîetî keşf kerdinî. "No tewir yew dinyaya ke roşn û rengan ra vecîyaya meydan, bedilîyaye, viraşte, recefîyaye, tim û tim zereyê têşanayîşêk de herikîyena, şona."¹⁰

Empresyonîstan nê tebîetê hereketinî ke tim bedilîyeno de tayfê roşnan keşf kerdinî. Hunermendê ke atolyeya xo terk kerdênî û vecîyayênî tebîet, raştê yew dinyaya newîye ameyî. "Roşnê dinya ke ê raşt ameynî roşno sipî nêbî, eksê ci, yew roşno tayfê rengan bi."¹¹ Tebîet vîstika nikayêno de tim bedilîyeno û zereyê yew atmosferê rengan de tim yew roşno newe ke mîyanê yew tayfê rengan de roşn dano, zereyê yew vîstike de her çî bedilîyeno. Empresyonîzmî reyde reya verêno "qanûnê optîkî" dekewtî mîyanê resimî. "Seba empresyonîstan kirîştexê resimî tena reng ê."¹² Empresyonîstî tebîet de dewlemendîya rengan ferq kenî, nuansê rengan newe keşf kenî,

⁸ ec, r. 48-49

⁹ ec, r. 51

¹⁰ ec, r. 55

¹¹ec, r. 54

Pissarro, Paleyî, 1882, Tuwalî ser o boyaxo rûnin, Muzeya Hunerî ya Bridgestone, Japonya

resim de roşn ra şîyayîşê roşnî (kolorîzm) dest pêkeno. Mîyanê reng û roşnî de yew girêdayîşo qayîm virazîyeno. Empresyonîzm de reng ehemîyeto zaf qezenc keno, objeyî bîyayîşê xo vîn kenî, mewzûyî benî besît. Mewzûyê dewrê verênî terk benê, her çî bandura roşn û rengan de maneno. "Semedê empresyonîstan viraştîşê resmî yew objeyî û resimê madonna (resmê Meryem û Îsayî) eynî çî yo. Mevaje ke her di zî tena reng û roşn ê."¹³

Hunermendê empresyonîstî viraştîşê tabloyê xo de besît, xo bi xo ney, "goreyê qa-nûnê optîkî, qanûnê rengan ra resman virazenê."¹⁴ Semedê naye ra, hunermendan zaf ehemîyet dayo cigêrayîşê optîkî û dewrê xo de fizîknasanê muhîman ra Helmholtz û Chevreulî ser o zaf vindertê. Empresyonîstan yewna çîyo ke resim ra qezenc kerdo zî tezadê rengan o. "Resamanê verênan versî sîya yan zî qehwerengîyo tarî ra boyax kerda, empresyonîstan versî kewe, kesk boyax kerda"¹⁵ û na tezadîye tabloyanê xo de bi westatîye şuxulnaya.

Empresyonîstî mîyanê xo û objeyan de yew tebeqe ferq kerde û reya verêne perspektîfê hewayî, bîyayîşê hewayî, viraştîşê resimê hewayî keşf kerd. "Mîyanê çimê ma û objeyan de hewa xoser şefaf o, la mesafeyê dergî de, ver bi hetê ufqî ra hewa kewe beno, objeyî zî verê çimê ma de recifîyaye û kewe kenê. No keweyo ricefîyaye, venganeyê mîyanê objeyan dekeno, lekeyanê rengan de yew denge virazeno, objeyê ke reng ra îbaret ê, zereyê yew mekanî de asenê."¹⁶ Empresyonîstî çend verê xo danî roşn û rengan ser, indi zî danî hewayî ser û hewayî zî resm kenî. "Atmosferê hewayî beno mewzûyê resimî, hewayê teberî beno mekanê înan û nînan ra fehmê yew mekanê neweyî virazîyeno, perspektîfê resaman o qetî û sînorkerde vîn beno."¹⁷ Empresyonîstî tebîetî peyê yew tebeqeya şefafe ya hewayî de resm kenî. Nika ra pey

¹² ec, r. 55

¹³ ec, r. 55

¹⁴ ec, r. 65

¹⁵ ec, r. 66

¹⁶ ec, r. 74-75

¹⁷ ec, r. 75

Cassatt, *Maye û tute*, 1902, Tuwalî ser o boyaxo rûnin, Enstîtuya Smithsonianî, DYA

dinyaya ke tuwalî ser o asena, dîyayîşê yew dinyaya newe yo.

Empresyonîstan na dinyaya ke resim de newe asena ra yewna çîyo newe ke qezenc kerd zî tēmîyankerdişê rengan bîyo. Resimê gelêrî de rengî paletî ser o tēmîyan bîyêne û rengê ke paletî ser o tēmîyan bîyê, badê tuwalî ser o ameyêne şuxulnayîş. No metod, hetanî dewrê empresyonîstan incis bi. Vernî de empresyonîstan zî no metod şuxulnayne. “Labelê averşîyayîşê cigêrayîşê rengan ra pey nê rengê tēmîyankerdeyî yê gelêrî caverdîyenê. Bedilîyayîşê metodê tēmîyankerdişê rengan Neo-Empresyonîzmî reyde, bîlhesa Seurat û Signacî ra dest pêkeno. Naye ra pey tēmîyankerdişê rengan paletî ser o ney, raşteraşt tebeqeyê refîna ya temaşekerdoxan de vîrazîyayne. Nimûne, rengê sûr û keweyî hetê resamî ra sey nuqtayanê qijkekan yewbînî hete tuwalî ser o şuxulnîyenê. Tuwal ra bellî yew mesafe ra ewnîyayîş de rengî zereyê yewbînî de vîn benî, helîyenî. Paletî ser o tēmîyankerdişê rengan mat asayênî. La çimê temaşekerdoxan de tēmîyankerdişê rengan zaf zindî asaynî. Yanî tēmîyankerdiş paletî ser o ney, çimê temaşekerdoxan de virazîyayêne.”¹⁸ Empresyonîzmî reyde kîştta vîynayîşê hunermendan de vîynayîşê temaşekerdoxan zî bedilîyayêne.

Vîynayîşê Empresyonîzmî, bedilîyayîşê vîstîka nikayêne ra virazîyeno. Veynayîşo Empresyonîst, binê roşn û rengî de veynayîşê bedilîyayîş û herekîyayîşê daîmî yê te-bîetî bi. “Resam, çiyê ke lez herekîyenê û wazeno tesbît biko û tepîşo, ganî nuansê

¹⁸ ec, r. 79-80

ê çîyan, bedilîyayîşê înan lez fehm biko."¹⁹ Samedê naye ra seba empresyonîstan veynayîşê vîstika nikayêne, hîskerdişê vîstika nikayêne, ciwîyayîşê vîstika nikayêne û hereket zaf muhîm o. Hunermend zereyê "vîstika nikayêne" de objeyan ferq keno. "Eke 'vîstika nikayêne' vîn bibo, Empresyonîzm zî vîn beno."²⁰ Seba empresyonîstan hereket, zereyê mekanî de nîyo, zereyê demî de virazîyeno. Yanî ge vînîyayîş û ge asayîşê roşnî tayfê rengan ke objeyan ser o aseno de fehm beno. Bedilîyayîşê tayfê rengan zereyê yew demî de yeno meydan. Samedê naye ra hunermend zî gerek çimê xo goreyê lezê nê demî eyar biko. Reya verêne, empresyonîstan reyde çim de zî yew hasasîyeto bêsinor virazîya û çim goreyê vîstika nikayêne eyar beno. Her "vîstika nikayêne" ya tebîetî yewna tebîet o. Resimê Empresyonîzmî vinderte nîyo, hareketin o. "Hereketo ke ma tîya behs kenê, sey fehmkerdişê verênan mekan de hareket, vazdayîş û bedilîyayîşê mekanî nîyo. Nê hereketî ra qestê ma bedilîyayîş û neweyî ya."²¹

Claude Monetî seyahetê İngilîstanî de (1903-1904) penceraya odaya xo ra bî-naya parlamentoyê Londra bi roc çîya, saete û hewayê çîyayî de reyna reyna resm kerda. Nê tabloyî vînayîşê vîstika nikayêne, hereketê tebîetî, neweyîye û timûtim bedilîyayîşanê zaf weşan mojnênî.

"Empresyonîzm Monetî ra ameyo û heta ke resayo Seurat û Signacî, yew xêza averşîyayîşî ya bellîye mojneno."²² Empreyonîstan atolyeya xo caverdaye û vecîyayî verê tîcî û ino dem de cigêrayîşê îlmî ke roşnê rojî ser o bîyê ra zî zaf îstîfade kerd. Nê cigêrayîşanê îlmîyan, peynî de empresyonîstî reyna erşawitî atolyeya înan. No dewro ke ma vanî "Neo-Emresyonîzm", ino dewr de, resaman rasterast goreyê veynayîşê tebîetî ra ney, atolyeya xo de goreyê qaydeyanê optîkan ra dest bî xebate kerd. "Hinî raşteraşt veynayîşê tebîetî rê luzûm nêmend."²³ "Çîyo ke ganî tebîetî ra bî-musayne musay, qanûnê optîkî tetbîq kerdî. Nika ra pey çîyo ke ganî bîviraştêne, êdî goreyê nê qanûnan ra tuwalan ser o viraştîş bi. No çî zereyê tebîetî de zî bîyêne, atolye de zî."²⁴

Empresyonîzmî reyde pêro veynayîşî bedilîyenê. "Ino veynayîş helbet besît û elelade yew veynayîş nîyo. Hetanî ameyîşê Empresyonîzmî, dinyaya yew hunermendî û dinyaya yew merdimê sadeyî hemen hemen eynî bî. Huner Empresyonîzmî reyde beno yew mesele. Hinî dinyaya hunermendan besît, waştîşê yewnayî, yew veynayîşo girêdayeyê çeşîtan û qaydeyan nîyo, verba ey de yew dinya ya."²⁵ Empresyonîzmî ra ver resiman de qaydeyê sey "yewinî, mecburîyet, muwazene" ke hakimê resmî bî terk benê. Herinda nê qaydeyan de resamî eslê resimî, eslê xo û xoserîya xo ra resimanê munasiban virazenî. No hewa ra pey, hunerê resimî qaydeyan ra xo dûr fî-neno û xoserîya xo îlan keno. "Meselaya hunerê modernî zî zereyê nê tezatî de bîngeh gêna."²⁶ Empresyonîzmî ke destpêkerdişê hunerê modernî qebul beno reyde yew dinyaya newîye, yew çimo newe xuliqîyeno û dinya de yew şorişo zaf gird virazîyeno.

¹⁹ ec, r. 84

²¹ ec, r. 88

²³ ec, r. 79

²⁵ ec, r. 63

²⁰ ec, r. 85

²² ec, r. 78

²⁴ ec, r. 82

²⁶ ec, r. 63

ÇEND HUNERMENDÊ MUHÎMÎ YÊ EMPRESYONÎZMÎ

CLAUDE MONET (14 Teşrîne 1840 – 5 Kanûne 1926)

Temsîlkarê Empresyonîzmî o tewr muhîm o. Empresyonîzmî nameyê xo tabloyê Monetî ra girewto. 1840 de Parîs de ameyo dinya. Lîse ra pey, 1856-1858 de F. J. Ochardî ra dersê resimî girewtê. Monet, 1859 de semedê perwerdeyê resimî şîyo Parîs. Akademîya Swîsî de Pissarro şinasnayo. Payîzê 1860 de Cezayîr de leşkerî kerda. Leşkerîye de nêweş kewto û 1862 de ageyrayo Le Havre. Parîs de Renoir, Bazille û Sisley şinasnayê û hetanî peynîya emrê xo nînan reyde embazîya xo dewam kerda.

1870 de şerê Fransa-Prusya ra remayo û şîyo Londra. Uca de eserê Turner û Constable dîyê. Badê ameyo Parîs û Çemê

Seine ser o yew keyeyo qijkek kîra kerdo. 1879 de mergê cinîya xo ra pey xo temamen dano viraştîşê resiman ser.

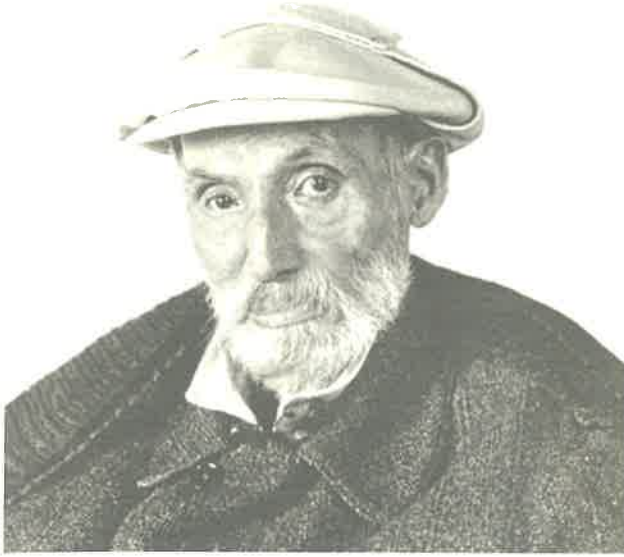
Serranê xo yê peyênan de çimê ey herimîyênê la reyna zî xebata xo ya resiman dewam keno. Givern di, baxçeyê xo de resimê nîlufereyan virazeno. nê resimî tarîxê resiman de yew cayo zaf muhîm gênê. Vernîya resimê abstrakî qebul benê. Monet, 1926 de Givern de emrê xo tamam keno.

Monet, Nîlufere, 1919, Tuwalî ser o boyaxo rûnin, Muzeya Hunerî ya Metropolitanî, DYA

PIERRE AUGUSTE RENOIR (15 Êlule 1894 – 12 Sibate 1979)

1841 de Fransa de yeno dinya. Hîrêsserrîya xo de karê xemilnayîşê porselenan de şuxulîyeno. Dima yew viraştexê bawêşînkana het qumaş û bawêşînkana ser o resiman virazeno. 1862 de wendegehê hunermendan de resam Gleyreyî ra derse girewta. Bazille, Monet, Sisleyî şinasneno, hetanî peynîya emrê xo embazîya înan dewam kena.

Renoir 1870 û 1880 de dewreyê Empresyonîzmî de eseranê xo yê tewr muhîman dano. 1880 de Aline Charigot modele de zewecîyeno. 1881 de şino Îtalya. 1895 ra dima dewreyê resayîşê Renoirî ey dest pêkeno. Nêweşîya zaf giran ya romatîzma ra destê ey firçe nêtepîşeno. Samedê naye ra firçeyî pê la engîştanê xo ra girê dano, resim virazeno. 1919 de Cagnes de emrê xo tamam keno.

Renoir, Moulin de la Galette de Balo, 1876, Tuwalî ser o boyaxo rûnin, Muzeya Orsay, Fransa

BERTHE MORISOT (14 Çele 1841 – 2 Adare 1895)

1841 de Fransa de yena dinya. Semedê cinîbîyayîşê aye ra demeyêko derg behsê aye zaf nêbîyo la nika miyanê Empresyonîstan de zaf muhîm a û tarîxê resimî de cayê xo girewto. 1864 de resimê aye salona Parîsî de qebul beno. 1874 de Paul Cezane, Edgar Degas, Claude Monet, Camille Pissarro, Auguste Renoir û Alfred Sisleyî pîya studiyoyê Nadarî de sergîya Empresyonîstan akenî.

Birayê Edouard Manetî reyde zewicîyena. Resimê aye menzera, portre, baxçeyî û gêrayîşê sandalan ser o yê. Aîle û cuya keyeyî ser o zî resimî viraştê. 1895 de Parîs de emrê xo tamam kerdo.

Morisot, Wendîş (Portreya Edma Morisot), 1873, Qumaşê petrolî ser o boyaxo rûnên, Muzeya Hunerî ya Clevelandî, DYA

CAMILLE PISSARRO (10 Temmuze 1830 – 13 Teşrîne 1903)

1830 de kolonîya Fransa Saint-Thomas de yeno dinyaya. Fransa de perwerde dîyo. Pissarro Saint-Thomas de verê pîyê xo de şuxulî-yayo. No dem de lîman de resimê keştîyan viraştê. Pissarro Saint-Thomas ra aciz bîyo, 1852 de remayo şîyo Caracas. Uca de zaf zehmetî anta. 1855 de reyna ageyrayo Parîs û uca de Corot şinasnayo û tesîrê Corotî de mendo, dest bi viraştîşê resimê menzerayan

kerdo. 1859 de Monet, 1861 de zî Cezanneyî şinasneno û na ray tesîrê înan de maneno. Naye ra Corotî ra dûrî şîno.

Şerê 1870î ra pey şîno Londra. Uca de Monet û Durand-ruel pîya resimanê empresyonîstan virazenî. Dima ageyrayo Fransa û hetanî 1882 uca de mendo. Peynîya emrê xo de nêmkor beno la reyna zî xebata xo canêverdano. 1903 de emrê xo tamam keno.

Pissarro,
Rayîrê
Opera, 1898,
Tuwalî ser o
boyaxo rûnin,
Muzeya
Huneranê
Rindekan ya
Rheimsî,
Fransa

EDGAR DEGAS (19 Temmuze 1834 – 27 Êlule 1917)

1834 de Parîs de yeno dinya. Hîrêsserrîya xo de maya ey mi-rena. Heştêsserrîya xo de kursê huqûqî verdano û dest bi xebata resimî keno. Perwerdeyê lîse ra pey resam Battias û L. Lamotheyî ra derse gêno û dima şino wende-gehê hunermendan. Dima Cez-anne, Monet, Renoir, Sisiley û Pissarroiyî şinasneno. 1870-1871 de şer de Keleya Parîsî de wezîfe gêno. Şerî dima Parîsî caverdano şino.

Dewreyê leşkerîye ra çimanê Degasî weş nêdiyênê û pancas-serrîya xo ra pey hîna zaf herimî-yay. Semedê naye ra resimê boyaxê ruweninî caverdayî û dest bi viraştîşê resimanê pastelan kerdo. 1917 de emrê xo temam kerdo.

Degas, Balerînî, 1873, Tuwalî ser o boyaxo rûnin, Muzeya Hunerî ya Foggî, DYA

ALFRED SISLEY (30 Teşrîna verêne 1839 – 29 Çele 1899)

1839 de Parîs de ameyo dinya. 1862 de wendegehê hunermandan de atolyeya Gleyre de şuxulîyayo. Uca de Monet û Renoir şinasnayê. 1866 de zewecîyayo. Resimê ey zî sey Empresyonîstanê bînan sergîyan de qebul nêbîyê. Şerê Prusya de Parîs de mendo. Sisley û Renoir pîya şîyî Louveciennes. Dima kanser beno, 1899 de emrê xo tamam keno.

Sisley, Pirdê Villeneuve-la-Garenne de, 1872, Tuwalî ser o boyaxo rûnin, Muzeya Hunerî ya Metropolitanî, DYA

MARY CASSATT (22 Gulane 1844 – 14 Hezîrane 1926)

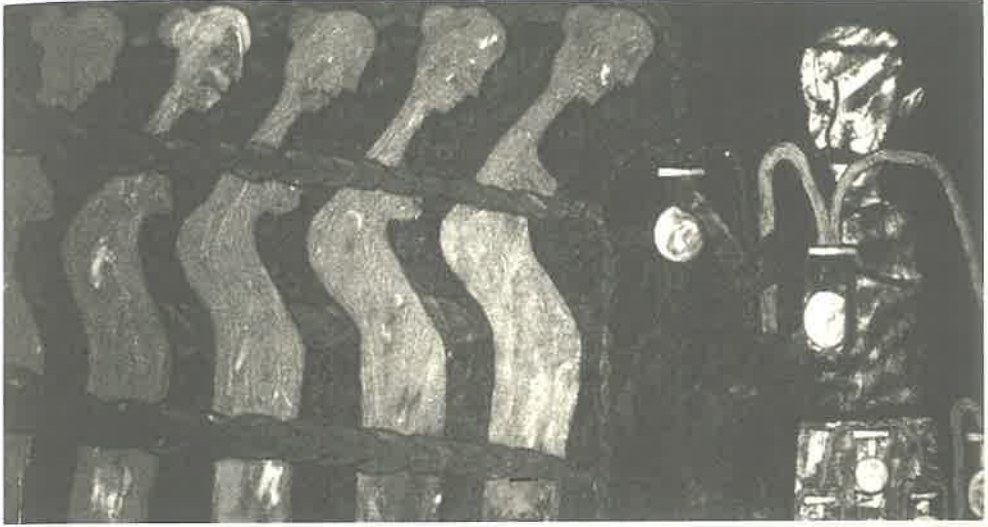
Pensilvanya de yena dinya. Hewtserrîya xo de aîleyê xo de şîya Almanya û mî-yanê çar serran de fransizkî û almankî musaya. Vîst û yewserrîya de xo şîna Parîs. Demê Şerê Prusya de ageyrena Amerîka. Dima ageyrena Parîs, uca de Degasî şî-nasnena û hetanî peynîya emrê xo embaz benî. Amerîka de heqê reydayîşê cinîyan ser o şuxulîyaya, semedê naye ra sergî akerdê. Qederê Cassatt û Degasî eynî yê, her di zî nêzevecîyenî û kor benî. Cassatt 82 serrîya xo de emrê xo tamam kena.

Cassatt, Tekna de Partî, 1893-94, Tuwalî ser o boyaxo rûnin, Galerîya Hunerî ya Neteweyî, DYA

VATEYO PEYÊN ..

Empresyonîzmî hunerê resimî de veciyeno meydan û huneranê bînan ser o zî tesîr keno. Empresyonîzm ra pey pêro hunerî qalibanê xo şiknenê û xoserîya xo qezenc kenê. Empresyonîzmî ra dima, Ekspresyonîzm, Kubîzm, Dadaîzm, Surrealîzm, Hunerê Popî... zaf ekolî veciyenî meydan û hunerî her dem de şekilê îfadekerdişê xo bedilnenî. No bedilnayîş tim û tim neweyîye virazeno. Emresyonîzmî reyde rayîro newe ke abeno, rey-rey rayîrê asfaltin, ray-ray kerrayin, ray-ray çamurin, ray-ray zî anêbîyaye dewam keno, yeno demê ma. Demê ma ra şino kamca, o zî do huner-mendî bellî bikerî.

Hêlin Anter, Bename, 2008, Tuwalî ser o boyaxo akrîlik, 150 x 280 cm, Batman

Hêlin Anter, Bename,
2008, Tuwalî ser o bo-
yaxo akrîlik, 135 x 160
cm, Batman

KALÊ SUBHANÎYAN*

| Mihanî LICOKIC

Ez a kalê subhanîyan
Serekê panc sey sofîyan
Aşiqê a rinda ciwan
Gula min rindê gurcîyan

Şêx teber kewt deşt û berrî
Derbas kerdî aşm û serrî
Gurcî dî; girrote zerrî
Şêxê m' kalê subhanîyan

Kal aşiq bî, aqil perna
Verê xwu qîble ra çarna
Qur'an eşt agir û veyşna
Şêxê m' kalê subhanîyan

Kal vano, gelî sofîyan
Mubtelay xişt û tizbîyan
Wextê xwu mekerê zîyan
Şêxê m' kalê subhanîyan

Açarnay sofîy' neçarî
Va, ez nêkena nê karî
Şêxîfî bê dost û yarî
Şêxê m' kalê subhanîyan

Ro kalî roc şîyo awan
Kal koşke de bîyo meyman
Gurcî ra wazeno derman
Şêxê m' kalê subhanîyan

A şewî kal ewca sitar
Meşde ro şîwanî bî kar
Ci rê xerîb bî ew dewar
Şêxê m' kalê subhanîyan

Kal bi vazdî dimay weşan
Heta şan kal bî perîşan
Gurcî pencera ro nîşan
Şêxê m' kalê subhanîyan

Va, madage bi hefsarî
Ro ci kar ke çende darî
Go bikero irt û zarî
Şêxê m' kalê subhanîyan

Go kom bibê yê bêwarî
Ver keye ke ê dewarî
Şewe yena beno tarî
Şêxê m' kalê subhanîyan

Girêday xozî b' hefsarî
 Pero day ê çende darî
 Ver bi şênî, ê dewarî
 Şêxê m' kalê subhanîyan

Gurcî ser o bîyo bengî
 Bi tehlî, bi heme rengî
 Koşke de bî namew vengî
 Şêxê m' kalê subhanîyan

Kal eşqan ra bîbî xeber
 Çend vatey bi zêr û zeber
 Zerey xwu ra eştî ay' ser
 Şêxê m' kalê subhanîyan

To ez kafir kerda meyxwur
 Dîn ra kerda ez qutûbir
 Sîrat de ez menda bê pir
 Gula min rindê gurcîyan

Newe kerda b' kinc û cilan
 Bi şal û şapik, qonderan
 Mubtelayê zilf û gilan
 Gula min rindê gurcîyan

Ti horî ya, hene ti fodil a
 Beşinbarî, dergemil a
 Zerey min hagir û kil a
 Gula min rindê gurcîyan

Eşq ra kal nêtebetêno
 Eşq agir o, nêtefêno
 Çiqas şino kemelêno
 Şêxê m' kalê subhanîyan

Çim bi kil sîya nêkena
 Gilan derg û dila kena
 Biskan cîya vila kena
 Gula min rindê gurcîyan

Mircanê min kesk û sor ê
 Zerdê milî qor bi qor ê
 Her di say' min verecor ê
 Şixê m' kalê subhanîyan

Şêxê m' zey keskîsor beno
 Ge sûr beno ge zerd beno
 Roce çar rey gunin beno
 Şêxê m' kalê subhanîyan

Gurcî va kalo enwerî
 Şiyê nîzdê heştay serrî
 Eyro siba şinê herrî
 Şêxê m' kalê subhanîyan

Şêxî va, rind û ciwan a
 Zey xezal û pezkovyan a
 Zarrê min ra ti se vana
 Gula min rindê gurcîyan

Vana, şêxê m' herê heyran
 Dî çokan de çin yo derman
 Se kî pê este û çerman
 Şêxê m' kalê subhanîyan

Herê gurca min, gula zer
 Bi mishefo zêr û zeber
 Min keno jar ena xeber
 Gula min rindê gurcîyan

Qerarê min dana xwu ser
 Heqê Homay û pêxenber
 Zeypê nîyê zere w teber
 Gula min rindê gurcîyan

Bîya aşîqa sewdaser
 To ez dîn ra kerda teber
 Ça mend Homa û pêxenber
 Gula min rindê gurcîyan

Zend û bendê rengê henî
Qey bisk û giley sey tenî
Ay beşn û bala; ez benî
Gula min rindê gurgîyan

Ez kevoke hebênena
Ez teyro baz to geyrena
Sebê to xaç xwu mil kena
Gula min rindê gurgîyan

Min kerdo zikro bêhesab
Min rê nêdaw esla ciwab
La to zerrê m' kerde kebab
Gula min rindê gurgîyan

Bîy' esparê yew kapreşî
Hem rewan û hem bi meşî
Heta verê şêxê xwu şî
Şêxê m' kalê subhanîyan

Bi keyf û rike ê bi şahî
Ver bi pê yê, kewtî rahî
În emanet da Îlahî
Şêxê m' kalê subhanîyan

Ê bûk û zamay axretî
Ê bî teyrikê cinetî
Ê şa bî bi dunyay wetî
Şêxê m' kalê subhanîyan

BUDHA

| Avedîg ÎSAHAGYAN |

Sakyamûnî gama ke vengê xorîn yê kaînatî ra heqîqetê pîlî yê izdirab û xelasîye ke hetanî a roje însanîyetî rê meçhûl mendê eşnawitî û bi Budha¹, verardanê daristaninan yê koyanê Hîmalaya² ra cêr, welatê muz û balsamî şaristanê Benaresî³ de nazil bi.

Ebaya xo ya zerde xo ro piştbi, bi hikmetê xo yê ezelfî û bi çimanê xo yê asûdeyan serê rayîrê xo de rastê kamî biameyne mijdîyane dayne:

"Ez şina hukimdarîya heqîqetî tesîs kena, ez memur bîya ke mîyanê na dinyaya tarîye de Ezel û Ebedî îlan bikî."

Xîtabê qelebalixê ke vernîya mabedanê berz û mukemelan de kom bîyê kerd:

"Vernîya înanê ke goşê xo seba eşnawitîşî estê de berê Bêmergîya Pîle hetanî peynî akerde yê."

Qelebalixî dest bi qîrayîş kerd. Yew waweyla, yew wilwile zimî kerd. Mîyanê qelebalixê meydananê hîra û muhteşeman yê Benaresî de "Çar Heqîqetê Pîlî"⁴ yê işkence û xelasîye ser o wazî dayî.

Labelê qelebalixî ancî dest bi qîrayîş kerd. Ancî yew waweyla, yew wilwile berz bîye.

¹**Budha**: Sanskrîtkî de manaya "aya, hişyar, zanaye, fama" de yo. Çekuya "Budîzmî" Budha ra peyda bîya. Saddharta Gautama (VÎ 563-483) sey ronayoxê nê dînî qebl beno.

²**Koyê Hîmalaya**: Dinya de koyê tewr pîl û berz ê. Asyaya Mîyanêne de yê. Koyanê Hîmalaya ra koyo tewr berz yê dinya Everest (8848 m.) sînorê Nepal û Tîbetî de yo.

³**Benares**: Sanskrîtkî de vanê "Varanasi". Eyaleta Hindistanî Uttar Pradeş de, kîştta royê Ganjî de şaristanêko zaf rewên o. Tewr tay di hezar û panc sey serrî ra nat hîndûyî şinê uca benê hecî, çunke Benares yew bajarê îbnadetî yo.

⁴**Çar Heqîqetê Pîlî**: Bingeyê Budîzmî yê. **1.Dukkha** - Cuye bi dej dekerde ya; zayîş dej o, extîyarî dej a, merg dej o, heskerdîyê xo reyde bîyayîş dej o, heskerdîyê xo ra dûrkewtiş dej o, çîyo ke ti wazenî nêgêrê dej o, bi kilmîye nê panc dîyardeyî bidej ê. **2.Samudaya** - Sedemê dejî: nefret, çimveyşanî û çimkorî ya. **3.Nirodha** - Hewnaşîyayîşê sedeman vindarîyayîşê dejî xo reyde ano. **4.Magga** – Rayîro Heştqato Esil peynîya antişê dejî nawnenno.

Hekîmî bi çimê şefqetê ke nişka ra peyda bi, reyna ewnîya ê komelê qelebalixî ra û "Heşt Heqîqetê Pîlî⁵" yê izdirab ra xelisîyayîşî vatî.

La qelebalixî bi vengêko hîna berz feryad kerdêne û bi hawayêko ecêb qîrayne.

Sakyamûnîyo ke destpêkê hîkmetê xo bi nam û nîşan, nêmeyê xo hekîmane û peynîya xo zî xelaskarane bi, kêmanîya îmanê qelebalixî dîye û hîna zaf bi hîsanê merhemetî debi, reyna xîtabê nê komelê ke bi sefalet û keder lebitîyayne kerd.

Rayîrê ke ver bi Nîrvana⁶ şinê verê çimanê nê komelê cahilî de akerdî; seba ke huzurê aye ke bêhed nîmetan bexş keno ra bişimê, îfade kerd ke ganî "Des Zincîran"ê ke însanî danê qeydanê izdirab û ezabî ro û heyatê bêmana û rebenî ra bes-tenê bişiknê.

Na rey qelebalix hîna zaf bişîdet û bêperwa qîra. Seke pê tinazê xo bikerê winî destê xo têşanayî û bi qîrayîş gefî wendî: "Şazade gêj bîyo! Şazade gêj bîyo!" Her het ra qorayne û heqaret kerdêne, xurmayê boyinî eştêne ê zatê kamilî.

Û gama ke şewe nişte ro, qelebalix tinazkerdiş ra rincan kewt û meydanê Şer û Zûran ra ancîya, Budha meydan de tikîtena mend.

Mîyanê tefekurî de ewnîya şaristanê ke hewnê xefletî de yo. Sereyê xo yê pirrî hîkmet bi şefqet û merhemet leqna û rayîr şî.

Labelê însanan dorê mabedanê şaristanî de ancî bi ey tinazê xo kerdêne.

Budha na rey hêrs bi. Vera xirabîya însanan de hîna zaf zî helqaya verêne ya "Des Zincîran", suco tewr gird yê dinya, cehaletê înan rê hêrs bi.

Mabedan ra dûr kewt, tozê şaristananê ke mîyanê cehaletî de lebitîyenê linganê xo yê ke hertim rayîrê hîkmetî de şîyêne ra reşna her çar hetanê dinya û ancî ageyra bi Hîmalaya.

Budha roja ke xerqê siranê bêpeynîyan yê alemî bibi û nat a, hêrs nêbibî. Labelê a roje zaf hêrs bi.

Ruhê eyo pîl ke bi heskerdiş û şefqet dekerde yo bi têkelîyêk ke hîdet û kîna temamê alemî gêna xo zere debi.

⁵**Heşt Heqîqetê Pîlî**: **1.Rast diyayîş**; cehalet ra vejîyayîş, aya bîyayîş, zanaye bîyayîş **2.Niyeto pak**; kîn û dişmenîya ra dûr, bêzerar bîyayîş, akerde û cuwamêrd bîyayîş **3.Vateyo rast**; zurî, îffîra, heqaret û tewş qiseykerdiş ra xo dûrî dayîş, çîyo ke faydeyê xo însanan rê esto vatîş **4.Kerdena raste**; kiştîş û xîrabîye ra dûrî vindertiş, rayîrê rastî ra nêvejîyayîş, xizmet de gerre û gazinc nêkerdiş **5.Kesba helale**; dizdîye ra, çîyo ke zerar danê gandanê bînan ra dûrî vindertiş, ticaretê çîyanê xiraban nêkerdiş **6.Lebata raste**; bedenê xo, nefesê xo rast îdareklerdeş; nefesê xo girerwtîş binê kontrolê xo, nefesê xo ra emîn bîyayîş **7.Diqeto rast**; hakimê xo bîyayîş, ne bendewarê zewqê demê ameyeyî ne zî fikirîyayîşê vîyarteyî, nika de bîyayîş **8.Konsantrasyon rast**; kontrolkerdişê hîsanê ke huzurê zereyê merdimî xeripnenê, rast nefes girewtîş (medîtasyon)

⁶**Nîrvana**: Çekuya "nîr" yanî "teber" û "va"yî ra virazîyaya, yanî manaya teberbîyayîşê nefesî (vayî) de ya. Prensibanê bingeyênan yê dînê Budîzmiye ra ya. Aversîyayîşê rûhî de manaya halê safî bîyayîş, zanaye bîyayîşî de ya. Nîrvana reyde arezûyî, waştîşê dinyewî qedîyenê coka dej û nefret û izdirabî zî qedîyenê.

Silûgxaneyê xo de serqot, qolê xo akerdî, vera Hîmalaya û asmênî de vindert û va:

“Ey Agnî! Ey Îndira! Ey Trîmurtî, îlahê verênî; ey Ezelfî, ey Layemutê Ezîmuşşan, goş bidêne mi. Însanî xirab ê, derdê înan xirabî ya. Meraqdarê dirîtîye û zuran ê, teyšanê şehwet û gonî yê. Xirabî û cehalet ra mird nêbenê.”

“Ê meraqdarê tarî yê, kiştîş ra hes kenê, çamur erzenê heqîqetî. Rayîrê edaletî qirêj kenê. Şefqet û muhabet ra dûr kewenê, şew û roje fikrê kiştîşî de yê. Ez bextê şima de ya, temamê însanan mehf bikîn ke wa înan ra eser nêmano, cayê ke seba xelisîyayîşî şîrî çin o. Çünke goşê înan heqîqetî rê girewte yê, vera yewbînan de xinceranê xo seqênenê.”

“Dinya çi ya? Firaqêko pirrî çamur a ke însan û dimpiştikî, heşaret û heywanî misêwa tede yewbînan parçe kenê û wenê. Mîyanê nînan de êyê ke kelmê xelisîyayîşî, peyamê merhemetî bieşnawê estê?”

“Nê menfûr û merdeyê şehwetî yê, mewcûdîyetê xo yê kiştixîye ra zerrweş ê. Înan ra oyo ke nîyet bikero Des Zincîran bişikno esto? Çin o. Tu kes çin o.”

“Nika, îlahê pîlî, şima derdê mi eşnawit: nê firaqê pîlî yê çamurî parçe bikîn.”

“Ey xulqkerdoxê kaînatî, nê firaqê ke çamurê şehwet û nefretî ra yo û gonî ra sûr bîyo, nê firaqî parçe bike! To no firaq vîstikêka xo ya îhmalî de yan zî netîceyê înfîlalêk de xeliqnayo...”

“Ez lavay kena, eke ez resûlê to ya, eke ez qasidê to ya, ricaya mi biyare ca. Seba xelisîyayîşê însanan sewbîna ca çin o ke biremê. Madem ke înan nêwaşt goşdarîya mi, yanî goşdarîya pêxamberê to bikerê, madem ke înan tinazê xo bi heqîqetanê tewr pîlan kerd, bi izdirab û hewesê pirrî şehwet û eyban ke ezel ra hetanî ebed wina pêt emrê sefil yê însanan wa beste yê, do senî ganê xo bixelisnê?”

“Welew ke ez însanan ra heridan a, ez lavay kena ke ti însanan rê merhemet bikerê. Xelasîye rijîyayîş û hewnaşîyayîşê alemî de ya. No xeyalo giran ke zerrî teng keno, no alemo menfûr wa ver bi çînê bîyene şîro û kerra kerra ser o nêmano!”

Vayî seke çînê bîyene îşaret bikero mîyanê pelanê daran ra feryad kerdêne û pêşê Budhayî kaş kerdêne. Labelê Budha, derûdorê xo ra bêteleqe, serqot, qolê xo akerdbî, ewnîyayne asmên ra.

Çarmedorê ey xewle bi. Xezalî, askî, pezkovî, qerquş û qertalê ke şermokîya xo daybî kîştê û bi serran ey reyde germîya birincî werdêne ewro awirê pirrî xezeb yê dostê xo dîybî û dûr şîbî. Tena va mehdîbi ke dorê Budhayî de feryad kerdêne û seke henekê xo bi pêşê ey bikero winî kay kerdêne.

“Ey îlahên! Heta ke derdê mi bieşnawîyo û alem temamen bîtefêyo ez do şima rê lavay bikerî. Ez do bi îsrar şima ra biwazî. Vera vayî de şew û roje qolê mi akerde ez do vinderî.”

A hînge de di mîrçikan wîç-wîç kerd û dorê Budhayî de gêrayî û ameyî niştî kefê destê eyê rastî. Nînan ra yewe vaş û dasîyî ardî dayî a bîne. Mîrçika ke kefê destî de

menda vaş û dasîyî dusnayne mîyanê engîştanê Budhayî ra û tede halîn viraştêne.

Budha dekewtbi mîyanê tefekurêkê xorînî, nêdîyêne ke ê se kenê.

Paweyê a vîstika felaketî bi ke do alem xerq bibo, bi no qayde şew û rojî vîyartî. Gama ke Budha ame hişê xo ser dî ke teyran kefê destê ey de halîn viraşto, tede hakî estê û mîrçika qijkeke hakan ser o qup kewta. Dîkleyîr zî misêwa şîyne û ameyne. Mîyanê nequra ey de lulik û morcelayî seba zewceya xo kirişnayne.

Budhayî bi peşmirîyayîşêko tinazkî va:

"Gêjêno, şima se kenê? Tesîrê şehwetî ra şaşbîyayeyêno, cînayeto ke kenê ra xafilêno." Û waşt halîno ke destê ey de yo birijno.

"Ez çira zerrîya xo veşnena? Nê fehmkerdîşê vateyê xelasîye ra aciz nîyê? Û ebedîyen bi neslê xo yê ke tim newe beno mehkumê ezîyetî nîyê? Çinê bîyene tekane rayîr nîyo? Şefqeto heqîqî na çinê bîyene ra girêdaye nîyo?"

La ancî zî ey mîrçikan rê merhemet kerd. Ey halîn nêxeripna û kefê destê xo de verda. Seba ke hakî nêkewê war ey destê xo bidîqet tam sabît girewtêne û halîn nêleqnayne.

Xerqê tefekurêkê pîrî xezebî bibi, bi hesret çimê xo a vîstika texrîbatî de ziq kerdbî, bi no qayde şew û rojî vîyratêne.

Budha hayî ro ci nêbi ke çiqas zeman ser de şî. Labelê gama ke ewnîya kefê destê xo ra dî ke hîrê leyîrçikê qijalekê bêpurtî hakan ra vejîyayê. Înan milê xo yê zeîfekî leqnayne û bi zor cîvtecîvt kerdêne.

Pîyê înan lulik û mêsî kirişnayne, bi nezaket û îtîna mîyanê nequra xo ra dekerdêne fekê leyîrçikan. Budhayî bi xezeb ewnîya leyîrçikanê zeîfekan ra û wijdanen narehet bi.

"O ke nê qatîlanê ke lulikan û mêsan kişenê paweno ez a? Ez merhemet bikî! Her çîyo ke beno ganî yew cezaya xo bibo, keyfîyetê mi ser o yew qanûn -Qanûnê Karma⁷- mewcûd nîyo? Ganî zulm û ceza zî guneyê ke benê teqîb nêkerê? Tekerê ereba peynîya heywananê ke ereba ancenê de nêşinê?"

"Her kuncikê alemî de edalatêko ebedî û bêeman hukm keno. Ti nêşkenî kerdenanê xo yê xiraban xorînîyanê nîmiteyan yê behran de, kaş û kendalanê xorînan yê koyan de, rasteyanê bê ser û binan de çimanê eyê ke her çî vînenê ra binimnê?"

"Waizê eşq û muhbetî Manuyo Pîl ke qanûnê ceza ronayo, bîzzat wina vatbi: Ceza hukimdara pîle, îdarekerdoxa biheqanîyete, tetbîqkerdoxa zanaya yê qanûnî ya. A ke neslê însanî îdare kena ceza ya. Gama ke her kes rakewte yo, a hişyar a. Ceza bi xo edalet o."

⁷**Qanûnê Karma:** Karma çekuya "kar"î ra virazîyaya. Qanûnê Karma, naye nîşan dano ke hem fîzîkî hem fikrî her "kar" yew netîce ano meydan. Her çîyo ke merdim fikirîyeno yan zî keno muheqeq yan cuya ma ya nikayî yan zî cuya ma ya ameyeyî ser o tesîr keno. Eke ma tesîr û netîceyê "kar"ê xo nika nêvînîn zî ma do yewna cuya xo de muheqeq bivînin.

“Ey Agnî! Wa cezayâ to bêro! Paxirê xo yê ke bi adirêkê dehşetinê helyeno birijne rîyê erdî ser! Wa însanî û heme gandarî bi kêmanîyanê xo, bi dirîtî û zuranê xo mehf bibê û nameyê înan wedarîyo.”

“Ey Îndra! Dewlemendîya mukelefe ya hukimdarîya semawî mehf bike! Her çî bike xan û xirabel!”

Labelê a deqa de mîyanê tarîftîya ruhê eyê hêrsinî ra roşnêkê şefqetî vîyart û peynîya duaya xo ya bihîdete de bi vengêkê nermekî lebîya:

“Ey Ezelî! Na dinyaya bêesle raşane! Labelê destê xo mede nê her hîrê leyîrçikan! Muhabetê nînan û may û pîyê nînan bipawe.”

Nişka ra verê kîna xo ya tēmîyaneke da asmênî û çimê ey ro a vîstika dehşetine ya texrîbatî gêrayî. Naye reyde zî dîqet kerdêne ke leyîrçikê kefa destê ey de nêkewê war. Ancî şew û rojî vîyartî. Rojan ra rojêk dî ke per û baskê leyîrçikan vejîyayê, hema hende nermek û nazikî bîy ke ancax eşkayne biperê serê milanê Budhayî û ancî binişê kefê destê ey.

Leyîrçikî perayne û naye ra bikeyf wîç-wîç kerdêne. Bê hemdê xo yew peşmirî-yayîş rîyê Budhayî yê serî ra vîyart. Seke hetanî a roje ey leyîrçikê hende şîrinî nêdîbî. Ê gama ke waşt ancîna duaya xo ya ke hîdet û texrîbat dawet kena tekar bikero, yew fikrê xelasîye ruhê ey de virsoyê xo virisna.

Ez nê mexluqatanê ke kefê destê mi de halîn virašto, uca ameyê dinya û pîl bîyê rê merhemet kena. Na dinya zî kefê destê îlahîyê bêpeynî yê Ezelî û Ebedî de yew halîn nîya? Ez, wijdanê qijkek yê însanî de nê mîrçikan rê merhemet kena, xirabîya înan, kişttoxîya înan vînena û ez înan efû kena. Ezelî bi xo zî bi muhabet û şefqetê xo yê ke aleman pîrr kenê qey do însanan û mexluqatî rê rehme nêkero? Qebhetanê înan vîneno, naye reyde rayîrê Nîrvana ke başîye bexş keno do nê nawno, xebera xelasîye înan rê nêşawo?”

“Ey Ezelî û Ebedî! Kilmvînayîşê mi efû bike! Hemîne bipawe, heme însanan rê, heme mexluqatî rê merhemet bike. Wa heme biciwîyê, ma mehf meke. Alema ke mîyanê engîştanê to yê bêpeynîyan de yew halînê mîrçike yo mexeripne.”

Roj û şewan dima leyîrçikî hende bîyî pîl ke halînê xo terk kerd. Perayî şîy cayanê dûrî û selam da rojî; ancax o wext Budhayî qolê xo ronayî.

Ê hemd û senayî Ezelî û Ebedî rê wendî, çogana xo girewte xo dest. Seba ke kelimê heqîqetî telqîn bikero û rîyê erdî de “Çerxê Qanûnî” biçarno dekewt mîyanê însanan.*

*DERHEQÊ HİKAYEYA “BUDHA” DE

Yew embaza mi gama ke kitabê hikayeyan yê bi nameyê *Ermeni Edebiyatı Numuneleri 1913* (Nimûneyê Edebiyatê Armenîyan 1913) mi rê kerd dîyarî, va, eke ti hemeyê nê kitabî nêwanê zî qet nêbo hikayeya “Hewt Hozanan” biwane. Çend rojî badê, raywanîyêka ver bi bajarê Mêrdnî de mi hemeyê kitabî

mînîbuse de wend. Kitab de edebiyatê armenîyan ra çarêş hikayeyê heşt edîban estê. Sarkîs Srentsî nê hikayeyî armenkî ra tercumeyê tirkîya osmanî kerdê û İstanbul de kovara *Servet-i Fünun* de hûmaranê mîyanê teşrîne 1912-adare 1913 de weşanayê, dima zî sey kitab çap bîyê. Se serî badê cû, berpîrsiyarê Weşanxaneyê Arasî ke hîna zaf derheqê armenîyan de kitabîyan weşaneno tesadufen "Beyazî Devlet Kütüphanesi" de rastê nê eserî benê. Arî Şekeryan ser o xebitîno, rîpelêk de tercumeyê esil ke Sarkîs Srentsî o wext kerdî, rîpelê vera ey de zî bi tirkîya ewroyî amade keno, çîyo muhîm tirkîya ewroyî bi zîwanê orîjînal yanî armenkî reyde dano têver û cayanê xeletan rast keno. Axir sey kitab 2012 de Weşanxaneyê Arasî ra weşaniyeno.

Tarîx de reya verêne bîya ke edebiyatê armenkî tercumeyê tirkî bîyo. Coka roşnîvanê ê wextî ra Sulayman Nazîf, Abdulah Cewdet, Şehabeddîn Sulayman û Harutyun Şahrîgîyanî nê çarêş hikayeyan ser o derg û dila nuştî. Kitab de nuştêyê nê roşnîvan, bîyografîya nînan û nuştîxanê hikayeyan zî esta. Sulayman Nazîf nuştêyê xo de vano "... eke rîyê mi sûr nêbo ez nêşkena îtiraf bikî: Hetanî ke to edebiyatê armenîyan ra nimûneyî nêaçarnayî û *Servet-i Fünun* de neşr nêkerdî, ez zî sey zafê hemnîjadanê xo edebiyatê armenîyan ra bêxeber bîya." Abdulah Cewdet zî nuştêyê xo yê ke seba nê hikayeyan nuştî de vano "*Nimûneyê Edebîyatê Armenîyan* do hîna zaf ruhê hemwelatîyanê ma yê armenîyan qîsey bikê û hîna zaf bidê heskerdîş. Mi va ruhê hemwelatîyanê ma yê armenîyan, belê, edîbî, şaîrî ruhê mîletêk ê, eke nê mîyanê mîletî ra bêrê vetîş, ê mîletî de çi maneno? Eke hîs û îqtîdarê teblîxî bêro vetîş însanî de goşt ra wetêr çi maneno? Eke roj teblîet ra bêro wedartiş kaînat de çi maneno?"

Nê hikayeyî eynî wext de sewîyeya edebiyatê mîletê armenî yê ê wextî zî bi ma nîşan danê. Helbet hikayeya "Hewt Hozanan" ke embaza min a delale ci ra zaf hes kerdî heqîqeten zaf weş a. Ancî kitab de çend hikayeyê bînî yê zaf başî estê. Labelê mi tewr zaf hikayeya "Budha" ra hes kerd. Belkî zî haletê ruhîyeyê min ê wextî ra bi, ez nêzana. Demeyê xo mehkemekerdîşêk de na hikaye bîye sey melhemê serê birîne; xezebê minê vera ruhê mi de tadîya, bi sey purtikê binê pîzeyê mîrçîka ke kefê destê Budhayî de halîn viraştî û ruhê mi vilêna. Vera na hewlîye de sey wefadariyêk mi waşt ke ez na hikayeya gerdûnî kirdkîya ma ya şîrine de bi ruh û gewde bikî û edebiyatê armenîyan ra sey nimûneyêka nadîde îlaweyê edebiyatê ma bikî.

Badê ke mi tercume tamam kerd, seba wendoxanê kirdkî mi hewt cênotan de manaya tayê çeku û terman zî îlawe kerdî. Helbet hikaye zîwanê eslî ra, armenkîya rojawanî ra tercume bibîyêne hîna rast bi. La kanê, ma ra keso ke armenkî bizano esto? Ez bawer a, seke metnê orîjînalî ra tercume bibo, hikaye neqlê kirdkî bîya û belkî tehmê kirdkî tirkî ra hîna weşêr bo. Teqdîr yê wendoxan o.

Ez kitab ra bîyografîya nuştîxê hikaye **Avedîg İsağyanî** zî neqlî bikî. Avedîg armenîyanê Qafqasya ra yo, 1875 de Aleksandropol de ameyo dinya. Endamîya rêxistina Taşnaksutun ra demeyêk hepîsxane de mendo la dima bi kefalet texlîye bîyo. Hetê Erziromî de sînor ra vîyarto û demeyêk İstanbul de mendo, dima şîyo Ewropa. Şaîranê tewr menşuran yê armenîyanê Qafqasya ra yo. Heme rojnameyanê şorişgêran yê armenîyanê Qafqasya rê nuştî, dima pêro eserê xo bi nameyê *Nuştoxî û Deyîrî* ke di cildan ra yeno pê de kom kerdê. Seba na hikayeya rindeke ez ey rê zaf sipas kena, wa ruhê ey şad bo. Û seba ke bîye sebeb ke ez nê hikayeyan biwanî, ez embaza xo ya delale rê zî zaf sipas kena.

NADÎRE G. ALDATMAZ REYDE ROPORTAJ

| Sevîm AYDIN |

Ma bi xeyr dî! Ti eşkena bi kilmîye xo bidî şinasnayîş?

Ez pancas serrî ra avêr Pîlvank (dewade Mamekîye ya) de ameya dinya. Kalikê mi Silemanê Dewrêşî jîyare ver de dewrêş bî. Banê ma, banê Wistina Şayê (Estuna Sîyaye), banê jîyare bî. Yanî ez tim orteyê rituelanê încancî de bîya. Heto bîn de zî hîkayeyê *otuz sekizî* (terteleyê Dêrsimî) ameyêne qîseykerdene. Ci ra "hîris û heşt" nêvatêne, tim "otuz sekiz" vatêne. *Otuz sekiz*, hetê ma de sey mîladî bî; *otuz sekiz* ra avêr û *otuz sekiz* ra tepîya. Dewa ma de qetlîam nêbîbî la şarê dewe *otuz sekiz* dûri ra dîbî û heşnaybî. Seba ke rojê sira înan bêro, zaf tersayêne.

Domanenîya ma û pîyê ma, orteyê mij û dumanê *otuz sekizî* de vêrda ra. Coka domanenîya ma zî zaf normale nêbiye. Ez orteyê nê tersî de bîya pîle. Mektebo verên mi dewa xo de wend. Hîna ke mi dest bi mektebî nêkerdo, semedê karê pîyê mi ra, ma serrê Silîfkeya Mersînî de mendîme. Mi o wext ziwano de bîn heşna. Ez û tirkî o wext ameyîme têrî. Çetinîya nêzanayena tirkî mi Silîfke de ante, dima ma ke serrê ra tepîya peyser ameyîme axirê tirkîya mi bî, mektebo verên de, dewe de hetê zanayena tirkî ra avantajê mi tenêna zaf bî. Dewe de tena mektebo verên bî, coka seba mektebê mîyanî û lîse ma bar kerd şîme Mamekîye. Ti zî zana hetê ma de wendena domanan zaf muhîm a, ha lajek ha kêna, ferq nêkeno. La o wext, serrê hewtayan hetê sîyasetî ra zaf têmîyanek bî. Coka wendişê lîse de zî mi zaf ezîyet dî. Dima unîversîte zî mi Anqara de wende. Wextê wendişê unîversîte de hama hama sey heme kurdan ez zî

kewta hepis, nêzdîyê serrê hepis de menda. Serra 1989 de mi Unîversîteya Gazî, qismê malîmîya almankî qedêna. Vîst serrî ra bi na het zî ez malimîye kena. Seke ti zî zana, par Unîversîteya Artuklu de mi lîsanso berz qedêna. Tezê mi, tezo verên o ke bi kirmanckî nusîyayo. Ez Anqara de ciwîyena, zewacîyayî ya û wayîrê di domanan a.

Ez zaf rind zanena ke tesîrê domantîya însanî heyatê însanî de zaf hîra ca gêno. Domantîya to kotî û mîyanê çinay de derbaz bîye ke ti ewro folklorê şarê ma ser o xebetîna?

Seke cor de zî mi va, domanenîya mi orteyê hîkayeyanê qetlîamî de vêrde ra. Nê hîkayeyî sey sanike qisey bîyêne û mi bi dîqet goş dayêne. Tabî sanikê ma zî zaf ê. Mi nê sanikî ezber kerdibî, xo xo de mordêne eceba ez çend tene zana. Yeno mi vîr ke mi hîris-çewres sanikî ezbere zanayêne. Dima wexto ke mi ferq kerd ke pêro benê vîndî şonê, hîna ez ameya re xo. Mi verê cu qeyd kerdî keye de dardî we. Seke îmkan ame re ca mi nuştî.

Mi cor de zî va, ez torna dewrêşî ya, şahidê zaf tore û adedî bîya. Şar tim ameyêne jîyare de îbadetê xo kerdêne. Kalikê mi veng dayêne Heqî, şar bermayêne, duayî kerdêne. Yanî ez tam mîyanê folklorî de bîya.

“Zereyê henare de hezar û yew dendike.../ Pistinê wele de zî heme çî yew ca der o...” Cinî mi çim de wel a; çike tim û tim heme çî pistinê xo de bi heskerdiş lawnena û qet lej çik o nêzanena. La mîyanê komelkî de manaya cinîyan winî nîyo çira?

To ke dîqet kerd vînena ke welatanê averşîyayan de qîymetê cinîyan tenêna zêder o. Welatanê sey yê ma de qîymetê cinîyan çin o. Tayê welatê bînî ke yê ma ra tenêna peyser mendê, înan de nameyê cinîyan bîle çin o. Demek halê cinîyan, qîymetê cinîyan bi averşîyayîşê welatan paralel o, bi averşîyayîşê camêrdan paralel o. Hende ke camêrdê welatê ma aver nêşî cinî zî aver nêşonê û xoser o teba nêkenê, tim binê zulmê camêrdan de nalenê. Bi kilmîye, yew komel gerek her hetan ra yanî hetê ekonomî ra, hetê kulturî ra, hetê heyatê sosyalî ra, hetê perwerdeyî ra aver şiro ke mabênê cînsan de, mabênê dînan û mezheban de, mabênê ziwanan de, êdî çî cîyayîya însanan ke esta mabênê înan de ferq nêvîno. Malesef ma hîna hende aver nêşîme. Karê ma hîna zaf o.

Ti çend ziwanan de nusena? Kamjî zivan de xo hîna baş îfade kena?

Ez tena bi kirmanckî nusena. Tirkî de zî tayê nuştayê mi estê la edebî nîyê. Ez ke biwazî û qeyret bikerî belkî ez şikîna bi tirkî zî eseranê edebî binusî. Labelê ne tirkî muhtacê min a, ne zî na linge de ez wazena binusî. Almankî, înglîzkî û kirdaskîya mi tenê esta la pêro zî seba nuştene (edebî) bes nîyê.

To çim de zehmetîya karê nuştoxanê kirmanckî çik o? Yanî ti ke bi kirmanckî nusena çî zehmetîye ancena?

Min gore problemo tewr muhîm kêmfîya çekuyan a. Ma vajî ti wazena ke nuşteyode îlmî binusê, termînolojî zaf teng o. Ti wazena ke nuşteyode romantîk binusê, çekuyê romantîkî çin ê. Ti wazena ke çekuyê nêzaketî bişuxulnê, ê zî çin ê, yan zî bes nîyê. Tabî sebebê nê durîmî zaf ê. Nika sebebê ser o nêvinderîme.

Zehmeto bîn zî standardê kirmanckî yo. Tabî ez qeyret kena ke standard binusî la ez zana ke nuşteyê mi hetê zaf kesan ra nêwene. Dêrsimijî vanê “No zîwanê ma nîyo, yê çewligijan o.” Çewligijî vanê “No zîwanê dêrsimijan o, ma fam nêkenîme.” Yanî way û birayê mi bîle vanê “Ma fam nêkenîme, no zîwanê ma nîyo.” Ez nika se vajî? Yanî her kes wazeno ke zîwanê dewa xo qisey bikero û pêhesîyo. Çîyo nîyanên beno? Mesela, televîzyonê tirkî de yan zî rojnameyêde tirkî de cumleyade standarde nîya bo: “Arkasından akşama kadar dolaştım, o kadar yorulduğum ki, o hala durmuyor.” Nika xarpêtijî ke vajê “No zîwanê ma nîyo yê ma nîya ro: Peşi sıra axşama ten fir dolandım, nanca yorulduğum, o daha durmi.” Yan zî egeyijî kî vajê “No zî zîwanê ma nîyo, zîwanê ma nîya ro: Peşinden akşama gadaa dolaşiveedim garî, yoruluvvedim, o durmayiveedî garî.” Mîyanê Tirkîya de zî zobî vanê, cayanê bînan de zî zobî çeşît ifade kenê. Hem zî hama hama se serrî yo ke tirkî sey zîwanê çapemenîye yena şuxulnayene û çend televîzyonî, rojnameyî û mektebî pêro nê zîwanî şuxulnenê, ancî kî her cayê Tirkîya de zobî dîyalektî estê. La pêro kî zîwanê televîzyonî fam kenê. Belkî înan zî sey ma verênde ra fam nêkerdêne labelê înan zî zîwanode standard de israr kerdo ke ewro problemê înan zaf nêmendê. Eke zîwanode standard çin bo kes

kesî fam nêkeno. Gerek sey tirkî, sey al-mankî, sey heme ziwananê modernan kurdkî, bi taybetî kirmanckî zî standard bibo. Gerek kirmanckî zî dewan ra vejîyo û ziwane çapemenîye, ziwane mektebî bo. Tabî ke dewa xo de, mintiqaya xo de her kes ziwane xo, sey yê xo qisey keno.

Ti zî dêrsimij a coka ziwane mi to rê sey standardî yeno. Mesela, yew kêneka dîyar-bekirije yan zî çewlîgije bîye, mi ra va, ziwane to zaf giran o, ez fam nêkena. Tabî ez wazena ke standard binusî la ancî zî nuştayanê mi de fekê Dêrsimî hakîm o. Seba ke ma yewbinî fam bikerîme, ziwane standard elzem o.

Ez wazen ke wendoxî wendişê kirmanckî de israr bikerê. Belkî çend rîpeli rind fam nêbenê labelê şima ke israr bikerê, biwane ez emîn a ke şima fam kenê. Problemê ma zaf ê, nînan ra yew zî wendoxê ma zaf senik ê. Wendoxî ke çin bê, krîtikerî ke çin bê no ziwane çitir avêr şono?

Ziwan yew pird o mabeynê vîzer û ewroyê şarî de. Hêşyarêxobîyayîş zî no semed ra zaf muhîm o. La şarê ma hêşyarê xo nêbeno, şaşîya xo nêvînenno. Duştê na asîmîlekerdişê dewlete de ma ganî senî sîyaset bikerîme ke şarê ma hêşyarê xo bo?

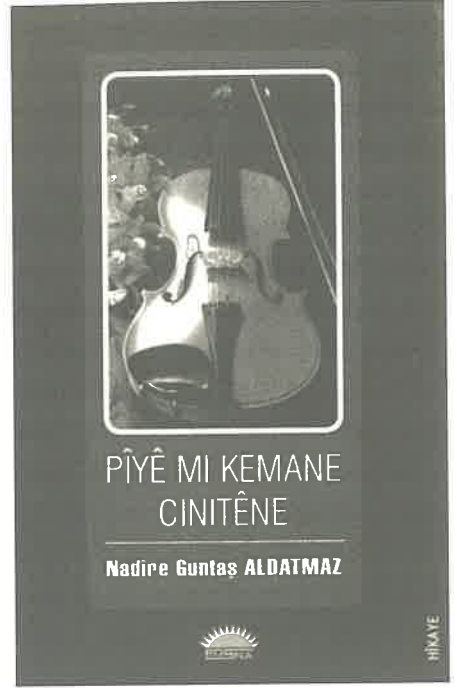
Heta ke ziwane ma pere nêkerd, nêyeno re xo. Yanî gerek zanayena nê ziwani pere bîyaro. Ma vajî, key ke bi îlanan muhendîsode kirmanckî zanayox saye kerd yan zî mamostayo/a ziwane kirmanckî saye kerd/e o wext kirmanckî xeleşîna, avêr şona. *Zobî bi qeyretê tayê kesan heta cayê şona la uca ra dot nêşona.*

Edebîyatê kirmanckî de xususîyetê tezê to çik o?

Ez vana karode tarîxî yo. La karanê akademîkî de nîyar o, edebîyat de nê. Hende ke ez zana, dinya de tezo kirmanckîyo verên o. Ma zanenîme ke kirmanckî tena Tirkîya de yena qiseykerdene. Tirkîya de zî halê ziwane orte der o. Nê mewzûyî de tarîxê Tirkîya qilêrin o. Nuştena tezêde kirmanckî ancax serra 2013 de mumkin bî. No eyb yê ma nîyo yê dewleta Tirkîya yo.

Eleqeyê to yê edebîyatî senî bî? To çî wext dest bi edebîyatê kirmanckî kerd?

Ez edebîyat ra hes kena. Mi tim edebîyat ra hes kerd. La ez heta nê serranê peyênan tena wendoxe bîya. Ge-gane mi seba xo kilmek nuştêne, seba ke zerrîya mi weş bo. Labelê ancîya zî zerrîya mi sey vatena mi weş nêbîyêne. Heta ke mi kir-

manckî nuşt kî no nîya bî. Ez vana, merdim seba derdê zereyê xo nuseno, seba ke barê serê hermeyanê xo rono, nuseno. Barê mi hîna zaf o, ez gerek ey pêro ronî. Tabî mi ferq kerd ke ez tewr rind, bi zıwanê xo, xo îfade kena. Coka mi kirmanckî tercîh kerde.

Yew sebebo muhîm o bîn zî, bi destê dewlete kurdkî (kirmanckî û kirdaskî), sey çiyêde xirabinî lanse bîya û zaf kesî şermayenê ke kurdkî qisey bikerê. Ancî bi destê dewlete kurdkî sey zıwanî qeubul nêbîya û serekanê dewlete gore kurdkî (kirmanckî/kirdaskî) de edebîyat nêbeno, kurdkî seba edebîyatî qîm nêkena. Coka mi seba edebîyatî kirmanckî tercîh kerde. Êdî ti nê halî ra rike vana se vana vaje. Bi nê hîsan mi dest bi nuştîş kerd. Seba destpêkerdiş tabî ke atmosfero sîyasî kî musaît bî. Unîversîteya Artuklu de ke qîsmê Kultur û Edebîyatê Kurdan bî ra, mi desinde muracat kerd. Ez ke nîya vana, ti mevaze ke Nadîre unîversîte de nuştîşê kirmanckî musaya. Unîversîte tena bîye wasita, tena bîye sebeb. Tabî ez uca de zaf çî musaya, la kirmanckî nê. Çiqas ke şewirmendê tezê mi mamosta Qedrf Yildirim o kî, mamostayê min o gayrf resmî Roşan Lezgîn o. Ez nuştîşê zıwanî ey ra musaya. Mi de emegê ey zaf o. Mi ke çî nuşt, ey her nuştêyê mi kerd rast, xetayê mi bi rengo sûr îşaret kerdî û peyser ruşnayf. Hîna ez ke kewta tenge kî ci ra ardim wazena û deqa de cewab yeno.

Mi ke hikayeyê to wendî pêro mi rê zaf nas (şinasî) amey. Mi qelema to de piyê xo, maya xo, veyva xo, nas û dostê xo, ca ca zî çekuyanê to yê dirbetinan de xo dî. Karakterê hikayeyanê to mi rê-çet xerîb nêamey. Yanî ez eşkena vajî hikayeyê to zaf realist ê. Wexto ke ti yew hikaye nusena mewzûyanê xo senî çînena we?

Persode nîyanênî rê ez zaf şa bîya. Demek şar, wexto ke biwano, hikayeyanê mi de xo vînenno. Xora merdimî ke tebayêde xo ê hikayeyan de dî, ê hikayeyan ra zaf heskeno. Çiyode bîn zî, ma pêro eynî cografya ra, wayîrê eynî derdan îme. Tabî ke yewbinî zaf rind fam kenîme. Karakterê hikayeyanê mî zî ma ra zaf dûrf nîyê. Şarê ma bi nê probleman tim yeno têrf.

Mevzuyê hikayeyan bi xo yeno. Mesela, komel de problemê esto, ti wazena ke ê problemî bîyarê verê çîman. Ti, xo bi xo dana pêro û wazena ke o pêrodayîşê to her kes bizano. Yanî halê ma aşîkar o. La ez wazena ke bi zi-

SANIKANÊ MAMEKÎYE RA

(Mamekiye Masallarından)

Arêkerdoxê

Nadîre Gûntaş Aldatmaz

wanêde edebî reyna bîyarî verê çiman.

“Pîye Mi Kemane Cinitêne” bi na qiseyê to dest pêkeno: “Maya mi û pîyê mi rê.../ Wa ereykewtişê mi ver a bo.” Ti çinay ra erey kewta? Ewro çik o to dej-neno?

Na hîkaye de, no qismo ke ti persena zaf trajîk o. Ez serra 1990 de şîya teberê welatî. Zerrîya may û pîyê mi çin bîye. Ez pîla şeş domananê înan bîya û înan waştêne ke ma pîya biciwîme. O wext tenê kî tesîrê gencênî ra mi rike kerde û ez şîya. Ê zaf şikîyayî la çare kî nêdî. Dima wexto ke aqil ame bi serreyê mi ke ez xeletîya xo tamîr bikerî, xebere ameye ke maya mi û pîyê mi pîya qeza kerda û her di zî merdê. Dinya rijîyaye mi ser, ez bin de menda. Qiseyê ke mi hîna înan ra nêvabî, zaf bî. Coka ez zaf erey kewta.

Kitabê to “Piyê Mi Kemane Cinitêne” de pêro pîya hîrês (des û hîrê) hikayeyî estê. To nînan ra heşt hikayeyî dinyaya cinîyan ra nuştê. Semedê çinay ti hande hîra dinyaya cinîyan de bîya meyman?

Çike komelê ma de rast zî halê cinîyan trajîk o. Camêrdê ke nê halê cinîyan nêvînenê û benê sebebê nê halî, durumê înan tenêna trajîk o. Gerek her keso ke ferqê nê durumî der o çiyê vajero. Çi ke kewto bara mi ez ey kena. Ê ke hikayeyanê mi de yenê serreyê cinîyan ser senik ê, zêde nîyê. Hîna ê camêrdan (karakterê ke hikayeyanê mi der ê) ra beterî kî estê. Gerek ma no durum qebul nêkerîme.

Nameyê yew hikayeya to zî “Xêxîya Cinîyan” a. Mi ke na hikayeya to wende mi zî va: “Heya, na xêxîye, awuranê ma ser o perdeyêde qalind a.” Ma senî na xêxîya xo ra raverîme?

Mucadele mucadele mucadele... Gerek ma qet nêvindîme, şew û roj mucadele bikerîme. Bi mucadele verê verkan fikrê lajanê xo, dima yê pîyê xo, yê mêrdeyê xo, yê cîrananê xo û tewr peynîye de kî yê komelê xo bivurnîme. Bi no tore, komel de xo rê cayode qîymetin bivirajîme. Ancax nîya xêxînî ra dûr kewnîme.

Yew çî zaf eşkera yo û çimanê mi ra qet nêpereno. Lawikê ma, pîr û kalê ma, hardê ma, çekuyê ma tim berbenê. Hikayeyê to zî berbenê. Çira ma handê berbenîme? No berbîşê ma key qedîno û hardê ma de huyayîş têra beno?

Ti zana qet roşanê ma çin ê. Mi hîna nêdîyo ke ma ra qeyîr yew komel wayîrê roşanê nêbo. Ez vana qey Heqî ma rê huyayîş nêvato. Rojê ke sey roşanî yê zî bi ber-

mîş vênê ra. Nafa kî şar bemeno, gêreno bi Heqî ver ke înan rê bêro comerdîye. Dêmek heyatê komelê ma bi ters û xoffî vêrdo ra, bi xezebê Heqî vêrdo ra ke tim bi bermiş duayan kenê. Ya şarê ma kilamanê eşqî de bile bermeno. Ez to ra vajî, key ke ters qedîya, ma kî sey miletanê medenîyan xo îfade kerd, çuyê serê sereye ma ke darîya we, ma zî îstirê çimanê xo kenîme ziwa.

Ti edebîyat de çî avantaj û dezavantajê cinî bîyene vînena?

Wile ez çî zur bikerî, dinyaya edebîyatê ma de avantajê mi bî. Mi heyatê xo de hîna avantajê cinîbîyene nêdîbî. La tîya de, dinyaya edebîyatê ma de ez hîna rastê çîyêde negatîfî nêbîya. Mi heta nika çik ke nuşt pêro weşanîyayî. Çike edebîyatê ma hîna zaf newe yo û heta nê serranê peyênan mabênê nuştboxanê ma de qet cinî çin bî. Ez vana coka ma cinî tenêna avantajin bîme.

Ti kamî wanena? Hem edebîyatê kirmanckî de hem zî edebîyatê dinya de tesîrê kesî to ser o esto çîn o?

Nuştoxê ma pêro hama hama mi wendê. Pêro kî zaf qîymetin ê. La hîkaye de ez vana Murad Canşad zaf aver der o. Mi ke o wend ez xo vayverik hîs kena, seke perena ra. Hîkayeya tewr trajîke de bile însanî fînenno re huyayîş. Zaf bi huner û uslubode weş nuseno. Seke mi va cayê nuştboxanê ma, mi de zaf muhîm o, zerrîya mi de cayê her kesî cîya-cîya yo.

Edebîyatê tirkan de favorîyê mi Orhan Pamuk o. Ez romanê ey bi keyf wanena. Tabî ê bînê ke nika yekde yenê re mi vîrî ra Yaşar Kemal, Oya Baydar û Mehmet Eroğlu zî ez bi keyf wanena. Hîkayeyê Nedim Gürselî zî zaf weş ê. Ez nameyê yewî vana çimê mi ê bînan de manenê. Tewr rindê xo, ez vajî ke ez edebîyat ra hes kena, kamcî ziwan de beno wa bibo.

Edebîyatê dinya ra zî edebîyato klasîk ra ez eleqedar bîya. Nê serranê peyênan de daha zêde ez kirmanckî wanena.

Sewbîna vatiş û mesajê to ma rê esto?

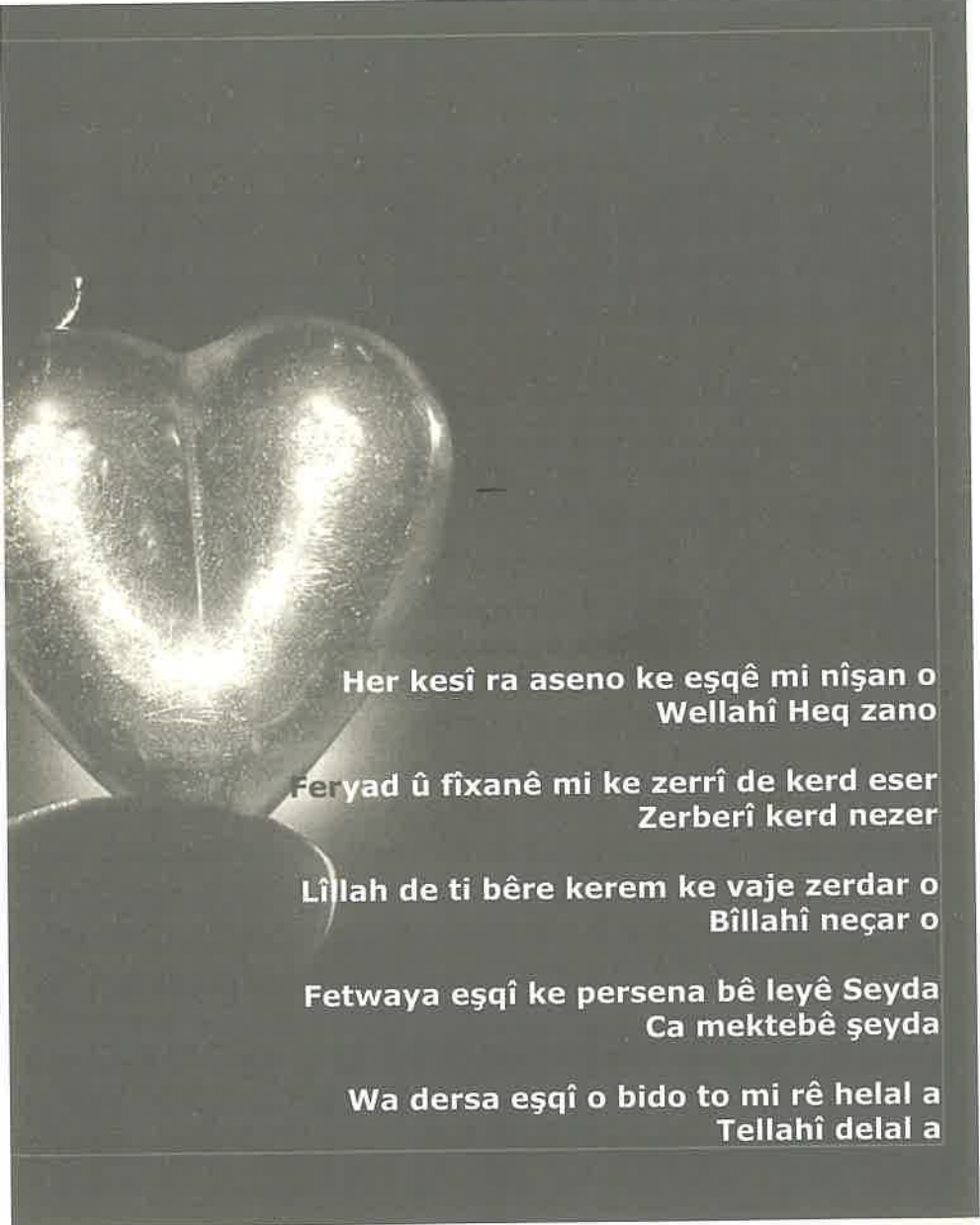
Ez wazena ke seba averşîyayîşê edebîyatê ma gencê sey şima tenêna aktif bê. Ma vajîme, rojanê wendena edebîyatê ma bivirajê, her hefte kitabê biwanê, bidê wendîş, dima bêrê têleye û kitaban ser o fikrê xo vajê. Şima o hefte ke kitabê kamî wendo vengê nuştboxê/a o kitabî dê, ci ra persan bipersê. Rojanê kultur û edebîyatê kirmanckî bivirajê, na çarçewa de vengê nuştboxan bidê, rojanê înzaya înan tertîb bikerê. Na linge de nê amey re mi vîrî, şima tenêna rind zanê, bêrê têleye û fikiran bierzê orte û munaqeşe bikerê û cayê de bêrê hure.

Ez semedê roportajî to rê zaf sipas kena. Xiziro Kal tim starê serê to bo wayê.

Ez zî to rê zaf sipas kena û to rê serkewtene wazena. Oxirê to akerde bo.

FETWAYA EŞQÎ

| Hemîd HOZAN |

Her kesî ra aseno ke eşqê mi nîşan o
Wellahî Heq zano

Feryad û fixanê mi ke zerrî de kerd eser
Zerberî kerd nezer

Lillah de ti bêre kerem ke vaje zerdar o
Billahî neçar o

Fetwaya eşqî ke persena bê leyê Seyda
Ca mektebê şeyda

Wa dersa eşqî o bido to mi rê helal a
Tellahî delal a

HALÎNÊ ZERENÇE

| Dilo BARGIRAN |

Tije bi îhtîşamê xo asmînê bêpeynî de ca dayo xo. Bi can û zerrî roşnîye û germinîye vila kena. Serê zindarî de, ez newe-newe hewno şîrîn ra hîşar bîya. Tîrêjanê tije seba dayîşê teqetê verênî leşê mi kerda virarê xo û vayê sibayî bêsebir honikhonik purtê mi vaydano.

Ez heyrana boya wesarî ya. Boya wesarî semedê yew zerenca sey mi azade derman a. Boya gul û vilan, binevş û nêrgizan, zehtire û naşigan...

Xaliqî na dinya çî weş neqîşnaya. Pelê daran de kesk, asîman de kewe çî rind ê. La xuşxuşa dereyan!...

Ez ewro rojanê bînan ra daha zêde kêfweş a. Çike ez seba lîranê xo dest bi viraştîşî halînî kena. Halîno rindek. Halîno germin.

Efîya ra çend rojî ver mi semedê cayê halînî qerar girewtibi. Cayêkê berz, serê zindarî de, binê kerraya girde û belekine de. Çiman ra dûrî, cayêkê aram de...

Ez nêzana çend rojî xebitîyaya la halînê lîranê mi tamam bi. Seba hakkerdişî hama çendna rojî mendê. Ez zerrîşa qayîtê berhemê keda xo kena. Mîyanê xeyalanê rengînan de bikeyf û bicoş xo ra vîrena.

Tepe-repê lîngan ez hewnêkê xorînî ra hîşar kerda. Biters mi xo kaş kerd binê yew şileyê kerra. Eke yew seydaro rîtarî hêdî-hêdî hetê halînê mi ra yeno! Destê ey de tîfing, hetê halînê mi ra dergkerde...

Ame, halînî ver de xo kerd nimiz û destê xo bi zereyê halînî derg kerd. Demo ke dî eke halîn de çiyêk çin o, zaf bi hêrsin. Bi vengêko berz û hêrsin ra waşt ke bi lînganê xo halînê mi raşano. Ez nêşaya xo tepîşa. Çimê mi bî pir hesirî, bermi bestîya qirika mi:

- Meke seydaro! Qarişê halînê mi mebe.

Nê çekuyî zerrîya mi ra bi yew lebîyayîšo bêçare herikîyayî:

- Roşnê çimanê mi, keda dest û lînganê mi, keyeyê lîranê mi rameşane.

Wexto ke nê qalî fekê mi ra vejîyaynî, destê seydarî bi limitkî şî tîfingî. Nîyetê seydarî xirab bi, mi zana. Mi firsendê teqneyîşê tîfingî nêda. Bi hêzêko gird mi xo eş hawa û bi perranê xo seke asîman bişeqna, ez firraya. Vayê hêjayî mi rê hevaltî kerd û çend deqayan de ez resaya Hênîyê Merga Hêlingan. Ez zaf betelîyaya, bêsolix menda. Hetanî nika ez hende demêko derg nêfirabîya. No semed ra ez zaf qefelîyaya û zêde teyšan bîya. Hênî ra şimitişê çend nequrî awe ra pey mîyanê merge de mi xo kaş kerd arisîyayîşî.

- Yew-di rojî de ganî ez hakanê xo bikera, ez se kena?

- Se beno no halê mi?

- Ez senî newe ra yew halîn virazena?

Nê fikrî hîşê mi de sey hewro sîya gêrenî. Yew rewşe bêqerare de ez xo ra vî-yarta. Kîştê mi de nîştîşê çar ombazanê mi nê hewnî ra ez hîşar kerda. Demo ke înan dî ez perîşan a, bi yew fek ra pers kerd:

- Ombazê se bîyo? No çi halê to yo? Çira ti bêhal asena?

Nê persan dima, sere ra hetanî peynî çina ke ameyo mi sereyî ser, yew bi yew mi ombazanê xo rê qal kerd.

Bi kêfweşî viraştîşê halînî. Ameyîşê merdimê rîsîyayî. Raşanayîşê halînê mi...

Çimê ombazan hesirî debiyî, zaf bîyî xerrgîn. Va:

- Xo meqehrne ombaza delale. Dejê to dejê ma yo. Ma to rê ardim kenî, verî hak-kerdişî, ma to rê newe ra yew halîno rind virazenî.

Na reftarîya ombazanê mi ez zaf şa kerda.

Yew xebata girde dest pêkerde. Xebata yewbîyayîşî...

Di rojan de ma halîn newe ra viraşt.

Ez zerrîşa, nika ha serê hakanê xo de, paweya vejîyayîşê lîranê xo ya...

GOŞ BIDÊ NÊ QÎRÎYAN

| M. Mamet QETEKONIJ |

Ey kurd! Goş bide nê qîrîyan
Nê qîrî seserra vîstine ra
Û binê zulm û zordarî ra yenê
Ta Evdilhamîd û Îtîhad Teraqî ra

Ey domanê kurdan! Heş be û goşdarî bike
Biheşne qîrîya hezar û new sey û pancêsî
Qîrîya armenîyanê bêkesan û bêwahîran
Armenîyê ke destê romî ra ameyê qirkerdiş
Ermenîyê ke ma cîranê pê biyê

Ey kurd! Goş bide na qîrî
Na qîrî hezar û new sey û vîst û yew ra menda
Qîrî ya cengê Elîşêrî ya
Qîrî ya talankerdîşê dewanê Qoçgîrî ya

Ey domanê har û tarîxê xo ra bêxeber!
Hezar û new sey û vîst û pancî zî xo vîr ra meke
Herbê Şêx Seîdî û embazanê ey
Xarpêt de fermandar Sehdînê Telha û Yadoyî
Û qîrîya daranê îdamî de kurdanê mazluman

.. Serre hezar û new sey û hêris a
Koyê Araratî de û Dereyê Zîlanî de qîrî ya
Dere ro gonî şina, sey sêlî ya
Gonîya kurdanê mazluman a
Xoybûn nêeşka to reso ey Îhsan Nûrî Paşa!

Ey kurd! Goş bide na qîrî
Na qîrî heme Kurdistan giroto xo bin
Na qîrî hîris û heşt ra yena
Bi bombekerdîşê erd û asmînî ra
Cennetê Kurdistanî Dêrsim ra

Ey kurd! Xo vîr ra meke
Talankerdişê û veşnayîşê dewan
Dereyanê bêkesan de qirkerdişê kurdanê dêrsimijan
Awa Munzurî de qîrîya keynekanê azeban
Û qîrîya domananê bêdayîkan

Ey kurd! Goş bide nê qîrîyan
Dardakerdiş de qîrîya fermanîdar Seyîd Rizayî
Seretirakerdiş de qîrîya Elîşêrê Qoçgîrî
Şêrê Qoçgîrî û meymanê Seyîd Rizayî

Ey kurd! Heştay û heştî zî bîya xo vîr
Zulm û zordarîya Seddam Huseynî
Boya sayanê kîmyewîyan
Halebce û şehîdanê Enfalî

Hanê ma banê xo caverdayî
Û ma kewtîme koyanê Kurdistanî
Goş bide na qîrîya bêvenge
Qîrîya doman û dayîka ke têver de

Ey kurd! Nê serranê peyinan zî yad bike
Koyanê Kurdistanî de şehîdan
Peyê beran de mezluman
Kuçeyan de xoverdayîşê ciwanan
Meyîtanê qaçaxçîyan û domanan
Û zulmî ver de heme serewedartoxan

Na qîrîya ziwanê to ya
Qîrîya en pîle û bêveng a
Ziwanê to nasnameyê to yo
Bizane wa to dest ra meperro
Eke ziwanê to vîndî bo
Ti do vîndî bê, nêzdî yo

Hîne bêvengîya xo bixeripne
Sere wedare û zerrî ra biqîre
Bi ziwanê dayîka xo biqîre
Qîrîyanê Kurdistanî biqîre
Seba azadîya welatî biqîre

Trabzon, 03.05.2014

KUTIK

| Huseyîn KARAKAŞ |

Kutikode gewro girs, dimê xo kerd bi girrik, dabi qinesteyê xo yê çepî ser, eynî sey guvike dot ra kewt çenge ama û bertengê keyeyê Begî ra vêrd ra, bot a şî.

Mamudê Begî a deqa de şêmuga xo ser o ronîşte bî. Bi xo kokimo hîn kewte nêbî la çiman ra noqsan, da-des metreyî dotê xo rind û zelal nêdfîne.

Kutik ke ver ro vêrd ra, Mamudî sereyê xo tenê raver da, çime xo yê mijinî kerdî pilinc û heta ke kutik dotê çenge de çiman ver ra bî vîndî, bi dîqet dima nîyada. Çi heyf ke tede nêvet û nas nêkerd ke no kutik kutikê kamî yo.

Veng kerd berz, cinîya xo Pelge ra persa:

- Nêre cinîk, no kutikê kamî bî vêrd ra?—

Pelge pêşmala xo mîyane ra, zereyê banî de bî. Newe awrêncî ver ra veycîyaybî, areq de mendbî. Bozîyê xo şemernaybî we, reqî û teqîya tayê qabê zabaqinan bî, awe çarnêne ta, nat û bot a dayêne. Hetê ra zî kolî eştêne adirê lojine û dêwezane nayêne ro ke do ser no û biqesno, bikero toraq. Zere ra çenge nêasena û taba nêvî-nîyeno. Pelge kotî ra bizano kutikê kamî yo ameyo çenge ra vêrdo ra şîyo. Eke vengê mêrdeye xo ame, dest eşt ra kalekanê xo, tenê bîye rast û sereyê xo hetê berî ser çarna, sey hêrs bîyene, va:

- Ez çî zanena kutikê kamî yo, ko-koro! Şodir ra nat naca mîyaneyê mi şikîya, o zî ameyo mi ra nêzana çî pers keno!

Mamudî qet goş nêkuwa vateyanê aye û ancîya va:

- Nêçê to bidîne, qirçilode henên vêrd ra ke mi ci ra xof kerd. Ez xo bi xo ginayo qerqele ro, mi va belkî o Memo pirçin ancîya bîyo qeda ameyo vano na kortika vileyê mi mi rê bitere. Eynî pirçinode sey Memî bî. Nêzo kutikê kamî yo û kotî ra ameyo? Teba dewe de del-melî zî çin e.

Pelge va:

- Ça çin ê, dela keyeyê Ap Îvrayîmî ya, çik a.

Mamud sey şaş kutene, çika va:

- Wî dayê! Wî dayê! Nêrê dela înan hona vînetî ya? Demê ê Xidê fekardinî mîyan

de çerx dayênê vatêne; vergan berda!

- Çi vergî, ko-koro! Xid kam o?

- Xid kam o, çik o! Lajê Îvrayîmê Xidirî, nêzana, ey vatêne.

- Ero ti xo bi xo vejena û vay dana. Xid çira hen vajo, vergî çira bêrê dele berê. Teba çîyo henên çin o. Demê zav-zêç pilosna xo fek vat, qey game ke ameya qizdan, kewta ra vergan dima, tey şîya, eke bîya serdin zî peyser ameya...

Pelge nîya vatêne ke Mamudî dest eşt ra linga xo ya raste û lastikê xo, xo linge ra vet, girewt xo dest. Destê xo yo bîn fîst zereyê lastikî û bêçikê xo heme het ra fetelnay, areq ci ra kerd zuwa. Zereyê lastikî û linga Mamudî ra boyade xerepîyayî bîye vila. Eynî deqa xeylî mêşê sîyayî û vizikî peyda bîy û dormeyê ey de kerd viz-vize. Mamudî çend rey destê xo hewa ra têşana ke mêşî û vizikî ci ra dûr kuwê, labelê her ke şî bî harî. Lastik peyser est binê linga xo, hem girewt pira û hem zî vajîya:

- Tê sêr ke!... Nêçê dele çira vergan de şêro û bêro? Pêro zem û zurê ê fekardinî yê. O tewzîr û mîlcanê Heqî yo. Zereyê ey qonaxa şeytanî ya. Bêter û bêselekê ey nêqedînê. Kam çî zano, la kerd vileyê dele, berde kotî fetelna. Nafa zî vano vergan de şîya û ameya, xo rê kayê xo ebi dewijan keno. Dewijê ma zî pêro her û heware yê. Zur û oynane ê fekardinî hen xag-xag wenê, mîyan de zirenê, ha zirenê. Bi nê halî ya zî xo zanayox û bîaqil fam kenê. Tew tew!... Guneyê herê yabanî.

- Ero ayv o, ayv! Qet nê, a herdîşa xoya sipî ra şerm bike. Ti çira no peroj de şê-muge ser o ronîştâ, şarî ra "fekardin, herê zirlax" û nêzana çî vana? Xidir lajê ape to yo. Şîma yewbînî ra vanê "dereza". Nika nê qiseyanê to pêhesîyo to ra se vano?

Mamudî fekê xo kerd kod û destê xo şarî ra, va:

- Se vano? Ma se vano vajo, mi rê zaf derd o.

Nê vateyî ra tepîya kerd ke çîyêde bîn vajo, labelê çenge ra pejnê ameye goşan û bêveng mend. Xo pejne ser çarna, qilatu ke rind bî nêzdî, ferq kerd ke veyva keyeyê Memedî Fadîma wa. Her di destanê ey de beroşî bîyay, şîyêne hênî.

Fadîma ke ameye duşê Mamudî, ey persa:

- Nê Lulê, hona îta ro kelpode qirçil vêrd ra, to dî, o yê kamî bî?

Fadîma xo fek de va:

- Nê nê, mi nêdî. Ez axure de bîyo.

Wina va û vêrde ra, hetê hênî ser şîye.

Mamudî xeylî aye dima nîyada. Bado destê ke pê areqê zereyê lastikê xo kerdo zuwa, bêçika xo ya pîle berde pîrnika xo, siftê lona na hetî, dima zî hetê bînî xorîn-xorîn qurde kerde. O hen bêçika xo pîrnike de bî ke Fadîma beroşê xo kerdbî pîr, hênî ra ameye vêrde hetê keyayê xo.

Mamudî aye de nîyada û xo fek de vajîya:

- Axure de bîya! Ga çin o, mal û manga çin ê, axure de kîrê kamî fetelîna?

Pelge o yê mê banî de vengê ey heşna, labelê se vat û kamî ra vat, hay ro ci nê-bîye. Aye hen guman kerd ke Mamud xo bi xo qisey keno. Na sevete ra zî va:

- Ero o çik o, to oñcîya xo bi xo kerdo milemil? Se vana, mileketan de qisey kena?
No vate gina Mamudî. Bi vengode huşk va:

- Milaketî çik ê, fo-forqê!

- Ma o çik o, ti kamî de qisey kena?

Mamudî cewabê aye nêda. Aqilê xo kutikî de bî. Seke xo bi xo qisey bikero va:

- Nêzan ke kutikê kamî bî.

Ancî ame nuqtaya verêne. Ey ke reyna bahsê kutikî kerd, nafa zî Pelge hêrs bî:

- Nê ma kutikê kamî beno wa bibo, to rê çî! Ti çira hende kuna ra dima. Çi doz kena?

Hêrs û vateyanê Pelge hende gazê kek Mamudî rê tesîr nêkerd. Eynî qaydeyê xo dewam kerd:

- Nêçê to bidîne, qocê herselê verênî ra sey vayî vêrd ra.

- Eslê ke o kutikê keyeye Welî yo.

Mamudî dest da zanîyê xo ro, çîka, va:

- Erê nafa to tey vet, o bibo-nêbo yê ê kuzê kelmîzî yo.

Nîya va û çivkê tepîya dewam kerd:

- Nêzo bi çî keno weye, o kutik hen bîyo sey bangêre?

Qalê Welî key ke biamêne ra Mamudî "kuzo kelmîz" vatêne, hen behsê ey kerdêne. Labelê eke amey têrî zî bi vengode şîrin ci ra "Keya" vatêne û nîya veng ci dayêne. Welî demeyêk şaristan de yew çiftlix de karê kehayîye kerdbî û no name zî ê karî ra ci rê mendbî. Pelge va:

- Welo feqîrek, çikê xo esto ke çî bidero kutikî.

- Ti hen bizane. Destbera ê kuzê kelmîzî ra her çî yeno. Çiftligane Adena ey de baş nêkerd. Zerrîya ey eskefta dizdan a. Kam çî zano kamcîn deqa çî fêlî der o, kamcîn karî ser o yo. Belkî zî şono naca-haca ra berateyanê murdaran dano arê ano, hem bi xo weno û hem zî dano kutikî.

Pelge ke nê vateyî heşnayî, o yêm de bîye, seke hucûm bikero va:

- Ne ko-koro! Nê senî qise yê ti vana? To de qet şerm çin o. Nika cîranî nê qiseyanê to biheşnê, tû kenê rîyê to.

- Cinîkî, vengê xo bibirne, mi mebahjne û tasêle meke. Cîranî çira tû bikerê?

- Cîranî çira tû mekerê? Fekê to ra qetran dilopîno. Leqemê ke to nênay ro der û cîranan nêmendî...

Mamud bi Pelge ke nat-bot a hen yewbînî de vajîyayne, a game Welî huye naybî hermeyê xo ser, o het ra kewt çenge. Şîbî cêrê dewe de vîyalêr û qewaxêrê xo awe daybî, uca ra ameyne. Eke ame rest leyê Mamudî, silam da ci. Mamudî vengê ey ra o nas kerd û sereyê xo tenê kerd berz, şewqaya xo peyser da, va:

- Keya, îmanê m', ti ya? Xêr ama, ez heyran.

Bi vengode şîrin nîya va û şemuge ser ra tenê xo bot a xiz kerd, ca musna:

- Ha bê! Bê naca kaleka mi de ronîşe.

Welî cayo ke Mamud musnayo ci nê, gamê no hetê ey de kuzê xo azna dêş û çokan ser o ame war. Hona helmê nêgirewto û çivkê nêarisîyayo ke dest eşt ra cêbê xo, qutîya tutinî vete, yew cixaraya qalinde pîşte. No mabên de çend dolimî pêsero kuxa. Kuxika xo xorînîya cîgere ra amêne. O her ke kuxa kuzê xo kî bî berz û govdeyê xo bî diqat. Kuxika xo ke tenê bîye sist, qutî hetê Mamudî ser kerde derg, va:

- Nêpîşena?

Mamudî rîyê xo yo qermiçnaye kerd tirş û tal, bi vengode sotraxkî va:

- Law, ê simerê heran mi ra dûrî bide.

Welî kuxa. Labelê kuxike ra sewbîna reng medo û mecêro xo ser zî, kuxike ra eyan bî ke qiseyê Mamudî sey telîyê simzêre şîyê tira.

Qutîya xo pêt qeşan kerde eşte cêbê xo. Nafa zî cêbo bîn ra adirgeyê muxtarî vet. Adirge fişt ra ci, gilê cixara na pa. Di qulmî dû pêsero xorîn-xorîn ant xo zere. Tenê tepîya dû fek û pîrnika xo ra kerd teber û sey kosegeyê peyê lojine binê dûyî de bî vîndî.

Kuxike reyna ero ci grewt û nafa tenêna derg kuxa. Pelge zereyê banî de kuxika ey heşne û kuxike ra o nas kerd. Va:

- Welo, cîran ti xêr ama!

Welî kuxike ra ke firsend dî, ebe vengode xirkin va:

- Xêr qeşul bo.

- Ronîşe çay verşanî, çay bişime.

Mamudî xafil de pers kerd:

- Ero keya, hona tenê to ra ver kutikode qirçil ame naca ro vêrd ra, nêzo yê kamî bî?

Welî va:

- Kutikê ma bî.

Û seke xo fek de qisey bikero dewam kerd:

- Çira ti kutikê ma nas nêkena?

Mamudî biruyî şanay pê û çime xo yê mijinî ardî ra rîyê Welî ser, va:

- Alî adirê to wedaro! Ma çimê mi vînenê ke ez kutikê to nas bikerî. Vizzt, va sey vayî verê mi ra vêrd ra, şî. Mi heta vileyê xo çarna ke, çenge de bî vîndî. Qoce hersele bî. Nê lo, ti ebe çi kena weyî, o hen bîyo?

Welî xo fek de çend rey "niç niç" kerd û bê zerrî cewabê ey da, va:

- Na persa to... Ma çi esto ke ez bi çi weyî bikî.

Reyna dergaderg kuxa. Welî hen kuxayne ke Mamudî xo çarna yê mê zereyî ser, va:

- Pelul! Nê nê to heşna? Mi to ra nêva o bibo-bibo kutikê keyayî yo. Aha bi xo na yo vano kutikê ma yo.

Pelge nê vateyî heşnayî, cayê xo de bîye huşk mende. Tenê tepîya zî xo be xo va "Ez cîyê kutikî di herdîşa to kerî, mordemek. Ti qet pîçkê ar û şerm nêkena. No çik o,

hergu deqa çeşîtêna qîsey kena û zuranê zuxtinan varnena!" Hona vateyê xo fek de bîyay ke Mamud cayê xo ra voşt ra pay, pê çogana xo fetelîya. Eke çogana xo diye, veng fişt ra xo, Pelge ra va:

- Erê cinîkê, ez hela şêrî Hêgayê Gule de nîyadî, teba mal-mul mekuyo ci.

Pelge o yêm de kerd ra ser, va:

- Vinde, kata şona? Mi Welî rê çay naya ser.

Mamudî sey yarenîye va:

- Çi çay a, no germê perojî de... Yê keyayî çaya xo tutin o, o zî ha yo şîmit, xo kerd rehet.

Welî çend rey kuxa. Dima xo çarna hetê zereyî ser, Pelge ra va:

- Ma çîmtengo sey Mamî verdano kes qulmê çay bişîmol!

Û o zî voşt ra payanî. Pelge ra xatir waşt û huyeyê xo na hermeyê xo ser, o be Mamudî ya bota şîyay. Eke şîy restî duşê banê ey, Welî va:

- To rê oxir bo.

Û lingê xo çarnayî hetê berê xo ser. Mamudî va:

- Oxirê çikî yo ke-keya? Ez şîna cor de seyrê hêgayî kena.

Welî veng nêkerd. A deqa kutikê, uca sîya dêsî de meredîyaybî û sereyê xo zî nabî linganê xo yê verênan ser. Her di çimê xo pêrocinte bîy. Eke pejna Mamudî û Welî girewte, çimê xo piçkê qîlaşnay, çivkê înan de nîyada û peyser cinitî pêro, kewt ra.

Mamudî, Welî dima gamê-di gamî nîyada. Dima der û dormeyê banî de çimî fetelnayî ke belkî kutikî bivîno. Labelê çimê x̄ sîya dêsî de kutik ferq nêkerd. Naye ser xo bi xo va "Nê nê kuzê kelmîzî seke va, o kutik kutikê ma yo! Ku yo kutik? Ça nêaseno?"

Nê vateyan ra tepîya çogana xo şana peyê qîna xo û vêrd ra, hetê hêgayî ser hem şî û hem zî lawika Nerme vate:

Nermê, nermê, nerma ma

Roj û tîja germa ma

Tew, tew, tew nermik a

Nermike çiqas germik a

Nermê yewa nermik a

Porzêrd û rîtenik a

Tew, tew, tew nermik a

Nermike çiqas germik a

Erê nermê nîya meke

Tîja mi mi ser o sîya meke

Tew, tew, tew nermik a

Nermike çiqas germik a...

KAY

| Hacer PETEKKAYA |

Ez fina qeçeke bîyayê, ez dayê nay de tope kay nêkerî
    Xo rê banekanî kay bikerî
Herre ra banan û rayîran virazî
    Koyan, daran û vilikan virazî
    Yew manga, yew kutik, yew zî her virazî
Ez fina qeçeke bîyayê, ez dayê nay de çimanî kay nêkerî
    Banekanî kay bikerî
Herre ra azmîn û hewran virazî
    Roj, aşme û estereyan virazî
Ez qeçeke bîyayê ez dayê nayî de işkijeke kay nêkerî
    Banekanî kay bikerî
Amayîşê herre û awke ra her çî virazî
    La, yew çî qet nêvirazî!

QEÇEKÎYA XETÎCA

| Necîbe KIRMIZIGUL |

Lîlikî ver o sere ra hetanî nenûkanê linganê xo wînîye xo ra. Serrê ci bîbî vîst û panc la hetanî ewro sey nikayî nêwînîyabî xo ra. Çinayê ke vizêr herînaybî dayî xo ra. Eteg sîya û derg bî, mîyane ra hetanî çoganê ci teng bî, uca ra tepîya hetanî serê lingan bîyê hera. Etegî ser o îşligo seteno sîpî dabi xo ra. Îşlig zî mîyaneyî ser o ronîştêne û kilm bî. Îşlig sey cubeyê hakimana bî. Nê çinayê xo, citê kundrayê pîrniktûjanê paşnaberzan a kerdê tamam. Bejne derg û barîye bî. Nê çinayan a kesî vatêne qey na kêneke behr ra vijîyaya, sey masîyêkê nadîdeyî yan zî sey marê sîyayî derg û barî. Xora por, çimî, mijeyî, birweyî sîya bî û rengê xo esmer bî. Porê ci derg û duz bî, resayê kulemekanê ci ser.

Porê xo virada xo ser, şane kerd û kerd. Di deqayî bî, şane lepanê aye mîyan de mendbî, xulmaç bibî. Hema haydarê xo bîye va, "Ez ha se kena wina, çi fikirêna, hella hella!" Û yew toqeyo wurdîyo vilikên ver ra şana porê xo û tayên rûj sawit lewanê xo ra. Heyatê xo de na fina sifî ya ke a rûj sawena lewanê xo ra. Hetanî nika nêzanayê xemilîyayîş çi yo. Xora Ellayî xasekîye dabî aye, muhtacê boyaxî nêbî. La fina zî zerrî wazena, hela ciwanîye de! Musayeya xemilîyayene nêbî zî senî ke rûj sawit lewanê xo ra û tepîya bol şermayaye û rîyê ci bî sim û sûr! Yewo ke nêzanayê do bi-vatê qey na kêneke kena veyve bo. La no halê xo ya seke perîya ke estanikan ra bifirîyo! Hende şewq û xasekîya aye estbî, aye zî bawer nêkerdê, a ke lîlik de asena a ya.

Vîstê wînîyaye xo ra. Seke qeçeka ke şewdirê roşanî de xo virazena, hinî biheyecan bîye ke qelbê ci sey perperike perayê. Mîyanê destanê ci, rîyê ci ariqîyayê. Bol germ zî nêbî, xo bi xo va, "Mi serran ra hetanî nika boyax nêsawitbî xo ra. Ewro mi sawit, ewro zî o mi ra rêj keno." Destanê xo ya tayên vera rîyê xo de bawesîn kerd ke ariqê ci zuwa bo. No hesab a lîlikî ver o şîye û ameye. O tav de çimê ci ginayî saeta dêsî ro. Saete hewt ra vêrdê. Hema fina peyên wînîya lîlik ra, bîye çanteyê xo ro û kewte teber.

Ecele-ecele ray ra şîyê ke bireso dûraxê mînîbusan. Ray ra xo ra qehrîyayê, vatê

"Tî vana qey mi lîlik nêdîyo, mi çina nêdîyo, ez sey tunedîyan a! Kamî mi rê va xo hende bixapîne."

Xetîca mektebê xo ra berey nêmendê. Ewro biheyecan bîye, çike dest bi mamostayîye kerdêne. Xeyalê ci bibî raşt. Çi zehmetî ya dest bi wendene kerdbî, a zehmetîye ra reyaybî. Barê xo yo giran ronabî. Bi kerancikan a, ecizey a, çetîney a û bi rîyo sipî ya wendena xo qedînabî. Ewro xoserîya xo qezenc kerdbî. Ewro roja aye bî, ewro roşanê aye bî, ewro seke qeçekê ke dest bi dibistane bikerê sey înan bi keyf û şa bî.

Xetîca sinifê xo de bî. Hîris çiman bi heyecan a, meraq a wîniyayê aye ra ke mamostaya înan a newa eceba senîn a? Xetîca zî hendayê wendekaran biheyecane bî.

Xetîca va:

- Rojbaş!

Wendekaran yew fek ra va:

- Rojbaş mamosta!

Xetîca va:

- Ewro roja ma ya sifteyên a. Ez mamostaya şima ya newa ya. Coy ra ma yewbînan bişinasnê. Nameyê mi Xetîca ya, ez Riha ra ya. Nika şima zî yew bi yew xo bidê şinasnayîş.

Xetîca rêza verêne ra dest pêkerd wendekarî şinasnayêne. Hemîn xo da şinasnayene tepîya zengil cenîya, wendekaran xo eşt teber, sey vizvizikan viz-viz kerdêne. Mamostaya înan a emserî bol weşê înan şîbî. Coy ra viz-viza înan vêşî bî. Wendekaran vatê "Mamostaya ma bol xasek a, şîrîna, nerm a..."

Dersanê bînan de mamosta Xetîca, emser do çî derse bivînê aye ra qal kerd, tayên zî par çî musayê, ê persayî.

Roja yewine wina ravêrde. Xetîca mekteb ra vijîye û xo eşt keye. Bol nêxebetîyabî la fina zî bol edizîyabî. Hela ê kundurayê berzî lingê ci kerdîbî pindilikî. Qet musayeya sewlanê berzan nêbî. Karê ci yo sifteyên, sewlî xo pay ra vetî û vîrnayî duz ra. Dima çinayê xo vurnayî û dest û rîyê xo şutî tepîya hebê ameye xo. Hewna şanî rê wext estbî. Embaza ci ya keyeyî nêameybî. Coy ra şî xo rê fîncanê qehwe viraşt. Qehweyê xo girewt û şîye qenepeyê verê pencera ser o lingê xo derg kerdî û gama ke hêdî-hêdî qehweyê xo şimitêne, teber temaşe kerd û fikirîye, fikirîye. Çimê ci bî pirê hesrî. Yew dilope ameye war, ginaye zereyê fîncanî ro. Hendike xo ra şîbî ke qet ferq nêkerd hesra ci çilkaya qehweyî mîyan. Nêzanayê ke çî rê bermi kewto qirika ci. Şa bîbî, serran a ke çî xeyal kerdbî heme bîbî raşt. Bol waştbî ke mamosta ba. Axir bîbî mamosta! Wîniya la çî rê çiman ra hesrî yenê war, çî rê zerrîya ci girîyayê?

Ewro bol wîniyî wendekaranê xo ra. Înan se va, se kerd heme bala aye antbî. Qeçekîya aye ardbî aye vîrî. Mabênê qeçekîya aye û ê wendekaran de koy û kemerî estbî.

Xo rê xo de va "Heqîqeten ma qeçekîya mi estbî yan zî dewa ma de qeçekîya kê-nayan estbî? Wexto ke kêna bena desserrîye qeçekîya aye qedîna."

Sinifê aye de nême ra vêşîyê wendekaran kênekî bî. Wenedekaran wexto ke xo da şinasnayîş çiyê bala aye antbî, wendekarê aye hema-hema di-hîrê way û birayî bî, hetanî bolê ci zî tena kênekî bî. Yanî bolê malbatan lajekî çin bî. Verê coy malbatê winasî dîbî la hende bol yew ca de nêdîbî. Na rewşe rê xerîb nêbî la a fina zî tesîrê ci de mendbî. Çike hetanî nika qet wextê ci nêbî ke qeçekîya xo bifikirîyo. Aye qet xo qeçek his nêkerdbî, vatêne qey tim pîle bîya. La serranê nê wendekaranê xo de a heme karê keyeyî musaybî. Dewa înan de winî bî, eke kêna hewt serrê xo qedîna-nayî tepîya hêdî-hêdî kar dayê ci dest ke bimusa. Xora eke bîye pancês-şîyêsserra zî zewicîyayê. No mabên de kam do qeçekîya kêna bifikirîyo! Coy ra hesrê ci sey varanî ameyê war. Heme çî zerrî de mendbî. Ewro vîst û pancserra bî la seke qeça dibistanî ba. Wenedekarê aye bêqaxu qeçekîya xo ciwîyayê. Tayên zî vera înan pexî-lîye kerde.

Roja ke dest bi dibistane kerdbî, a roje çimanê ci ver ra ravêrde. Xora berey dest bi dibistane kerdbî. Bîbî newserrîye. Pîyê ci a nêrişte mekteb la a serre yew ma-mostayo rind û bimerhemet amebî dewa înan. Keye bi keye geyrabî ke wa qeçekan birîşê dibistane. Bitaybetî zî qandê kênekan... Xeyrê ey ra panc-şeş kênekan dest bi dibistane kerd. Lajekî xora riştêne dibistane. Seba ke lajekî do şîrê leşkerîye, wendên û nuştana ci bibo rind beno. Fina zî heme karê sûkê camêrdî vînenê, tirkî zana-yîşê înan muhîm o. Cinî bizanê do se bo nêzane do se bo! Xora lajekan zî dibistane dima bol tayên kesan mekteb dewam kerdê.

Bira û waye Xetîca heme aye pîlêr bî. Birayanê ci dibistane qedînaybî la wayanê ci nêwendbî. Pîyê ci vatêne "Kêna rê wendiş çî lazîm o. Kênayî, bela ho pa! Bî çarês-pancêsserreyî tepîya bidê mêrde û ci ra bireyê. Kêna namus a, kêna xora ê şarî ya, qandê coy wa mêrdeyê ci ci rê wayîr bivijîyo." No samed ra wayanê Xetîca nêwendbî. Yewa ci bîbî veyve, yewna dewe de bî. A ke ci pîlêr bî zî pancêsserra bî, pîyê ci êtêr nêkerdê ke yew bêro biwazo ke aye zî bido. Çar birayê aye pê dima bîyê. Dima zî hîrê kênayî bîyê. Wîniyayê ke hîna lajekî nêbenê, fek ardena qeçan ra viradabî.

Rewşa malbata Xetîcayînan fina rind bî. Yew emrîyanê ci estbî, ci rê vatêne, "Keyeyê Kênayan". Çike kok ra lajê Hesên û Fatîma çin bî. Des kênayî bîbî tamam la ci rê laj nêbîye. Serra Ellayî çîçî bî Fate tim winî hale bî. Serre bîyê tamam nêbîye yew qeç ardê. Çewres rojî şit dayêne qeçê xo. Mabênê qeçanê ci de yew serre estbî. Nêvatêne nê kênayî mird ê, vêşan ê, warway ê, viran ê... Tena wa ci rê lajek bibo bes o. Na rewşe rê dewijan her yewî babetê vatênê, yewî vatê:

- Wax û wax! Ê do ocaxkor şîrê. Qe ci rê lajekê zî bibîyayê fina bes bî.

Yewnayî vatê:

- Çîçî yo! Kenê Ellayî ser o bimirê. Qey rindî nîyê ke Ella ci nêdano.

Hela qiseyê cinîyan tew nêancîyayê. Yewe vatê:

- Fata serre de yew kêna ana. Senî a ya qeç vindeno, aye ra nêkewno. Qina aye qina lajî nîya, a do tim kêna bîyara.

Yewnaye vatê:

- No hala Hes do ocaxkor şîro. Nameyê ci bîyo pîyê kêna. Wa xo rê bizewicîyo, cinîda newê ra beno qe ci rê lajekê beno.

Yew pîla dewe estbî, bidestmaj û nimaj bî. Aye cinîyan rê vatê:

- Wina mekerê, Ellay ra bitersê, şîma zî wextên de kênayî bî. Eke şîma herinda Fate de bîyayê, şîma do fina nê qiseyê xo bikerdê. Şîma hendayê pêxemberê umetî benê. Lajê ci heme merdê, muşrîkan ci rê vatê "Pîyê kêna". La ocaxê ey kêna ra şên bîyo. Şîma çi sey muşrîkan xo kenê gunekar! Wexto ke yew kêna yena dinya, nûr vareno. Ê ke kok ra qeçê ci çin ê, ê se bikerê! Vanê, "Wa ma rê yew qeç bibo, çi beno wa o bo." Kênekê bêqusir ê, weş û war ê. Wina cahîliye mekerê. Ella çi dano wa xeyr bido. Laj bibo se beno ke ê ke may û pî rê veşenê fina kênayê. May û pîyê hewt lajan kuçan ra yê. Ewlado xeyr bo, yew dinya rê bes o la bêxeyr bo hewt nê, qe wa des bê nêşenê çîyê beşe bikerê. Tew ser o kesî rê benê bela. Coy ra cinîyêno, fekê xo bigirê!

Nê qalanê pîrike dima cinîyan hesê xo nêkerdê, vatê "E wille ti raşt vana". La pey dayê ci fina qiseyê xo kerdêne.

Nê qiseyî heme şîyê goşanê Fate, la seke nêaşnawa, xo kerdê kerr. Yewî ci rê vatê qe filan kesî to pey de wina-wina qalî kerdê, aye vate:

- Wa qe vajê, kam mi ra lome keno, bêro înan sere de. Xora derd û kulê mi mi rê bes ê.

Raşt a! Derd û kulê Fate besî bî, hetanî vêş û vêşî bî. Aye keyê pêrdê xo ra tam nêdîbî. Bîbî vîst û pancserra tepîya zewicîyabî. May û pîyê aye bol tersaybî ke Fate do keye de bimana. Çike kênayî heme vîst nêresayê, bîyê veyvî. Coy ra pîyê ci tim ezîyet kerdê ci. Karê teber û zereyî heme bi aye dayê kerdene.

Rojên pîyê Hesî Fate vîneno, vano na bol jîhatî ya, lajê mi çîyê rê nêbeno. Ci ra karê-barê nîno. Ez naye biwaza ke ancî na lajê mi beşe bikera. Zano serrê ci estê zî la sey naye zî yewnaye nêvîneno. Çike kes kêneka wurdîye nêdano lajê ey. Bidê zî qalînê ci vêşî yo. Fina zî qina lajdê ey de kar çin o. Kes kêna xo bêkaran nêdano. Xora Fate wazeno, pîyê ci qet pers zî nêkeno çi yê, çi nîyê, hema Fate dano. La Fata mi varanî ver ra şîna torge ver. Keyeyê pêrdê xo de zî kar heme dest û doşanê a ya bîyê, keyeyê mêrdeyî de zî fina kar heme aye kerdê. Tew ser o zî serre ra finê qeçên zî ardê. Hes tim xo rê geyrayî, ser o zî vatê, "Mi ti nêgirewtê, kamî do ti bigirewtê. Ti xora bîbîya pîle. Rîyê to de meymenet çin o ke ti laj bîyara."

Fate sere kerdê xo ver û hesê xo nêkerdê. Goş nêdayê Hesî, Hes xo bi xo vajîyayê û kewtê teber. Fate xo zere de vatê "To mi rê se kerdo ke? To ez naya text a, mi ronî. To çîta ke anta mi sere, ronî. To çi gî vila kerdo. Bol-bol ti mi ser o bizewicîyê. Qey ti şênê di cinîyan beşe bikerî, qîna to qîna di cinîyan nîya. Kam sey mi to anceno. Ez se bikera ke fina mi rê kerga sîya veng dayo, qey qederê mi wina yo. Ya Ella ya sabir!" Fate wina fikirîyayê. La qaxuyê kênanê xo zî girewtbî. Zanayê Hes kênan de ci rê pî nêbeno.

Vengê wesayîfî ra Xetîca xorînîye ra vîyarte, ameye xo ke qet ferq nêkerd, çimê

xo girewtê û fîncan ci destan de, bîya sey pûfî. "Hela-hela! Ez kotî ra şîya kotî, Hes û Fate kotî ra kewtî mi vîrî. La newe hîna mi meraq kerd, eceba kênayê Fate se bî?" Aye dima eşnawitbî ke Fate rê yew lajek bîyo. La sewbîna derheqê înan de çîyê nê-aşnawitbî. Wexto ke Xetîca dest bi dibistane kerdbî di kênayê Fate zewicîyaybî. Kênaya ci ya hewtine çaxê Xetîca ra bî, aye zî dest bi dibistane kerdbî. La a sinifê hîrêyin de mekteb ra vete.

Xetîca lingê xo arêdayî û herinda xo de ronîşte. Qehweyê xo ra qultê şimit ke bîyo serdin, fîncanê xo masa ser o rona û destê xo kerdî tunikanê pantolanê xo û pencera ver o vinderde. Sereyê xo hewada, wîniye asmên ra, roj şîyêne awan. Nefesêdo xorîn ant û fikirîye, "Roj ma rê tim şî awan, qet roj ma kêmayan ser o anêkewt. La ez fina bişans bîya ke ez mekteb ra nêveta. Çend ez çeçekîya xo nêciwîya zî qet nêbo ke naye ra tepîya cuya mi do rehet bo, çeçê mi do çeçekîya xo biciwîyê."

Ewro nê veraşanî de, rojawanî de, Xetîca çeçekîya xo ra nêşa dûr kewa. Fina wîniyê rojawan ra û xulmaç bîye. Heme çî sey nikayî çimanê ci ver o candar bî. Seke mucîzeyê bibo. Keyeyê ê mamostayî şên û awan bo, qandê ke pîyê Xetîca aye birîšo mekteb hewt finî ame kêberê înan ver. Pîyê aye o wext vatê "Kesî kêna daya wendiş, kêna biwana do se bo nêwana do se bo. Rojên qey kutikê do leteyê nan birzo ci ver. Şiro lajan mîyan de mekteb biwano. Tew lo lo, tew lo lo!" Mamosta hendik ver o geyra, va "Ti birîşe, eke çîyê weşê to nêşî fina mekteb ra veje. Soz, ez nêverdana kêna û lajan a yewbînan a kay bikerî û yewbînan het ronîşê." To vatê qey înan por kerdo sipî.

Axirî pîyê Xetîca kerd nerm. La hewna aye nêzana pîyê ci çî semed ra bî nerm. Roja sifteyêne mekteb de mamostayî kênayî arêdayî pêser û va:

- Biewnîyê, mi şima çî çetîney a ardî mekteb. Hinî jîhatî bê ke wa pêrdê şima vajê ke xeyrê Ellayî ke ma nê riştê mekteb. Dersanê xo ser o bol vinderê. Sewbîna yewna çîyo muhîm esto. Şima hîna çeçek ê, ez qayîl nîya şima rê vajî. La ez se bikerî. Fina zî qandê ke şima biwanê, qandê ke pêrdê şima, şima dibistane ra nêvejê, embazanê xo yê lajekan a bol qîsey mekerê û bol kay zî mekerê. Wa pêrdê şima nêvînê.

Mamostayî nê qalî kerdî tepîya înan xo bi xo va "Qet ti vaje qîsey bikerê zî ma nêkenê." Hetanî a resaye sinifê pancine nêmeyê embazanê aye mekteb ra vijîyayî. Xora înan hemîne berey dest bi dibistane kerdbî. New-desserreyî bî. Coy ra tayên kênayî seba ke bîyê pîlî, tayên zî seba karî mekteb ra vetî. La Xetîca senî nêveta? A bol jîhatî bîye, heme çî rew musayê. A çend musayê hend mekteb ra hes kerdêne. Coy ra aye çend şayê pêrê xo rê mehne nêviraştê. Mamostayê aye zî panc serrî dewa înan de mend. Ey tim pîyê aye rê vatê "Na kênaya to bol biaqil a, jîhatî ya û bol kênekênda giran a. Biewnî ti naye bidî wendene, a do çîyênda bol gird ba."

Xetîca dibistane qedîna tepîya birayê aye o diyin seba karkerîye keyeyê xo ard sûke. Keye ardena birayê aye, ci rê lutfêndê Ellayî bî. Çike pîyê aye nêşa ke vajo ti do kotî bimanî, ca çin o. Xora biracinîya aye zî winî hale bî. Keye de tena nêbîyê. Seba ke aye rê yareneyî bikera û miqateyê aye ba, Xetîca rişte sûke û aye mekteb

dewam kerd.

Şew û roje Xetîca xebitîyaye û kiştên ra zî biracinîya xo rê ardim kerdê ke wa derheqdê aye de pêrdê ci ra çiyêndo nêbîyaye nêvaja. Û aye perey zî nêwaşte, înan bi-dayê ci girewtê la sewbîna a tersayê peran biwaza. Yan ke vajê mesrefê to bolek o, ma to mekteb ra vejê. A keye ra şiyê mekteb, mekteb ra keye. Sewbîna a cayên nê-şiyê. Embazanê ci vatê, "Tayên sereyê xo dersan ser a hewade biwînîye xo çorşme ra." Aye înan rê vatê "Ez wina rind a û şa ya." Yan ke a bivijîya teber, yew aye teber a bivîno û piyê aye rê vajo, a do se bikera. No qurf tim aye pîze de bî. La şukir bi Ellay rê aye wendene qedîna! Çend çeçekîya xo nêmcet bo zî aye raya wendene kêna rê akerd. Kênayî hetanî unîversite zî wanenê. Qey ê her çî bedelêndê ci esto. Ê aye zî çeçekîya ci bî.

Embaza Xetîca kilîtê xo ya kêber akerd û kewte zere, va qey hewna Xetîca nêameya keye. Şî odaya xo, çinayê xo vurnayî û ameye odaya ronîştene ke Xetîca pencera ver o vinderda û ha wînîyena asmên ra. Şî Xetîca pey de vinderde û destê xo ci çiman ver a berdî û ardî. Xetîca finê ra hinciqîye xo ser û wînîya xo pey ra ke embaza ci ya û va:

- Wî ti bîya? To çî hes nêkerd, ez çend tersaya!

Embaze va:

- Ez a hewna çiyê nêvana, a qehrîna, ez çî wext ra ameya xebera to esta, xanimê! Ez xirxiz bîyayê zî hend bî. Mi keye pêro biberdayê zî to nêdîye. Xeyr o! Ti hend xorîn xulmaç bîya? Top biteqayê, to fina nêaşnawitê.

Xetîca va:

- Qe xo rê winî fikirîyaye.

Embaze va:

- Nê nê, winî nêasaye, hela vaje se bîyo?

Xetîca va:

- Willayî çiyê çin o.

Embaze va:

- Hiii, mi fehî kerd! Ti waştîdê xo ra abirîyaya. Coy ra ti qayîl nîya vajê.

Xetîca va:

- To nê şimikê mi diyê! Ti de nika nînan ra yewî biwerê. Ti zana ke waştîyê mi çin

o.

Embaze va:

- Ê waştî nîyo, çîçî yo ke nîno vatiş!

Xetîca va:

- Ewro fekê to bol eware yo, ti ya bol gevezeyî kena. Gevezeyî virade şorî ma rê şamî viraze, ti zana ewro nobeta to ya, ez bol bîya veyşane.

Embaze vaj-vajîyaye û şîye mitbaxe. Xetîca zî keserê ante û xo pîze de va, "Raşt a! Yew kêna xorîn xulmaç ba, hema vanê qey waştîyê ci esto. Nêzanê ke waştî ra giran derd û kulê mi estê."

ŞÎYAYÎŞO BÊWEXT

| Bedrîye TOPAÇ |

Şiyayîşanê bêwextan rê

Ez şiyêne

Ez şiyêne û darî mendêne mi dima

Werrekna pencê mi kî bibîyêne

Werrekna ez biriwîyêne hardê xo de

Ez şiyêne

Ez şiyêne û koyî mendêne mi dima

Werrekna ez kî yew kerra bîyêne

Werrekna zerrîya koyan de bêkes bimendêne

Ez şiyêne

Ez şiyêne û tije mendêne mi dima

Werrekna yew roştîya mi kî bibîyêne

Werrekna ez bimendêne zindanê rojhelatê xo de

KILÎTÊ WENDEGEHYÎ

| Şeyda ASMÎN |

Tawo ke mînîbusa sipîye reşte verê Sazîya Ziwanê Kurdî saete yewendes bîye. Hîrê endamê sazîye nîştî mînîbuse. Mînîbuse verê qonaxa hukmatî (bano ke dewlete sey cayê qeymeqamîye viraştî) ra çerexîya, cadeyo xerepyayeyo ke bi herra sipîyê ameyo pîne kerdene ra, xo dima toz û dumax verda ra şîye.

Mînîbusade şaqotî ya. Naye ra kî mordem têde hende hêjîno ke pêro zereyê mordemî çilqîno. Mînîbuse do şiro dewa Qorê. Dewa Qorê rojawanê Kobanî der a. Tozê bajarî û dewan dima tozê cuwenan qirika mordemî veşneno. Tewr zîyade Zîlane mutesîr bena. Seraserê dewan de cuwenî ameyê rakerdene. Xora Kobanê deştade hîra, derg û dila ya. Zîlane pêro raye de sereyê xo azna penceraya mînîbuse û qayîtê dewan û deştanê zerdan kerd.

Zîlane zereyê xo de nîya fikirîye: Ti bê bibe wayîrê hende herra hîra, derg û dila û bi bereket la vêşan be. Kîştâ to ra Çemê Feratî bivîyaro ra la ti têşan be. Herra to têşanîye ra bê ber bimano. Ti tarîye de bimanê. Ti nêçarê şarî be, tewr zîyade ti parsekê şarî be. Naye ser de kî zîwanê to tomete bo, ti bibê kerr û lal.

Zîlane û embazê xo mîyanê nê fikr û xeyalan de saetêk pey de reştî dewa Qorê. Mînîbuse kewtişê dewe de vinete, qorna cinite. Çeyê verênî ra camerdêko mîyan-serre vecîya, Mistefa erzîya ci:

-Ma bi xeyr xalo.

-Xeyr bi silamet.

-Xalo ma bi çeyê mamosta Ednanî fetelîme. Gelo kancîn çê yo?

-Mamosteyê zîwanê kurmançî?

-Heya xalo.

-Bawo hama peyê çeyê ma der o. Hama tayê pey de şorê, kîştâ çeyê ma ra raye şona çeyê înan.

Mistefayî ci rê mineta xo vate, mînîbuse qasê hîrê metreyan peypeykî şîye, kewte raya ke şîyênê çeyê Ednanî. Ednan, ma û pîyê xo verê çêverî de ê pêşwazî kerdî. Peyê selamdayîşî ra Zîlane Ednanî ra va:

-Mamosta de bê ma pîya şîme kilîtê wendegehî bicêrîme.

Ednan bêveng mend, Mistefayî de nîyada. Zîlane nê halê ey ra çîyê fam nêkerd. Aye kî Mistefayî de nîyada. Waşt ke fam bikero çi esto. Mistefayî kî Zîlane de nîyada

û va:

-Mamosta Ednan mêro do rindêr bo.

Zilane tayê matmayî pers kerd:

-Çira? Ma oyo ke kilît teslîm bicêro mamosta nîyo? O se mêro?

-Ez do peyê cû to ra vajî.

Zilane rûyê ey ra vet ke çiyê esto. Reyna mesele yewbîn qebulnêkerdiş bî. Nê hetan de hama-hama kesî kes qebul nêkerdêne. Xora meselaya gonî hona zaf candar bîye. Hona însanan, oxro ke zafêrê înan mordemê yewbînî bî la reyna kî mîyanê zafine de dişmenîye estbîye. Çi taw firsend bidîyêne yewbînî kiştêne. Zilane de waştîşê kendişê binê mesela virazîya la nêkewte dima û va:

-O taw ma xo mexecelnîme. Şîme.

Şofor û her di niştî mînbuse verê xo da çeyê mudirî. Ê verna pêhesiyaybî ke mudir bi xo çin o, şîyo Tirkîye. Tawo ke hal nîya bî, ê gereke cinîya mudirî bivînê ke kilît ci ra bicêrê. Ê nê welatî de tawo ke muxatabê şima cinî bî kar tayê cîya yo. Mînbuse mîyanê dewe ra verba rojawanî qasê des deqayan şîye, reşte çeyeyê ke înan ra amaybî tarîf kerdene. Mistefa lezkanî peya bî. Nêrdîwana qickeke ra oncîya cor û bi vengêko tayê berz:

-Çêyo! Wayîrê çeyî!

Hîrê çênêkî pîya vecîyayî teber.

-Ma bi xeyr dî!

-Ehlen we sehlen.

-Ka Ense çê de nîya?

Çênêka mîyanêne cewab da:

-Nê maya mi ha wa, ê çeyî der a.

Bi destê xo kî hetê başûrî nîşan da. Mistefa bê sebir:

-Ka kilîtê wendehgehî ma rê bîya.

Bi çekuya "kilîtî" çênêkan de qurf virazîya. Çênêka girse bi cadê wedartişê qurfî

va:

-Maya mi kilît dayo we. Ma nêşkîme çiyê bikerîme. Şorê aye bivînê.

Her şiyêne sebrê înan kî qedîyêne. Mistefayî cad kerd ke meqahrîyo û bişikîyo verê ke hînî zîyade bixecelîyê kilît bicêro, bi vengêko nerm û tayêk têde va:

-Wayê waxtê ma çin o. Ma temsîlkarê Sazîya Ziwanê Kurdî me. Gereke ma hona şîme çend dewanê bînan.

Çênêka pîle bi vengêko hînî huşk va:

-Ma nizaneme kotî der o. Maya mi dayo we. Şorê aye bivînê.

Zilane dî ke çare çin o, çerexîya çênêka pîle û:

-Ka yewa şima bi ma ra bêro, kancîn çeyî der a, bimusno ma.

Reyna qurfî çênêkî gurefî. Bi lezkanî reyna çênêka girse domanêko teqrîben des-

serre îşaret kerd:

-Ha yo domanê ê çêyî yo. Wa o şima bero.

Mistefa îndî nêşkiyêne ke bêsebrîya xo bidaro we, domanê qicî de nîyada û çê-
neke ra va:

-O doman çî zaneno, ka yewa şima bêro.

Zîlane dî ke her şiro derg bo û waxtê înan tal-tal şoro, çerexîye Mistefayî ser:

-Temam Mistefa derg meke. Doman şikîno ma bero, va û venga domanî da:

-Xorto ka bê ma bere çê şima.

Doman kî nîşt mînbuse, mînbuse devacêr bîye şîye. Panc deqayî yan ont yan
nêont reştî çeye. Şoforî mînbuse hama kîştâ sondajî de daye vinetene. Mistefa bê
ke ereba ra pîya bo, selam da çend cinîyanê ke verê çêverî de nîştbî ro. Persa cinîya
mudîrî kerd. Mîyanê înan ra yewa bejinderg û qere veng fişt xo ra:

-Ez a. Xeyr o?

Zîlane mînbuse ra verê ke Mistefa peya bo, peya bîye û nêzdîyê cinîke bîye, halê
cinîke pers kerd. Cinîke kilm birna:

-De vaje xeyr o. Şima mi ra çî wazenê?

-Ma amayme ke kilîtê wendegehî bicêrîme.

Cinîke qet pêşaş nêmende, asêne ke fam kerdbî ke ê seba kilîtî şîyê. La rengê
rûye xo vurîya, xora rûyode xo yo murizin estbî tayê bîn bî murizin. Lewê xo yê cêrî
tayê bîn verdîya ra, tayê bîn bî derg. Bi vengode nizm:

-Ma kanê Ednan?

-Ednan?

-Heya Ednan. Heta ke Ednan, birayê xo û veyva xo mêrê ez kilît nêdana.

Mistefa reyna bêsebir erzîya ci:

-Wayê, de kilît bide ma, ma şîme. Ma nêşkîme xo bi to ra bixecelnîme.

Cinîke:

-Heta ke ê meyerê qîyamet wurzo ra ez kilît nêdana.

Zîlane dî ke reyna Mistefa derg kero, mesela bikero gire, cinîke kî bi heq dîye,
verê xo da Mistefayî:

-Temam, heqa xo ya. Kamî wazena, ma biyarîme, va û verê xo da cinîke:

-Hevala erjaya, de bê bi ma ra binîşê mînbuse ma pîya şîme.

Cinîke pawayê nê vateyan nêbîye ke, virindîye nêzana ke se vajo. Fekê xo de
tayê çîyî milmilnayî, peyê cû seke xezna bivîno, bi keyfweşîye:

-Derguşê mi hewn der o. Ez nêşkîna ey caverdî bêrî.

Zîlane dî ke cinîke esas nêwazena kilîtî bidêro, wazena ke înan bixecelno. Ê fek
ci ra verdê şorê. Naye ser o Zîlane:

-Hevala erjaya, ma gereke ewro ê kilîtî bicêrîme. Ma wazenîme dewe de dersa
kurmancî bidêrîme. Ma şima kî bi nê çîyî keyfweş nîyê?

Cinîke serê lewan-ra:

-Heya, ma kî pê keyfweş îme.

Fekê cinîke nîya va la her halê xo ra aseyêne ke qet keyfweş nîya. To vatênê qey kilîfê xezna destê aye der o. Û tayê amayê wazenê ê kilîfî destê aye ra bicêrê. Nê halê cinîke sereyê Zîlane de her şî meraq zîyade kerd. Gelo ma nê mektebî de çi estbî ke, na cinîke nîya ser o lerzena. Heta a roje mektebê dewlete yê ke kewtîbî ci, pêroyê înan hama şaqotî û taybet kî zaf qilêrin bî. Neçar mendîbî ke bi rojan tayê cayanê dewlete pak bikerê. Hele cayo ke ci ra vatêne "Emin eskerî". Çar-panc roj û şewî tede gurîyaybî ke tayê pak bîbî.

Cinîke dî ke ê fek ci ra veranêdanê, naye ser ro va:

-Şima şorê Ednan, Cemîl û Nafe bîyarê, peyê cû çêver kena ya.

Mistefayî kerd ke cinîke ra bikuyo munaqêşe, Zîlane ca de va:

-Temam ma nika şome înan ame, ti kî kilîf hazir bike, bê wendegeh.

Cinîke bi ruhê însanê binkewteyî bi vengêko nizm va:

- Temam.

Ê reyna niştî mînbuse şî çeyê Ednanînan. Ednan ê mabênî de şîbî bajar. Şî Cemîl û Nafe dima gêrayî. Ê kî çê de nêbî. Neçar mendî birayê Ednanî Hamed bi xo ra berd. Tawo ke mînbuse verê wendegehî de vînete, Zîlane fek yakerde pers kerd:

-Ma wendegeh no yo?

Hamedo ke qoltuxê verî de niştbî ro, sereyê xo çarna Zîlane:

-Heya heval, wendegeh no yo.

Nika wendegeho ke ma ser o dame pêro no wo?

Wendegeho ti çi wendegeh î! Banode betonin û qickek hama mîyanê dewe de ameyo ronayene. Ban ra zîyadêr maneno kepire. Penceraşê xo şikîyayeyî. Her cayê wendegehî ra feqîrîye varena. Yew dûrî ra tey nîyado o vajo qey pag a.

Zîlane pêşaş mînbuse ra bîye pîya. Şewlê tîje tam serê sereyê înan de bî. Zîlane ca de xo eşt sîya banî ya qickeke. Demêk mendî, peyê cû Zîlane nêtebitîye, cayê xo ra wuşte ra, şoforî ra va:

-Heval ka ma şîme cinîke bi mînbuse bîyarîme. Eke ma pawayê aye bimanîme, a saetêk mêro. Xora nêwazena bêro kî. To dî qet nêameye.

Mînbuse reyna kîştî sondajî de vînete. Mîyan de kes nêasa. Zîlane peya bîye, verva çêyî şîye. Heta ke rêşte eywana çêyî kes nêasa. Tayê bîn ver de şîye. Çend cinî talde de ronîştayî bî. Selam da înan û persa Ense kerde. Ense oda ra bê zerrî nêçar vecîya ameye. Omîdê xo yo ke mendî o kî şikîya. Bi gamanê hêdîyan verva Zîlane ameyê. Zîlane qet rewşa xo nêxerepna, tewr her şî nê karî ra zewq guretênê. Zereyê xo de "Dêmek rijiyena îqtîdarî çiyode nîyanên o" va, keyfê xo zîyade bî. Tayê bi vengode manîdar:

-De kerem ke, ma şîme Ensê!

Ense reşte manaya vengê Zîlane ke hêrsê xo wuşto ra, bi vengode hêrsin û nêçar:

-Ma ê kesê ke mi waşt bêrê amayî?

Na rey Zîlane bi pêşmerîyênade manîdare:

-Ya ya, ense, amayî. Ha wo wendegeh de pawayê ma yê. De kerem bike ma şîme, va û ci rê çêverê mînbuse yê peyên ke bi ontene bîyêne ya, kerd ya. Ense kewte zereyê mînbuse, serê qoltuxî de rijîye.

Tawo ke reştî verê wendegehî Ense dî ke Ednan, Cemîl û Nafe çîn ê. Çimê xo bî roştî. Ca de erzîye ci:

-Kanê, kofî yê? Mi şima ra va nê, heta ke ê mêrê, ez çêver nêkena ya.

Zîlane na rey xo nêguret, tayê bi vengêko berz:

-Yake, çever yake, to va qey zere de zernî estê, va û waşt ke kilîfî dest ra bicêro. Cinîke kilîfî hende şidênaye destê xo de guretîbî ke, herhal des kesî bîyamênê meş-kîyênê dest ra vecêrê. Zîlane tayê bîn ser de şîye:

-Ya ti şahîdan wazena, ka hela dewe ra des kesanê bînan bîyare. Mistefayî kî Zîlane kerde tamam:

-Ka eke dewe de camî esta ma camî de veng bidîme wa pêro dewe bêro.

Nê vateyan ser o cinîke tam bîye galimker. Cinîka ke behane gêrayêne nê vateyî xo rê kerdî mane la neçar mende çêver kî kerd ya. Çêvero ke di cayan de amaybî kilîtkerdene, bîbî huşk bi zehmetî bî ya.

Kewtî zere. Çi bivînê! Zereyê wendegehî teberê wendegehî ra des-qat xirabêr o. Wendegehê ke di odayan û heyatêk ra yeno pê, mîyanê qilêrî de fatasyabî. Dêsan de ne suyax ne kî boyax mendo. Her di odayan de da-vîst siran ra tepîya, çend kursî, çend sobayê xerepîyayeyî û zizaneyêkê awe estbî. Mistefayî kaxit û qeleme gurete destê xo, dest bi nusnayene kerd. Hetêk ra nusneno hetêk ra kî bi vengê berz vano.

Asayêne ke Mistefa kî îndî nê karî ra zewq cêno. Nê mabênî de çend dewijî kî amay leyê înan. Cinîyade mîyanserrîye înan rê şerbet ard. Ense kesretêko xorîn ont û va:

-Ka hela ma nîyadîme do çi bibo?

Zîlane verê xo çarna aye, zereyê çimanê aye de nîyada:

-Şima hona pawayê ke Baas bêro nê? Ma nêverdame reyna Baas bêro nê welatî.

Bi nê vateyan Ense seke tayê awa serdine biverdê ser, cemedîye. Xo ver de mil-milna:

-Xora ma Baas şî...

Mistefayî karê nusnayene qedêna, peyê cû xo nêguret, ey kî verê xo da Ense:

-Êyê ke nê welatî de bi serran ked û gonîya nê miletî bi dişmenê nê miletî ra litê, do bêrê daraznayene...

Tawo ke înan karê xo qedêna dewe ra vecîyayî tije îndî verva rojawanî kewtbî raye, şîyênê.

MIRENA EZ

| Muhamed Deza BATUR |

Geyrena ez şew û roj
Geyrena ez koyan û deştan de
Geyrena ez şaristanan û kuçan de
La nêmando to ra ne yew veng, ne zî yew rîyeç

Geyrena ez bi serran û aşman
Geyrena ez binê şilîyan û vewran de
Geyrena ez heme derdan û kulan de
La nêmando to ra ne yew veng, ne zî yew rîyeç

Ciwîyayîş bê to tal û nêmcet o
Heskerdiş bê to kêman û serdin o
Eşq bê to teyna yew merg o
La nêmando to ra ne yew veng, ne zî yew rîyeç

Helîyena bê to, her roj hêdî-hêdî binêk mirena
Bena tay bê to, hêdî-hêdî her şew binêk qedîyena
Koyan û deştan de her dem cehdê to pawena
La nêyeno to ra ne yew veng, ne zî yew selam

Şaristanan û kuçan de teyna rayîrê to pawena
Bi serran û aşman o ke çimanê xo de teyna to nimnena
Binê şilîyan û vewran de quncikê heme derdan û kulan de
Rojê ameyîşê to pawena, la ti nêna hêdî-hêdî mirena ez

04.08.2014

GAXAN

| Umran DÜŞÜNSEL* |

“Gaxan bi. Kincê xo yê tewr rindek û pakî vijnayî, dayî xo ra. Binê bananê cîyayan de niştî sifreyî ser. A ke kêna ya, werdişê zerfetî de ‘qismet’ û ‘bereket’ eynî vîstike de dusîyayî kewçika aye wa. O ke laj o, seba ke ‘hêz’ bigîro, ci rê wext lazim bi. Gama ke qîmê xo bi ey ard û kewçike naye ro, dî ke mast bi rîyê xo yê ‘bereket’îni peşmirîyeno; dest eşt ci û girewt.

Şodir de wexto ke dîkî hema hewn de bî, yewbînan dî. Kêneke, desmala ke cêbê xo ra vete, erd de rafiiste û bi destê xo wina rindek rast kerde. Gama ke desmale rast kerde, hebika mandalîna ke gina destê aye-ro, desmale ra qerifna û girewte. Tam gama ke eştêne, eştiş ra fek verada. Çar goşeyanê desmala ke di ‘bereket’î, ‘hêz’, ‘qismet’ û dendika mandalîna bihemet tede ronayî, ardî têhet û wişkawişk girêdayî.

Weniştî estore. Estore seke cayê ke ê şinê zanena, giran-giran herinda xo de ta dîya. Gama ke ver bi koyan perayne, kêneke, desmala ke girêdaya seba ke nêfîno war, dekerde cêbê tewr xorînî yê heqbeyê serê estore de.”

Zerrî bêveng bîye.

Çaya xo ra qurtêk şimite.

Hezîrana Munzurî de gama ke serê kemeran ra çil dayne nişkara lingê aye cemi dîyayî. Halo sakînbîyaye yê çemî bile seba bêvengkerdişê zingilê xilxalanê aye qîm kerdbî.

---

*Umran Düşünsel, İstanbul de ameya dinya, Fakulteya Komunikasyonî ya Unîversîteya Marmara ra mezun bîya. Radyoyê İstanbulî yê TRT de bi amadekerdişê kayanê radyoyî (Radyo Tiyatrosu, Arkası Yarın) dest bi nuştîş kerd. Hem aye bi xo eserê orijînalî nuştê hem zî eserê Furûzan, Feqîr Baykurt û Selîm İleri adatte kerdê. Keyepelanê İnternetî yê sey Derkenar û Yersizyurtsuz de meqaleyî nuştî. Kitabê aye yê şîiran “Kimse Yüreğinden Öptü mü Seni?” 2008 de weşanîya. 2013 de Musabeqaya Hikayeyan ya Şêrzan Kurtî de bi hikayeya xo “Ağaç Kurtları” beşê tirkî de xelata yewinîye girewte. Kîştî nuştîşî de sey hobî fotografan zî ancena.

Serê kemera çarîne ke gelêk girsê de vinderte, lînga xo wedarte û hejna. Vengê zingilî dûrî ra ame. Munzur, vengê zingilî girewtbi bi usûl dekerdbî pistana guleheşanê ke leweyê fekê ey de zergûn bîyê.

Senî ke qedehê çay destê xo ra na ro, seke vengê zingilî goşê aye penc kerdî, wina çimê aye kuskusyayî. Gama ke newe ra çimê xo akerdî, dî ke des û hewt cotê çiman ewnîyenê aye ra.

Henîfa xanime gama ke sereyê xo wina sistek hetê çepî ser çewt kerd, Zeynebe sey vîrsikî cayê xo ra wîrîşte û Zerrî rê newe ra çay dekerde. Dima agêra kolî dekerdî soba.

Verî qîrçînîya kolîyan dima fiknayîşê çaydane berê bêvengîya dergûdilaye akerd.

Zerrî rê yew bî vengê tembûrî yew zî bî vengê sazî. Badê ke epey goşdarî kerd, verî mîrmîrna, dima bi vengo berz kewte mîyanê deyîre:

*"Ez to rê na zerrîya xo yakerî
Bê, to rê deconê xo vacêrî
Xeylê waxt teyna nale na zerrîya m'
Ustina çê mi rîjîye bê to
Dêndarê tu yo, ez to rê minet o
Meymana Xizirî ya, ti ospor a
Hewnê mi de fetelîna
Gul a ti, boya gula usarî ya
Serê mi de çerexîna
Ez to rê na baxçê xo yakerî
Bê, to rê kilama xo vacirî
Esqê na dem û dewran tu ya
Roşta mi tu ya, tarîya dîna de
Dêndarê tu yo, to rê minet o"**

Gama ke vinderte na rey des û şeş cotê çiman agêrayî Henîfa xanime ser. Gama ke Zerrî sereyê xo aver kerd çewt, çimê Hanîfa xanime ke veng mendê mecbur mendî ke îzehetêk bidê ê des û şeş cotê çiman. Va:

*"Sana bu yüreğimi açayım
Gel, sana acılarımı anlatayım
Hayli zamandır yalnız inledi bu yüreğim*

* Şîre yê Mehmet Çetîni ya. Hetê rastnuştîşî ra redakte bîya. Hikaye zî hetê Roşan Lezgînî ra tirkî ra tercume bîya.

Yıkıldı sensiz evimin direği
Borçluyum sana, sanadır mihnetim
Mihmanısın sen Hızır'ın, binmişsin ata
Hayalimde dolanırsın
Gülsün sen, bahar güllerinin kokusu
Dolanırsın başımda
Açayım sana bu bahçemi
Gel, söyleyeyim sana bu ezgimi
Sensin bu demin, devranın aşkı
Dünyanın karanlığında sensin ışığım
Borçluyum sana, sanadır mihnetim”

Gama ke vateyê aye qedîyayî soba ser o çaydane zî bêveng bibî.

Zerrî herinda xo ra wirişte. Hetê ranzaya xo wa şîye. Doşegê xo dart we, na ro. Gama ke destê xo yo raşt akerd, înan desmale dîye. Mîyan de naye ro. Gireyê desmale o serên akerd, dima o binên. Çend qileyê herre ke rijîyayî erd, arêdayî û bihemet ancî dekerdî zereyê desmale. Dima cêbê pantolanê xo ra dendike vete, ser o naye ro.

Henîfa xanime persa va “leymun a?”

Zerrî cayê ke naya ro ra dendike girewte, pif kerd ci, bi engişta xo ya eşedî dergûdila tozê aye pak kerd û va “ney, mandalîna ya.”

KILAWE

| Seyîdxan KURIJ |

Otobus dingê dewê Şargeyî de vindert, Sehdîn otobus ra ame war. Birayî ey Kur ra amebi vera ci. Sehdîn çimî xo akerdî niakerdî rayîrî erebeyan yê beyntarey bajaran tîya ra şîyenî. Dewijî dewa Şîrnan û dewa Senceqî tîya de ameynî rayîrî ser û tîya ra şîyenî bajaran.

Goreyî vatişî kokimanî Kurî, dewlete waşto no rayîr Kur ra vîyaro, la kurijan niwaşto. Çunke înan niwaşto rayîr mîyanî arazîyê înan ra şîyero. Şarge o wext ware bîyo. Viraştişî nê rayîrî ra pey tîya de dewe awan bîya.

Des serrî yo Sehdîn Kur ra vecîyayo ke mekteb biwano. Wextî mektebî mîyanîn û lîse de zî, nika zî o her wext tatîlanî sibat de ameynî dewe. Ey nika zanîngeh de wendêni. Heta ke o biameynî tatîl, birayî ey Mîro ameynî vera ey.

Senî ke Sehdîn otobus ra ame war, çimî ey gerayî Mîro. Mîro vazda ame verî otobus, ê varar şîyî yewbîn ra, yewbîn kerd pît, lew na yewbîn ra. Mavenî otobus bagaj ra valîzê Sehdîn vet, Mîro valîz girewt û ê hetî qewexaneyî ya şîyî.

Verî qewexaneyî zaf qelabalix bi, însanî ameybî pêser, seke yew çî temaşe bikerî. No hal balî Sehdîn ant, o Mîro ra persa:

- Bira! No çî qelabalix o? Se bîyo tîya de, ancî eskeran dewijî tîya de ardî pêser?

- Nê, kekê! Tarik Akan ameyo tîya de film anceno.

- Çi film?

- Vanî yew filmê Yilmaz Guney a. Yilmaz Guney senaryo nuşto û înan ra vato şîyerên Çewlîg de biancenî.

Sehdîn û Mîro hetî qelabalix a şîyî. Seîd zî mîyanî qelabalix de bi, senî ke o çim gina Sehdîn, ca de mîyanî însanan ra vecîya, verba Sehdîn ame. Sehdîn û Seîd varar şîyî yewbîn ra, lew na yewbîn a. Seîd embazî Sehdîn yê qicey bi, babî înan zî dostî yewbînan bî. Seîd va:

- No çî surprîz bi, bira? Ti ça ra vecîyayî? Tu zî eşnawit ke ma tîya de film ancenî?

Sehdîn wîya, kerd yarî; va:

- Belê, mi ta Îstanbul de eşnawit, şima film ancenî, ti bîyî artîst, mi va, ez şîyerî, belka yew rol zî ma bîgeri.

- Bira, ti wazênî artîst bî, Yeşilçam ho to ver de, şo Yeşilçam, ti qey benî sebebî nanî ma feqîran. Ma cuyê xo de raya verên a ke artîstan vînenî, ma vînenî yew film senî virazîyena.

- Yarî yew per, raşt a no çi yo, na çi film a?

- Fîlmê Yılmaz Guneyî ya. Yılmaz Guney hepîxane de yew senaryo nuştî, rejîsor Şerîf Gören no senaryo keno film. Yılmaz Guney Şerîf Gören ra vato, şîyerên Çewlîg de na film biacên.

- Zaf hol o, la Yılmaz abê Çewlîg ça ra sinasneno.

- Vanî, dadî Yılmaz Guney, eşîrê Cîbran ra ya û Mûş de manena. Yılmaz abê yew roşan de, semedê vînayîşî dadîye xo ya şîyo Mûş, tîya ra vîyarto ra. O wext qerar dayo ci ke yew qîsimî na film tîya de bîyero kaşkerdiş.

- Raşt a, Yılmaz abê Mûş de eskerey kerdîbî. O wext peynî heftî de zaf şîyenî Xarpet. Miheqeq ey o wext zî no derûdorme hol temaşe kerdo. La esas cayî film Kur a. Wa bîyerî ma şimi Kur.

- Beynatê min û Şerîf Gören hol o, ez miqatey estorê înan bena, bê ma ti ra vanî, wa bîyerî Kur. Hetta ez ti ra vana, ti zî ci rê ardim bikeri.

- Kaykerdox kam î?

- Tarik Akan û Şerîf Sezer, yê bîn zaf meşhur nîyî.

Sehdîn, Mîro û Seîd pîya şîyî verî qewexaneyî, înan silam da şarî ûcayî. Şerîf Gören, Tarik Akan, Şerîf Sezer û yê bînî kulsîyanî qijkekan ser o ronîşte bî û çay şîmitêni. Şarî ucayî dormeyî înan de ameybî pêser. Tayê kulsîyan ser o ronîşte bî, tayê zî pay vinderte bî. Şerîf Gören yew per ra fir nayêni çayê xo, yew per ra zî qal kerdêni. Şarî tîyayî Yılmaz Guney zaf mereq kerdêni, înan Yilmazî ser o pers kerdêni, ge-ge Şerîf Gören, ge-ge Tarik Akan behsê Yılmaz kerdêni. Her diyan zî semedê na film a Yılmaz hepîxane de zîyaret kerdîbî.

Senî ke Şargeyîjî çim ginayi Sehdînî, çend kesan tê fek ra va:

- Ooo, ti xêr ameyî Sehdîn, ti ça ra vecîyayî?

Heme Şargeyîjan babî Sehdînî naskêrdêni, zafê camêrdanî pîlan û heme xortan Sehdîn zî nas kerdêni. Tayê wariştî ameyî, varar şîyî Sehdîn ra, tayêni zî, Sehdîn şî destî înan girewt.

Seîd Sehdîn da Şerîf Sezer, Şerîf Gören, Tarik Akan yê bînan sinasnayîş:

- No Sehdîn o, embazî min o, Îstanbul de zanîngeh de waneno. O dewê Kur ra yo, her wextî betlaneyî mekteban de yeno tîya. Şima waştêni şîyeri dewê Kur, ma nika eşkenî şîyerî, Sehdîn zî eşkeno şima rê ardim bikero.

Dewijî ewnîyayî kincanî înan ra, çend kesan pê feka va:

- Lîya, şima wina nêşkenî şîyeri Kur. Hê biewnîyenî kincanî xo ra, şima wina nêşkenî qaymeyî Dereyî Sîvas bixelisnî.

Şerîf Gören, Tarik Akan û camêrdanî bînan tayêne paltoyî qalin, yanî parka, tayêne şapikî qedîfe, tayêne şapikî kot piragirewte bî, linganî înan de bot bîyi û dolaxe piş-tibî mîlî xo ya. Şerîf Sezer û cînîyanî bînan eynî sey camêrdan kinc girewtibî pira, la mantoyî înan bineyna tenik bîy.

Şerîf Goren ewnîya embazanî xo ra û va:

- Çaye xo bişimêni, ma warzi, ma hê biceribni.

- Uca ra yew dewijî va:

- No halî xo ya, şima nêşkenî şîyeri, vewr kona verî solanî şima, lingî şima cemi-dênî.

Kur tîya ra panc-şeş kîlometreyî ya, şima pa nê cînîyan senî şenî?

Şerîf Gören va:

Wa cînî tîya de bî, ma çend tenî şinî, ewnîyenî ca ra, eke tebîat semedê film kaşkerdiş a hol bo, cuwa pey ma pêro pîya şinî.

Seîd ageyra Sehdînî:

- De, hê ronîş bira, ti zî yew çaye ma bişim, ti rayîr ra yenî...

Belê, ma yew çaye Mehemed kerwayî bişimi, mi rewna çaye welat nişimta...

Sehdîn, Seîd, Mîro, Şerîf Gören û Tarik-Akan wariştî we û rayirî asfaltî ser ra hetî Kereyo Qulkerde ya şîyî. Kurijî zimistanan tîya ra şîyenî dew, nêzdîyî nêmet kîlometre asfaltî ra şîyenî heta Kereyo Qulkerde, tîya ra hetî başûr a şîyenî, no rayîr hîna kilm bi.

Ê Kereyo Qulkerde de rayirî asfaltî ra abirîyayî, sinacêrî dereyî Sivas bîyî. Erd de hende di metreyî vewre bîyî. Mîro kewt vernî, Seîd ey dima, ê bînî zi pê dima bîyî rêz. Rayîrî Kur yew ling bi, yewî ling daritênî we, yê bînî herindê lingê ey de lingê xo ronayêni. Yew tîja weş bîyî, la serd bi. Dinya heme sipî bî. Wexto ke zimistan wina tîj bibo, dinya zaf bînî weş, merdim qayil bînî dinya temaşe bikero. La bê verçimikanî tîj merdim nêşkayêni dinya temaşe bikero, yew mude cuwa pey çimî merdim decayêni.

Şerîf Gören dormareyî xo temaşe kerd:

Hê biewnîyeni, dinya çiqas rind a, ti vanî dey yew sehneyê sînema yo. Her ca senî sipî yo, merdim vano dê yew hêgayî pemeyî yo.

Sehdînî xorîn-xorîn zerreyî xo ant:

Ax, ax mamosta, ti dinya bigerî wina ca nivînênî, şima bieşkî bîyerî dew, semedê film a zaf hol beno.

Belê, raşt a, tebîetî tîyayî merdimî serxoş keno, merdim biwazo nêşkeno wina sehne virazo, tîya tebîet yew platform o.

Mamosta mi zaf mereq kerd, şima senî ameyî tîya, şima senî eşkayî eskeran ra destûr bigerî. Na cuntaya leşkerî niverdena tîya dar bileqo, dest nayo heme îdareyî ser. Nameyî Yılmaz Guney vatiş zaf taluke yo, heme filmî Yılmaz abê kerdî qedexe. Şima senî destur girewt tîya de filmê Yılmaz Guney kaşbikerî?

Ti raşt vanî, dîktatorîya leşkerî her çî girewto binî kontrolî xo. Nê tene filmî Yılmaz Guney, heme filmî polîtîk-cemaatkî qedexe kerdî. Ma hemeyan xo ser o yew oto-sansur ronayo. La goreyî senaryoyî na film polîtîk nîya, panc tenî ke hepîsxane ra îznî roşan genî û wazênî şîyerî keyeyanî xo, hîkayeya nê panc kesan a. Nê kesî zî sudarî adî yî, yew girawe de hepsî yî. Xora nameyî filmî "Îzin" o.

Aha, Yılmaz abê zi yew girawe de nîyo? Miheqeq hikaye raşt a, çunke o zaf ray senaryoyanî xo hîkayeyanî ke ameyî ciwîyayiş ser o awan keno.

Belê, Yılmaz sînema de xetê realîzmê neweyî teqîb keno. Hema hema senaryoyî hîkayeyanî raştan ser o awan benî. O semedê her senaryo zaf cigêrayişan virazeno. Xora ey ma ra va, şîyerênî Çewlîg, no qisimî uca de kaş bikêni.

Belê, la şima bieşkî rewşe tîyayî biney nîşan bidî zaf hol beno. Tîya sey Îstanbul nîyo, tîya de yew terorî dewlet o zaf giran esto. Bi mehneyî çek topkerdiş a, teqîbkerdiş û "terorîstan" a eskerî her roj erzenî dewan ser, îşkence kenî dewijan.

Tîya de Seîd dolaxe xo ke piştî bî mil û fekî xo ya, fekî xo ra da kişt û dest bi qîsêkerdişî kerd.

Mamosta! Sehdîn raşt vano, şima rewşe welatî, qarekerî cuntaya leşkerî ma holer zanî, la ancî tîya de, yanî Kurdîstan de Tirkîye ra zaf giran yew zilum, yew teror esto. Nika vewr zaf a, eskerî niresenî dewanî koyan, la heta payîza peyên dewijî binî lînganî eskeran de şîbîy. Her wext eştênî dewan ser, dewijî meydanî dew de ardênî pêser, heqaret kerdênî muhtaran û azayan. Her keye ra yew tifingo mawzer waştênî. Halbûki dewijî ma feqîrî, kam eşkeno tifingo mawzer bîgero, her kesî de zaf zaf yew tifingo qirme esto. Tifingî qirme zî semedê pesî xo genî, çunke tersê cinawiran ra tîfing lazim beno. Zaf ray mîyanî dew de verî çimanî cînîyan û qican de camêrdan lapat kenî, îşkence kenî. Hema çend rojî cuwa ver ameyî dewê ma, dewijî verî qewexaneyî de ardî pêser û va "terorîst yenî dewe". Çimanî heme dewijan ver de muhtar lapat kerd, va "terorîst yenî dewe ti qey xeber nidanî ma?"

Belê, ma ferq kerd ke raşt a tîya de her çî ho eskeran dest de. Çunke her ca de kontrol esto, heta ma dest ra bîyero, ma na rewşe film de nîşan bîdi.

Mîro vernî de yê bînî dima, ê dere ra vîyartî kewtî qaymeyî dereyî Sîvas. Tîya sey dêsi qayme bi, merdim amnan tîya ra zor vecîyayêni lewe. Vewr biney huşk bîy, la ancî merdim hetta çaqeyan mîyanî vewr de mendênî. Ê hende se metreyî şîyî, Tarik Akan tirnefes bi, va:

Şerîf ez hinî nişkena, ma ronîşî.

Ti di metre yî Tarik, eyb o, ti vanî "ez nişkena." Ma na vewre ser o senî ronîşî? Hewl bîdi xo.

Tarik mecbur mend, dewam kerd. La hende pancas metreyî şî, Şerîf zî hinî nişka şîyero. Ê xo ya cor ewnîyayî, hema hende 300-400 metreyî qayme mendîbi. O ageyra Seîdî, va:

Wilahî ma nişkenî no qayme veci, ma şîmi zî cînî nişkenî bîyeri. Ma tîya de film biantenî zaf hol bînî, la mumkun nîyo. Ma tepîya ageyri.

Seîd Şerîf û Tarik girewtî, tepîya berdî, Sehdîn û Mîro dom kerd şîyî Kur.

Dadîyî Sehdîn qay xatirî Sehdîn a şamî de luelê zerrî viraştîb. Qorme û belxur kerdîbi zerrey lueli. Luela bi qorme tena semedê misafiranî giranan a ameynî potîş. Şamîya pey heme merdim û embazî Sehdîn ameyî qay Sehdîn a. Odayî înan bibi pir, merdimî pîlî corî odayî de, meqetî ser o ronîşte, Sehdîn pa embazanî xo ya hetî cêrî odayî de ronîşte bî.

Mîro û dezayanî xo çay kerdênî vila. Bi germî sobaya kolîyan û nefesî însanan oda bibi germin. Boye tutînî û dunî cixerayan oda girewtîbi. Her çiqas dunî cixerayan ra merdim nêşkayeni nefes bîgero zî, la ancî zî Sehdîn no atmosfer ra zaf heskerdênî. Ey her wext xerîbê de hesretê nê atmosferî, no oda de çay şîmitîşî, bi dewijanî xo ya sohbetkerdîşî antênî.

Dewijan verî nat-wetî ra, pes û diwarî ra, debirî pesî ra, bi towik velg kirîştîş ra behs kerd. Sey her wext dewijan behsê halo sîyasî yê welatî zi kerdênî.

Apî Sehdîn muxtar Riza zaf waştênî cemat de tim o qal bikero, ey xo pîlî dew û zanayê dew hesibnayênî û her wext xo wasifnayênî, dewijan rê behsê şîyayîşî xo yê Çewlîgî, kerdenî xo yê daîreyan, alaqaşî muxtaran û eskerîya kerdênî. Ey her wext bi xususî Sehdîn de sohbet kerdênî, wexto ke cemat de Sehdîn bîbîni, ey hîna zaf waştênî xo sey yew zana nîşan bîdo.

Muxtar Rizayî hêdî-hêdî cixareyî xo pişt, bi zîwanî xo pelî cixareyî hît kerd û zeliqna pêro, erd ra çeçmaqî xo girewt, cixareyî tavisî û qutîyê xo, da melayî dew. Ey cixarê xo ra xorin yew nefes ant û dest bi qiseykerdîş kerd,

Birarza de qal bikeri, Îstanbul de çî esto, çî çîn o? Biewnî eskerîya senî teror vindarna, 1980 ra ver her roj bi desan xortî ameynî kiştîş. Şîma nêşkayênî rehet şîyerî mektebanî xo.

Apo binê zî înan welat ardîbi no hal. Înan biwaştênî, o wext zî eşkayênî kiştîşî însanan vindarnî. 12 elul de eskeran darbe viraşt, îdareyî Tirkîye girewt xo dest, eynî roj kiştîşî însanan sey kard ame birnayîş. Senî beno? La nika zî eskerî teror kenî, dewlet teror kena, înan bi sed hezaran însan tepîştî eştî hepîsxaneyan, her qeyde îşkence kenî însanan. Her roj hepîsxaneyan de xortî îşkence ra mirenî, xeberê kesî ni-

bena. Înan heme partî û komelî sîvîl-demokratîk qefilnayî, rojname û kovarî kurdan kerdî qedexe.

Melayî dew, mela Komil ke cixare piştênî, qirikê xo ant û dest bi qiseykerdiş kerd:

Sehdîn raşta vano, înan sey serranî 1930-40 dest bi yew zulmo bê hede, bê hesab kerdo. Merdim hetûn Şarge ra şino Çewlîg çend caye de kontrolî eskeran esto. Ez çend roj cuwa ver şîya Çewlîg, senî ke minibus nêzdîyî caye kontrol bena, her kes kilawanî xo, egalanî xo veceno, nimneno. Ti ganî şarî ma bigîrî, şewqe xo sere nano, no serd de, no puk û xedeb de zî merdim nêşkeno serqot bigero.

Embazî Sehdîn Mesur ke lîse de wendênî, hetî cêrî odayî ra milî xo kerd derg:

Her roj Çewlîg de poles erzênî qewexaneyan ser, her kesî tek tek gêrenî, nasnameyan persênî, kam ke nasnameyî ey het de nêbo, genî benî qereqol, bi rojan îşkence kenî. Klawanî însanan sere ra genî, erzenî xo binî lingan, pilixnenî. Tena hepisxanayê Dîyarbekîr de heta nika çend welatparezî bi îşkence kişîyayî. Mîyanî înan de qicî Çewlîgij zî estî. Hema hema pêro malimî ma hê hepisxane de, lîse de malimî Çewlîgij nimendî, malimî tirkî ameyî. Yew per ra polesan dormareyî mektebî gi-rewto, pero bîn ra malimî sey ajanan xebitênî. Xususî zafî malimî tirk-îslamcî şawitî bajaranî Kurdîstan. Nê malimî xo sey dîndar nîşan danî, şîyenî camî ke şarî Çewlîg vajo, biewnî çiqas dîndar yew merdim o. La esas tirkcî yî, wendoxan kenî tirk, kurdayetî ra dur fînenî.

Mela Komil cixareyî xo ra yew firt ant, nêmeyî dunî pirnik ra, nêmeyî dunî fekî xo ra kerd teber û hîna qal girewt:

- Ya roj ez û Hecî Hesên ma Çewlîg de verî çayxaneyî Cebaxçor de ronîşte bî, poles ameyî ma het, sereyî Hecî Hesênî de kilawe bîy. Yew poles kilawê ey girewt, eşt binî lingê xo û va:

Bunun yasak olduğunu bilmiyormusun moruk? (Ti nizanî na qedexeya kalo?)

Hecî Hesên, sereyî xo kerd berz, ewnîya poles ra, va:

Oğlum el alem aya çıkıyor, siz hala milletın başındaki külâh ile mi uğraşıyorsunuz? (Biko şar ho şino serî aşme, şîma hama hê kilawê sereyî şarî dima?)

Muxtarî kehen Mîrza qal girewt:

Esas nê wazenî bi ardimî dînî kurdan tam bikerî tirk, zanî kurd dîndarî, no rid ra tirkanî dîndaran şawenî Kurdîstan. Biewnîyenî hîrî malimî ma yê kurd zî tepîştî eştî hepisxane, malimî tirkî şawitî.

Muxtarî newe nêşka xo biedilno:

Malimanî Çewlîgijian kurdcîtiye kerdênî, herindey ders de klamî Kurdîstan musnayêni qican.

Ti zî bi fekî dewlet qal kenî. Malimanî ma ders zî dayênî qican, dersê muzîk de zî deyirî kurdî musnayêni wendoxan. Çi esto nayê de? Bi zîwanî dadî qican deyirî va-

tênî. Nika nê malimañ kirdkî qisêkerdiş kerdo qedexe. Qicî nêşkenî keye de zî kirdkî qal bikerî. Taye qicî kerdî muhbîr, kam keye de, mîyanî dew de kirdkî qal bikero, maliman het de gereyî înan kenî.

Tîya de Mela Komil cixareyî xo pilixna û hewn a kerd, qirikê xo viraşt û dest bi qal kerdişî kerd:

Her ziwan ziwani Hûmay o, merdim ziwan qedexe bikero, verba emirî Hûmay yeno. Her aşm ma melayan Daîreyî Dîyanet de anî pêser, yew albay yeno qal keno, vano dîyanet ra kam hutbe ame, şima gereka camîyan de ê biwanî, heqaret keno kurdan, kurtçîyan sey ajananî rusan nîşan dano. Ma ra vano, “şima zî gereka mîyanî millet de kurdçîyan ra sey duşmênî dîn û namus behs bikerî”.

Muxtaro kehen Mîrza:

Biewnî sextekarîyê înan ra, yew per ra şarî sere ra kilawanî şarî danî arê, meleyen surgun kenî, yew per ra zî kurdçîyan sey bêdîn, xo dîndar nîşan danî. Şima zanî nê rojan Xarpêt ra lacî Heyder Babayî ameyo tîya, dewijan ano pêser zikir keno, înawe dano dewijan. Qet kes ey ra çik nivano, la qet misade nêkenî şêxî ma, şêxî Çan, Kelexsî û keyeyî Şêx Silemanî Kur mîyanî şarî de bigerî. Çunke nê şêxî ma kurd î. Ez Xarpêt ra nê şêxanî Qadîrîyan sinasnena, husisî keyeyî Heyder Baba, Tayar Baba û yê bîn merdimî dewlet ê, her tim beynatê înan û dewlet hol o, qet verba dewlet tiwa nivanî.

No qisêkerdişî Mîrzayî ser o Sehdîn hetî cêrî odayî de warişti çokanî xo ser:

Xalo Mîrza rašta vano, nê şêxî terîqatî Qadîrîyan yê Xarpêt her wext merdimî dewlet biyî. 1977 de yew lacî Tayar Babayî Xarpêt de MHP ra semedê wekîltîyê ya bi namzet, yanî xo parlementerîye rê na ro, o wext heme murîdî Qadîrîyan keye bi keye gerayî semedê MHP ya rey waştî. Şima azanî MHP partîyê Turkeş a û duşmenî kurdan î.

Mela Komil:

Nê na rey wazenî bi ardimî nê şêxanî Qadîrîyan tîya de tesîrî şêxanî kurdan yê Neqşîbendîyan bişiknî, çunke Neqşîbendîyî tîyayî kurd î.

Qalkerdişî Mela Komilî dima Sehdîn dom kerd:

Universîteyan de zî ca danî cematani tirkparezan. Heme mamostayanî kurdan û çepgiryan wazîfe ra erzenî, heta wendoxan unîversîte ra erzenî, la heme qadroyanî asîstanê û yê bînan de ca danî taye cematani. Bi hususî cematî ke nêzdîyî Demirel û Turkeş biyî, înan zaf destek kenî.

Çend roj cuwa pey Sehdîn pa çend embazanî xo ya, şî Şarge ke hem vewri ser o xo xij bikerî, hem zî Şerîf Gören û embazanî ey vîno. Şarge de semedê xijkerdiş a yew sazgeh bi, tîya de teleskî bi, malimanî xijkerdiş tîya de sey profesyonel xijkerdiş

musnayêni qicanî Şargeyî û Çewlîgî.

Sehdîn û embazî xo verî şîyî qeweyî Mehemedî, înan silam da û ronîştî. Lacî waharî qeweyî çay kerdi vila. Înan çayê xo simitênî, embazî Sehdîn Seîd ame zere, ê varar şîyî yewbîn ra. Şimitişî çayan ra pey ê pêro pîya hetî sazgehî xijkerdiş a şîyî. Înan heta nêmroj uca de xo xij kerd. Nêzdiyî nêmroj a Şerîf Gören û embazî xo semedê antişî filma ameyî Şarge.

Nêmroj sazgehî xijkerdiş de semedê mamostayanî xijkerdiş û şagirtan a taşt ameynî hedrekerdiş, la dewijî û qicî dewijan nêşkayênî şîyerî, aşxaneyî sazgehî. Sehdîn, Seîd û embazî xo reyna hetî qeweyî Mehemedî ya şîyî. Ancî şar dormareyî sî-nemakaran de amebi pêser. Seîd, Sehdîn zî girewt, ê şîyî Şerîf Görenî het, înan silam da ey. Şerîf Goren ageyra Seîdî ra va:

Seîd ma nika yew sehne kaş kenî, semedê na sehne ya ma rê nêzdiyê vîst kesî lazim ê. Ganî dewijî yew mînbûs siwar bibî, hetî Çewlîg a şîyerî. Ma eşkenî peran zî bîdi.

Seîdî va:

Çiman ser mamosta, ma nika hal kenî.

Seîd ageyra şarî ucayî, va:

Embazên semedê antişî yew sehneyî film a vîst kesî lazim ê, kam wazeno çend saetî ma het de bîmano, wa xo bîdo na kîşt.

Hema di deqayan de vîst kesî ra zaf însanan xo da o het.

Seîdî va:

Gelê embazan rejîsor vano, ez peran zî dana, yanî yewmîyeyê şîma zî dano.

Heme kesan yew fek ra va,

Na filmê Yilmaz Guney a, ma semedê xatirî Yilmaz a peran-meran niwazenî.

No halî dewijan zaf wêşî Şerîf Gören û yê bînan şî. O ageyra Seîd va:

Ma ewro no sehneyî bianci, ma wazênî siba sehneyî Tarik û Şerîf yê deşt bianci, o rid ra siba estor lazim o. Yew zehmet siba estor hedre bikerî.

Çiman ser, estor hedre yo, la embazo Sehdîn wazeno çend roj şîma het de bîmano. O wazeno teqîb bîkero, şîma seni film ancenî.

Tabî çiman ser, wa ma het de bo, belkî ma zi ey ra ge-ge çî persî, miheqeq ardimî ey ma rê beno, çünke o hem şarî tîyayî, kulturî tîyayî hol naskeno, hem zî yê tirkîye naskeno, hol beno.

A şew Sehdîn Şarge de keyeyî Seîdî de mend. Babî Seîdî û apî ey dengbêj bîy. Şamî ya pey sohbetî çay şimitiş de, Sehdîn babî Seîdî Apo Husnî ra va:

Apo xeyrî xo ma rê çend klamanî egîdan vaji, ma goştarî bikerî, mi rewna deyîrî to goştarî nêkerdî.

Bîko, dengbêjê hinî mi ra vîyarte, hinî nê nefes mendo, nê vîr mendo. Ma kokim

bîyî, eybo ke nê serran de ez kilaman vacî.

Apo wextî dengbêjê nivîyareno, dengbêj heta merg dengbêj o, ganî klamanî xo vaco. Xora ti ma ra wina vanî, le ez zana ke zerrey to wina nivana. Zerrey to, to wena, o eşq nêqedyeno.

Wilahî to raşt va Sehdîn mi, la hinî wextî mi û babî to vîyart. Werre bîyero o wext ke ma tifîng eştênî xo mil, ma dew bi dew gêrenî. Ti zanî, ez û babî to ma yewbîn ra zaf hes kenî. Biewnî Seîd zî ho goştarî keno, wesîyetî mi şima rê no yo ke na dostîye nêbirnenî, na dostîye ma biramnêni.

Sehdîn, Seîd û birayênî Seîd yê bînan hemeyan yew fek ra va:

Çiman ser, ma na dostîye biramni.

Husnî rewna klam nivatênî, la qey xatirî Sehdîn a dest eşt xo goş, klamî sey Derweşê Evdî, Yadîn Paşa, Bavê Çerkez, Selîm Beg, Mîrê Min çend klamî egîdey vayî. Ey vatênî cemat zî tede kerdênî weş, beynatê de pêroyin yew fek ra vatênî, sihet weş, emir derg...

Husnî yew nefes girewt, va:

Hinî bes o, nefes niveceno, ez qefilîyaya.

Sehdîn va:

Apo ma het de dengbêjey zaf çîn a, ti na kurmancî, na dengbêjey ça de musayî?

Biko westayî mi Çawîş Kezûn o, Çawîş Kezûn na mintîqa de hol yew dengbêj bi. Ma de her wext kulturî dengbêjey estbi, la çî gune ke nê serranî peyênan dengbêjey kê m bîya...

Roja bîn sînemakar Çewlîg ra ameyî, Seîd û Sehdîn zi estor binî axur ra vet û hetî qeweyîya şîyî. Ê pêro pîya uca ra hetî deştey beynatey Şarge û Senceq a şîyî. A roje Şerîf Gören tîya de sehneyî xeniqîyayîşî yew cînîya Çewlîgijî ant. Senaryoyî Yilmaz Guney de yew mehkumo Çewlîgijî zî bi. No mehkum cînîye xo keye babîyî aye ra geno û beno ke rayîr ra aye bikişo. Çünke mîyanî şarî de bîyo vila ke wexto ke merdeyî Zîne hepîsxane de bîyo, Zîne bi yewna camêrdî ya rakewta. Goreye senaryo mêrdeyî aye wazeno aye bikişo, cuwa pey pîşman beno. La o qeyde yew puk, o qeyde yew xedeb beno ke cînî nişkena şîyero.

Şerîf Gören, Tarik Akan, Şerîf Sezer û heme embazî înan şîyî deşt. Înan Şerîf Sezer nişna estor, Seîd wilarî estor kaş kerdênî, ê bîn înan dima bî rêz. Tayê Şargeyîjî û qicî Şargeyî zî kewtibî înan dima.

Bi emirî Şerîf Gören a verî kamera bî hedre, her kesî cayî xo girewt û Tarik û Şerîf dest bi kaykerdiş kerd. Tarik Akan, Şerîf Sezer mîyanî vewr ra kaş kerdênî, la a nêşkayênî şîyero, hewnî aye ameynî, aye waştênî rakewo. Semedo ke a hewna nêşîyero, Tarik mîyaneyî xo ra qayîşî xo vet û bi qayîşî dayêni Zîne rê û qerayêni, Zîneeee hewna meşo, ranêkewo, Zîneeeee....

Heme dewijan no sehne temaşe kerdêni, taye dewijan xo mîyan de vatên:
Guneko, lîya cînîyek kişt...

Tayêni zî vatênî

Hero, hero, na filîm a, filîm, pê qast a dano pêro...

Penî de Sehdîn estor serebirna, înan estor çerme kerd û Tarik, Şerîf kerd zerreyî çermeyî estor.

Antişi na film çendna rojî ramit, Sehdîn zî roj grûbê sînemakaran het de bi, şand zî keyeyî Seîd de mendênî. Şarge de karî filmkaran qedîya û ê şîyî. O şand ancî zî Şargeyijî keyeyî Husnî de ameybî pêser, tam wexto ke gal-gal giran bibî, pê dima çend rey vengî tifingan ame. Heme cemat pera xo ser, taye şîyî teber, goş na vengî tifingan ser. Hetî Senceqî ra çendna rey vengî tifingan ame. Înan mîyanî xo de dest bi munaqeseyî kerd. Tayêne va, no vengî mawzeran o, nê miheqeq esker î. Tayêne va, na vewr de çi karî cendirman esto Senceq de, Senceqijî nêşkenî no puk û xedeb de şîyerî dewanî xo, cendirmeyî senî şîyerî. Tayêne va, miheqeq cay yew gere bîyo, cendirmeyî roj şîyî, nika tepîya ageyrenî. No beynate de reyna çend tiffingî teqayî. O wext dewijan zana ke tayê puk ra rayîr de mendî, hinî nêşkenî şîyerî, no rid ra semedo ke şarî dewanî dormareyî pê biheso, şîyero gazî înan, tifingan teqnenî.

Çend deqa minaqaşaya pey dewijî pêro pîya hetî Senceqî ya kewtî rayîr.

Şargeyijî beynateyî Senceq û Şarge de, dereyî Sim de resayî cendirman. Panc cendirmeyî mîyanî vewr de mendibî, hinî nêşkayêni gam berzî, ê nêmerde mîyanî vewr de o qeyde mendibî. Nê cendirmeyî Qereqolî Xeziki bîy, semedê yew opresayon a şîbî dewanî Senceq. Dewijan nê cendirmeyî kerdî xo paşt, hetanî Şarge dor bi dor yewbîn bedilna û weş û war ardî resnayî Şarge.

Dest û lingî înan cemidiyaybî, puçî înan zeliqîyaybî solanî înan a. Dewijan botî înan pay ra vetî, ê ardî odayî Husnî de vistî ra, dest û lingî înan bi vewr vilnayî ke misêl nêbi. Seîd bineyna kolî eştî soba, oda bi germin, reyna çay amey, dewijan çay şimitênî, hedîseyî na şew ser o sohbet kerdênî. Yew muđet cuwa pey cendirmê ameyî xo. Birayî Seîdî o qic cendirman rê zî çay ard, înan zî çayi şimit.

Cendirman ra yewî çaye xo şimit, şuşeyî xo xo kişt de rona û warişt kilawî sereyî heme cematî top kerdî û eştî soba. Şarî oda fekakerde mendî, înan nêzana se vacî.

Peynî de Seîd daymiş nêbi, ageyra cematî ra va:

Hê biewnî nê mi ga dayk, bêşit ra, ma ê merg ra xelesnayî, hê biewnî o se keno!

SEYÎDXAN KURIJ Û KITABÊ EY Ê HÎKAYEYAN “GREV”

| M. Mamet QETEKONIJ |

Seyîdxan Kurij 1960 de dewa Çewlîgî Kur de ame dinya. Mektebo verên dewa xo de wend, mektebo mîyanên û lîse Xarpêt de wendî. Beyntarê serranê 1980 û 1984î de ey Bursa de fakulteya muhendîsiya makîna wende. Yew serre qezaya Dîyarbekirî Şankuş de awbendê Karakaya de sey muhendîsê makîna xebitîya. Cuwa pey şî Almanya. Almanya de 1992 de muhendîsiya makîna beşê îmalatî sey muhendîsê berzî qedîna. 1991 ra nat Almanya de almankî û kurdkî (kurmanckî û kirdkî) bernameyê radyoyî viraştî. Heta nika folklorê kirdkî ra sanikî, meselayî, fiqrayî, fablî û vateyê verênan arê kerdî û tayê nuştayê Peter Lerchî û Ahmet Sayî tadayî kirdkî ser. Gelêk roportaj û nuştayê ey bi tirkî, almankî û kurdkî (kurmanckî û kirdkî) rojname û kovaranê cîya cîyayan de weşanîyayî.¹

Mi gore Seyîdxan Kurij bi xebatanê xo seba averşîyayîşê kirdkî rolê xo zaf o. Çike ma vînenî ke Seyîdxan hem eseranê edebî peyda keno hem zî tarîx û ziwani ser o xebitîyeno. Ez ey zaf teqdîr kena. Homa boka tim weşîye bido ey û xabatanê ci de asanîye bexş bikero.

Kitabê Seyîdxanî “Grev” serra 2013 de Dîyarbekir de hetê Weşanxaneyê Roşna ra çap bîyo. Kitab 80 rîpelî yo û heşt hebî hîkayeyî tede yê. Nuşttox çewlîgij o la kitabê xo bi kirdkîya standarde nuştto. Coka her kirdkîwendox eşkeno rehet fehm bikero.

Hîkayeyanê Seyîdxanî de ma kurdan vînenî. Nê kurdî zaf rey dewij ê. Nuşttox terzê ciwîyayîşê dewijan ra, têkilîya însanan ra, tenganeyan û bêimkanîyan ra, dejan ra û bitaybetî serewedaritişê Şêx Seîdî ra, nê terteleiyê de zulmê eskeran û talankerdişê dewan ra zaf behs keno. Karakterê ke nuşttoxî hîkayeyan de xebitnayê ekserî heyatê ma kurdan de estê. Coka eke merdim nê hîkayeyan waneno tede xo vînenno. Nuşttoxî bi nê karakteran ge-gane dersê tarîxî dayê wendoxanê xo ge-gane zî he-

yatê kurdan ra çend nimûneyî mojnayê.

Mavajîme, nuştox hikayeya xo *Veyvê Çemî Muradî* de yew karakterê kokimî ser o tertileyê Şêx Seîdî û herbê embazandê ey b ima dano zanayîş. Na hikaye de nê kokimî herbê Şêx Seîdî dîyo û binê tesîrê ci de mendo. Hetta no kokim leşkerê Şêx Seîdî bîyo la dima kewto leşkeranê tirkan dest û înan a şîyo. Coka wexto ke nuştox behsê herbî keno ruhê merdimî leşa xo ra vejîyeno û şîno herbî mîyan. Kes beno yew leşker û beno embazê Şêx Şerîfî û Yadoyî. No qayîde merdim girotişê Xarpêtî ra tepişê hetanî bi usulê gerîllayan herbkerdişî pêro vînenê. Bê nînan merdim zulmê tirkan zî na hikaye de vînenê. Qirkerdişê dewijan û veşnayîşê dewan pêro hikaye de ca genê. Nuştox na rewşe wina ano verê çimê ma:

"Pero bîn ra esker kewtibî mîyanî dewan, çî û kam kewtêni ver, eştêni xo fek a, dewî vêşnayêni, însanî kîştêni, kerra kerra ser o nêverdêni. Xora kurdan eskeranî tirkan ra vatêni "eskero sîya". Çunke kurdan timûtîm înan ra zulim dîbi. Eskerî, çek-daranî kurdan nêresayeni, hêrsî xo dewijan ra, însananî bêçek ra girewtêni. Her ca ke eskerîya tira şîni xo dima dewî xirabeyî, cesedî însanan ca verdêni. Kurdîstan se-raser mîyanî yew adirî de mendibi, hema gonî amên leşî berdêni." (r. 10)

Na hikaye de ma keynekanê kurdan zî vînenê. Keynekê ke seba namusê xo xo erzenê awa royan. Nê hedîseyê winasî tarîxê ma de zaf ê. Nuştoxî zî nê hedîseyan ra yewe wina arda zîwan:

"Veyv pirvazdî şî xo eşt awa Muradî. Veyva tezê mîyanî awa Muradî de bî vîn û şî..." (r. 17)

Peynîya na hikaye de kokimo ke verdê şeştî serran kewto eskeranê tirkan dest û bîyo şahidê nê hedîseyan êdî nêşkeno sirranê xo ya biciwîyo. Coka o zî sey keyneke xo erzeno awa Muradî û tede şîno.

Nuştox hikayeyanê xo *Astarê Warê Ma, Agêrayîş û Trajedîya Zebeşan* de zî Tertileyê Şêx Seîdî ser o vindeno la temayanê xo bineyke vurneno.

Mavajîme, hikayeya *Astarê Warê Ma* de nuştox biney kulturê wareşîyayîşî ra behs keno. Nê kulturî zî wina dano şînasnayîş:

"Peynîyê aşmê gulan û vernîyê aşmê hezîran wextî waran o. Kurijî her serr no wext de şîni ware û hîrê-çar aşmî ware de manenî. Şar şîno Erzirom, şîno koyanî Çewlîgî, şîno Şerevdîn; Kurijî şîni koyanî xo ware. Warê înan dew ra bi lingî yew saet rameno. Wareyî Qeregual na mintîqa de pê rindê xo û pê awê xo ya serdin a meşhur o. Wextî warî bi nîzdî, erdîşsipiyê dewî yêni pêser û semedê rojê şîyayîşî warî ya qerar gêni. Cemeatî erdîşsipîyan de her baxir ra yew ten ca geno. Qerarî erdîşsipîyan rojê îne nimacî êrî ra pey eşkira beno." (r. 23)

"Cinîyan kincî xo yê newê girewtibî pira, mûndîyî xo girê dayêbî, kilawî xo nayêbî xo ser a, têmezîyî neqîşnayê antibî xo sere û surme antibî çimanî xo. Kêneyan fîstanî

xo yê vilikinî girewtibî pira, qentî xo yê newê antîbî xo sere. Kur de rojê warî sê veyvî ya.

Dewijî pê eşq û kêf a şînî ware. Karwan kewtîbî rîyar. Kêneyan û xortan pîya de-yirî vatênî û şîyênî. Yew çeku kêneyan vatênî, yew çeku înan dima xortan vatênî. Rojê warî semedê waştîyan a yew firsend a. Ê tîya de yêni pêhet, qisê kêni, qet nî-yebo çend saetî pîya rîyar şîyêni. Qet nêeşkî tiway bikirî zî, yewbînan ra çim şiknêni.”
(r. 24)

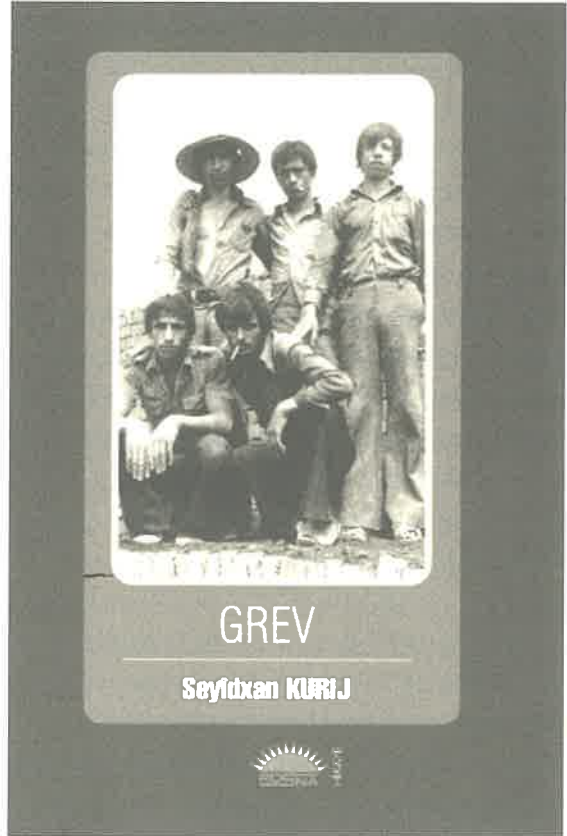
Seyîdxan na hîkaye de zî derheqê tertele-yê Şêx Seîdî de zanayîş dano ma. Na dore karakterê nuştoxî yew cinîya kokim a. Wexto ke gencê dewe derheqê tertele-yî de pers kenê, na cinîyeke yew qîsayê kena ke ez vana na qîsa ma rê heme çî îfade kena: *“Biko ma çî dîy çî nidîy!”* (r. 28)

Ma hîkayeya nuştoxî Agérayîş de zî tertele-yê Şêx Seîdî vînenî. La na hîkaye de bineyke badê tertele-yî seba zulmî û tenganeyî ver ra barkerdişê kurdan û rewşa înan ca girawto. Bê nînan zî nuştoxî têkilîya armenîyan û kurdan ra zî behs kerdo.

Trajedîya Zebeşan de tema rewşa kurdan ser o ya. Rewşa gencanê kurdan û pîlanê kurdan ser o.

Na hîkaye de gencê kurdperwerî seba kurd û Kurdistanî xebitîyenê la pîlê kurdan bêveng ê. Çike pîlan tertele-yî dîyê û tersayê coka nêewtenê ke vengê xo vejê, bêveng manenê. Na rewşe zî nuştoxî bi têkilîya yew genc û yew kokimî ma rê qîsey keno. Hîkaye de kokimî tertele-yê Şêx Seîdî de eskeran dest a sey zebeşan sereyê leşkeranê kurdan dîyî. O wext no kokim hîna doman bîyo coka zaf tesîrê ci de mendo û tersayo. Hîkaye de kokim tesîro ke bin de mendo wina îfade keno.

“Belê warza, na dewlete îna yew dewlet a. Mi a roje qet xo vîr ra nikerde. Zafê şarî ma zî, hedîseyî înayînî dîyî. No rid ra şarî ma tersayo, ma pêro bi no ters a ciwîyayî. Ma nika tersenî ke dewlete reyna îna qetlîaman bikero. No rid ra ma bêveng manenî.” (r. 43)

Nuştox bi hîkayeya xo *Horîyes zî zimistanî û tenganeyanê zimistanî* ano ma çiman ver. Teswîrê na hîkaye sey her hîkaye weş biyê. Coka eke merdim na hîkaye waneno, xo şewanê serdinan yê zimistanî de vînenno. Ge-gane şino yew keye de beno meyman, cemeatî mîyan de ronîşeno û radyo goşdarî keno. Ge-gane zî koyanê vewrinan de rayîr şino û vewre de mucadele keno. Hedîseyê ke na hîkaye de vênênê Kurdistan de zaf ê.

Nuştoxî na hîkayeya xo bi xem û bêîmkanîye qedînaya. Çike *Hîşar bihêvî* ame bi dewa xo la peynîye de linganê xo vînî keno.

Ez eşkena vajî ke temaya hîkayeya *Şitî Kilkorî* temaya *Horîyes* a yew a. *Şitî Kilkorî* de Seyîdxanî ciwîyayîşê dewan xususî ê bizêkwanan bi teswîran zaf weş eşkera kerdo. Ez bawer kena ke kurdan mîyan ra zaf kes xo na hîkaye de vînenno. Merdim bi na hîkaye şino koyanê Kurdistanî, beno yew bizêkwan û bizêkan dima ha tîya ha uca vazdano. Rey-rey zî koyan ser o govend tepîşeno û deyîran vano.

Nuştoxî na hîkayeya xo zî sey hîkayeya *Horîyesî* bi xem û bêîmkanîye qedînaya. Bizêkwanî kilkor birnenê û ser o rakewenê. Şitê kilkorî ke şino çimanê bizêkwanan, çimanê Mîroyî keno kor. Pîyê Mîroyî Mîroyî beno nêweşxane la çareyê ci nêbeno. Mîro çimanê xo vîndî keno.

Hîkayeya ke nameyê xo dayo kitabî *Grev* de zî nuştoxî heyatê karkeranê tuxla ra çend qareyî mojnayê ma. Nuştox na hîkaye de têkilîya karkeran û patronanê înan ser o vindardo. Bineyke zî behsê persanê komelkî û teşqeleyê çepgirî û rastgirî keno. Nuştox bi ziwano sade rewşa karkeran keno eşkera. Coka merdim ke na hîkaye waneno rey-rey xo ocaxê tuxla de, dezgeyî ser o, karkeran mîyan de vînenno. Şan de tuxlayan ser o înan a rakeweno û şewdir rew înan a dest bi girweyî keno.

Na hîkaye de karkerê tuxla patronanê xo ra zam wazenê. Patronê înan zî qayîl nêbenê ke hende zam bidê înan. Coka karkerî zî xo mîyan de organîze benê û grev kenê. No grev de komunîstî û kurdperestî yenê têhet. Bi tabîrê karkeran dêrsimijî û çewlîgijî. Peynîya na hîkaye de bi nê rêzan ma vînenî ke karkerî benê serkewteyî:

"A serre Ap Xelîlo pancasserre tîya de çamurviraştox (çamurci) bi. Ap Xelîli her-tim vatên:

-Lîya vanî kurdperest û komunîstî amey grev kerdo. Êla Homa înan ra razî bo! Sayey înan de yewmîyê ma bî zêd. Patronî nieşkenî ma rê sey verî muamele bikerî. La şima hinî nê feqîran de çi dewa kenî!

Xora ney ra pey her serre ocaxan de her daîm qal qalê grevî bî. Eke yew patronî neheqey bikerdêni karkeran ca de vatêni bow ma şinî grev ha!..." (r. 76)

Seyîdxan kitabê xo bi hîkayeya *Derdê Kezebe* qedînenno. Merdim ke na hîkaye waneno bineyke beno xemgîn. Na hîkaye de yew cinîyeke ca gêna. Cinîyeka ke qicê xo vîndî kerdo. Nuştox derdanê na cinîyeke ra behs keno û rewşa aye weş ano ma

çiman ver. Hetta na hîkaye de nuştox zey maya xo veng dano a cinîyeke. Belkî zî maya xo raştikîn a. Nuştox badê merdena cinîyeke wina veng dano aye û hîsanê xo ci rê vano:

"Ez ewro to fehm kena. Ti cinîya zerrtenike, şefqetine, sêwîye, bêtalihe, ti bi dejanî xo yê nimitan a ciwîyaya, la tu lez ma caverdayî, ti şîya. Ez ewro manayê dejanî nimitan zana. Çunke ez zî ciwîyaya, zerrîya mi dekerdî ya, qey qanûn o ke qicî sêwîyan zî yetim bimanî. To zî sey gilçiceyî xo, yew mexrebo tarî de ma caverdayî û ti şîya, ez o mexerbo tarî xo vîr ra nikena." (r. 79)

Vateyê min o peyin: Seyîdxan hetê edebîyatê kirdkî ra cayê xo qayîm yew merdim o. Boka bi weşîye xebatanê xo dewam kero û eseranê newîyan peyda bikero.

Trabzon, 08.05.2014

ŞEWÇILA

FORMÊ ABONE YÎYE

Seba 4 hûmaran 30 TL

Hesabê TL:

T.C. ZİRAAT BANKASI

OFİS/DİYARBAKIR ŞUBESİ

ROŞAN LEZGİN OKÇU

ŞUBE KODU: 1150

HESAB: 57301917-500

IBAN: TR 31 0001 0011 5057 3019 1750 01

Elazığ Cad. Diyar Galeriya C Blok, No: 9 Yenişehir / Diyarbakır

Tel: 0 412 223 03 69

E-mail: rlezgin@hotmail.com

Resim: Arif Sevinç

ŞEVAÇILA